

ALB

Η ΕΝ ΕΤΕΙ

1537

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΚΑΙ

ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΚΑΡΤΑΝΙΑ ΚΑΛΗΝ

κατὰ τὰς

ΑΝΕΚΔΟΤΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ

ἂν τὸ πρῶτον μεταφρασθεῖσας ἐκ τῆς Ἰταλικῆς εἰς τὴν  
Ἑλληνικὴν Γλῶσσαν

καὶ μετὰ

ΔΙΑΣΦΗΤΙΚῶΝ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

ἐκδιδομένης ὑπὸ

Φ. Α. [χρ. 200]

Exoriare aliquis nostris ex ossibus alter

Αἰνεῖσθ. Δ. Στ' σ. 626.



ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ

Ἐπιτοίς Ι. Ναχιμούλη ἐκδότου

1877

1586.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ  
ΕΙΚΟΝΩΝ  
Ι ΝΙΚΟΛΑ Ι·ΔΟΥ Α. ΝΑΣΙΟΠΟΥΛΟΥ  
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

---

ΑΡΤΙ ΕΞΕΔΟΘΗΣΑΝ

---

Εἰκόνες χρωματισταί.

Ἡ ἄρπαγή τῆς ὡραίας Ἑλένης

Ὁ πρίγκηψ Νικόλαος καὶ ἡ ποιγκίπησσα  
Ἑλένη.

Ἀρχαία Μνημεῖα Ἀθηνῶν (12).

Γενοβέφας (4).

Χορός Ἀλθανῶν.

Βασιλικῆς Οἰκογενείας.

Φωτότυπικαί

Ὁ Πρίγκηψ Ανδρέας.

» Νικόλαος.

Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος.

Ἡ Βασίλισσα Ὀλγα.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωακείμ Γ'.

Καὶ πωλοῦνται πρὸς 50 λεπτὰ ἐκάστη ἐ-  
λεύθεραί ταχ. τελῶν.

---

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ  
ΤΥΠΟΙΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΝΙΚΟΛΑ Ι·ΔΟΥ

42—Ὁδὸς Πραξιτέλους—42

135

Η ΕΝ ΕΤΕΙ  
**1537**  
**ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ**  
 ΚΑΙ  
**ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΚΑΡΤΑΝΙΔΑ ΚΑΛΗΝ**

κατά τὰς

ΑΝΕΚΔΟΤΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ

νῦν τὸ πρῶτον μεταφρασθείσας ἐκ τῆς Ἰταλικῆς εἰς τὴν  
 Ἑλληνικὴν Γλῶσσαν

καὶ μετὰ

ΔΙΑΣΛΗΦΤΙΚΩΝ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

ἐκδιδομένης ὑπὸ

Φ. Α.



ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor.  
 Αἰναιῶδ. Δ. Στίχ. 625.



ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ  
 Τύποις Ι. Ναχαμούλη ἐκδότου  
 —  
 1877

"Όρα "Πανδύα" τόμ. ΙΗ' (1867-1868), 9 σελ.  
423 σελ. 281-287, άρθρου Μυχ. Μουραβίου.



ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ



Πέρυσιν εξετάζων, κατὰ τὴν ληφθεῖσαν παραγγελίαν, τὰ οἰκογενειακὰ ἔγγραφα συμπολίτου μου τινός, ἐνέτυχον εἰς χειρόγραφον ὃ ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν μου καὶ τοὶ μηδεμίαν ἔχον σχέσιν μὲ τὸ ἀντικείμενον τῶν ἐρευνῶν μου.

Τὸ χειρόγραφον τοῦτο σύγκειται ἐκ τριάκοντα φύλλων χάρτου χειροποιήτου καὶ κυτρινωποῦ, περιέχει δὲ δύο ἐπιστολάς ἐνδιαφερούσας τὴν ἱστορίαν τῆς ἡμετέρας πατρίδος καὶ συντεταγμένως ἰταλιστὶ, κατ'ἐποχὰς ὅμως διαφόρους.

Ἐν τέλει τοῦ χειρογράφου εἴρηται ἡ ἐξῆς σημείωσις: *Queste due lettere trascrissi io P. C. dai due originali che trovansi in mio potere. 1801.* »

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἡ μὲν φαίνεται γεγραμμένη τῷ 1537 ὑπὸ Ὀδηγητριανοῦ τινος Ἐπάρχου πρὸς τὴν ἐξαδέλφην του Σοφιανὴν τὴν Καρυοφύλλου, ἡ δὲ τῷ 1584 ἤτοι μετὰ ἑπτὰ ἔτη πρὸς τοὺς τεσσαράκοντα ὑπὸ τῆς Σοφιανῆς πρὸς τὸν Ὀδηγητριανόν.

Αἱ τῶν Ἐπάρχων καὶ Καρυοφύλλων εἶναι ἐπωνυμιαὶ οἰκογενειῶν συμπεριειλημμένων ἐν τῷ τῆς Κερκύρας ἀρχοντολογίῳ καὶ ἤδη ἐκλειψασῶν (α) τὸ δὲ ὄνομα Ὀδηγητριανός, σπάνιον μᾶλλον, ἔφερον, ὅσον γε ἡμῖν γνωστόν,

---

α) Ἐν τῇ κώμῃ Γαστουρίῳ ἀπαντᾷ τὸ ἐπίθετον Ἐπάρχος, ἀλλοὶ Ἐπαρχοὶ Γαστουριῶται, ὡς φρονοῦμέν, οὐδὲν, πλην τοῦ ἐπωνύμου, ἔχουσι κοινόν μὲ τοὺς πάλαι Ἐπαρχοὺς τῆς πόλεως.

κατὰ τὸν ις' καὶ ιζ' αἰῶνα, μέλη τινὰ τοῦ εὐγενοῦς ποτε ἐν τῇ Νήσῳ ταύτῃ οἴκου τῶν Σαραντάρων.

Διακοινώσας τὴν ἀνακάλυψίν μου εἰς τὸν προειρημένον συμπολίτην, οὐδεμίαν οὗτος ἠδυνήθη νὰ μοὶ δώσῃ διασάφῃσιν ὡς πρὸς τὸ χειρόγραφον, ὃ ἠγνῶει πῶς διετέλει ἀναμειγμένον μετὰ τῶν οἰκιακῶν του ἐγγράφων.

Λαθῶν τὴν ἐπὶ τούτῳ ἄδειαν, ἐκόμισα οἴκαδε καὶ ν-τέγραψα· εἶτα δὲ ἐπεχείρησα τὴν μετάφρασιν ἣν ἐκδί-δωμι, ὑποτάξας σημειώσεις τινὰς πρὸς διαλεύκανσιν τοῦ κειμένου.

Λόγιός τις φίλος μου εἰς ὃν ἐπέδειξα ἐθεώρησεν ἀπόκρυ-φον τὴν ἀλληλογραφίαν ταύτην, τὴν γνώμην του στηρίζων εἰς διαφόρους λόγους, ἀλλὰ κυρίως εἰς τόνδε, ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἐπιστολῶν ἡ διήγησις τῆς πολιορκίας τῆς Κερκύρας περιέχει ἱστορικὰς λεπτομερείας ὧν τὴν γνώσιν δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἄξεστος τῆς ις'. ἑκατονταετηρίδος ἐν Κερκύρᾳ γεννημένος πολεμιστής. Ἐκ τῆς ἀπλῆς ἕμως ἀναγνώσεως τῆς ἐπιστολῆς ἕκαστος πείθεται ὅτι ὁ νέος Ὀδηγητριανός—ἔστις, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ἦτο, ὡς γράφει, φοιτητὴς τοῦ ἐν Βονωνίᾳ Πανεπιστημίου καὶ οὐχὶ τὸ ἐπάγ-γελμα στρατιωτικὸς ἀνὴρ—οὐδὲν διηγεῖται οὔτινος δὲν ὑ-πῆρξεν ἢ δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ αὐτόπτης ἢ σχεδὸν αὐ-τόπτης μάρτυς, καὶ ὅτι αἱ ἱστορικοπολιτικάι του γνώσεις περιορίζονται ἐντὸς κύκλου στενωτάτῳ συνδεόμεναι ἀμέ-σως μὲ τὰ συμβάντα τῆς ἐποχῆς του. Ἄλλως οὐχὶ πάντες ἄξεστοι καὶ ἀμαθεῖς ἦσαν οἱ Κερκυραῖοι τοῦ ις'. αἰῶνος ἐν ᾧ διέπρεψαν Νικόλαος ὁ Σοφιανός, Νίκανδρος ὁ Νούκιος καὶ ὁ πιθανῶς συγγενῆς τοῦ Ὀδηγητριανοῦ Ἀντώνιος ὁ

Ἐπαρχος οὐτινος τὰ συγγράμματα σοφώτατα καὶ Ἀττικοῦ ἀποστάζοντα μέλιτος ἐκήρυττεν ὁ Καρδινάλιος ὁ Βέμβος (α).

Ὅπως ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα εἴτε γνήσια ἦναι αἱ ἐπιστολαὶ αὗται, εἴτε γένου Κερκυραίου μυθιστορικὸν γόμμασμα γραφῆν περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης ἐκατονταετηρίδος ὑπὸ τῆν ἐπήρειαν τῶν ιδεῶν τῆς Ὀνορύθδας, ὡς ἀρέσκεται νὰ τὰς ὀνομάζῃ ὁ ἐλλόγιμος μὲν, ὑπὲρ τὸ δέον δὲ πυρρωνίζων φίλος μου, δὲν τὰς ἔκρινον πάντη ἀναξίας δημοσιεύσεως ἅτε ἐνδιατριβοῦσας εἰς γεγονότα ταῦτα μὲν γνωστὰ ἀλλ' οὐπω ὡς ἐνταῦθα δραματικῶς πως παρασταθέντα, ταῦτα δὲ ἂν μὴ ὄλως ἄγνωστα οὐχ ἦτον εὐκρινέστερον ἐκτεθειμένα τῶν ἐκ παραδόσεως εἰς ἡμᾶς περιελθόντων.

Ἴσως βραδύτερον τὸ ἰταλικὸν κείμενον ἀνατυπωθήσεται μετὰ τῆς μεταφράσεως.

Ἐν Κερκύρᾳ τῇ 1.ῃ Ἀπριλίου 1877.

Ο ΕΚΔΟΤΗΣ



ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ



# Α .

ΟΔΗΓΗΤΡΙΑΝΟΣ ΕΠΑΡΧΟΣ ΣΟΦΙΑΝΗΤΗ ΚΑΡΥΟΦΥΛΛΟΥ

'Εν Κερκύρα α'. 'Οκτωβρίου αφλζ'.

'Ινδικτιῶν. ι'.

Φιλτάτη ἐξαδέλφη!

α. Ἐφυγον. Πρὸ δεκαεννέα ἡμερῶν ἀπῆλθον (1). Ὅπου ἐπάτησαν ἐκεῖ θρῆνος, καταστροφή, θάνατος. Ὅν τρόπον ἢ διάφλεκτος ὕλη ἢν ἐξεμεῖ ἠραίστιον ἐν ἐκρήξει καταπιθρῶσκει τὰς γαίας ἐξαλείφουσα πᾶν ἔχνος φυτικῆς ζωῆς, οὕτω καὶ ὁ στρατός τοῦ Σουλεϊμάνου ἠρήμωσε διελθὼν τῆς λιπαρᾶς ταύτης νήσου τοὺς εὐφόρους ἀγρούς καὶ τὰς περικαλεῖς κώμας, μὴ φεισθεὶς ἐμψύχων μὴδ' ἀψύχων, φυτῶν μὴδὲ ζώων, ζώντων μὴδὲ νεκρῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς τάφους ἀνορύξας καὶ τὴν τέφραν τῶν τεθνεώτων διασκορπίσας, πάντα λυμαινόμενος, πάντα μιαιῶν' ἐνυβρίζων τοῖς σώμασι, λεηλατῶν τὴν περιουσίαν τῶν κατοίκων' ἐδῶ κατασφάττων, ἐκεῖ διαρπάζων, πανταχοῦ κακουργῶν.

Πῶς συνέβη ἡ συμφορὰ αὕτη; Διατί ὁ Ναύαρχος τοῦ Καρόλου Ε'. Ἀνδρέας ὁ Δωρικός ἐγκατέλιπεν ἡμᾶς ἀφῆν πρῶτον μᾶς ἐξέθεσε καὶ καθ' ἡμῶν ἐπέσυρε τὴν ὀργὴν τοῦ Σουλτάνου; Διατί ἀπέπεμψε τὰ τέσσαρα κάτεργα τῶν Ἰπποτῶν τῆς Μελίτης (2) καὶ ἕτερα τέσσαρα τοῦ Πάπα καὶ ἀπῆρεν εἰς Μεσσήνην τῆς Σικελίας ἀντὶ νᾶ συνενώσῃ τὸν στόλον του ἐκ πενήκοντα καὶ ὀκτώ ἀπκριζόμενον

πλοίων μὲ τὸ τοῦ Ἱερωνύμου. Πιζάρου τοῦ Βενετοῦ Ναυάρχου; Ἴσως ἐνεθυμήθη ὅτι αὐτὸς μὲν εἶναι Γενοῦήνσιος, ἡ δὲ Κέρκυρα εἶναι κτῆσις τῶν Βενετῶν οἵτινες αἰετοποτε ὑπῆρξαν τοῖς Γενοαίοις μισητοί. Ἴσως, καὶ τοῦτο πιθανώτερον, ἐχολώθη ὅτι οἱ Βενετοὶ ἐδίςτασεν νὰ κηρυχθῶσι σύμμαχοι τοῦ Αὐτοκράτορος κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν. Πλὴν, ἂν τὴν ἐπονείδιστον διαγωγὴν του ὑπηγόρευσεν ἡ ἐκδίκησις, βεβαίως τὸ πάθος τοσοῦτω τὸν ἐτύφλωσεν ὥστε δὲν κατενόησεν ὅτι πίπτουσα ἡ Κέρκυρα θὰ καθίστατο ὀρμητήριον τῶν κατὰ τῆς Ἰταλίας ἐπιθέσεων τῶν Μωαμεθανῶν αὐθαδεστέρων διὰ τὴν νίκην γενομένων, καὶ ὅτι ὡς ἐκ τούτου προέδιδε τὰ συμφέροντα τοῦ τε κυρίου αὐτοῦ καὶ τῆς πατρίδος του. Καὶ ὁ Πέζαρος αὐτὸς, ἔχων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του σχεδὸν ἑννεήκοντα πλοῖα ἐξ ὧν τέσσαρα κάτεργα ἐξηρτυμένα ὑφ' ἡμῶν ἐν Κερκύρα (3), τί παθὼν δὲν ἀντιπαρετάχθη τοῖς ἐχθροῖς πειρωμένοις τὴν εἰς τὴν νῆσον ἀπόβασιν, ἀλλ' ἀνεκρούσατο πρύμνας καὶ ἀπέπλευσεν εἰς τὸν Ἀδρίαν; Νὰ ὑποθέσῃ τις τοιοῦτον ἄνθρωπον δεῖλὸν καὶ ἀνανδρὸν εἶναι ἀδύνατον. Τί λοιπὸν νὰ συλλογισθῇ; Ὅτι ἦτο πεπρωμένον.

Ἡ πόλις (4) ἦτο ἱκανῶς ἐφοδιασμένη μὲ τὰ χρειώδη πρὸς ἄμυναν, ἀλλ' αἱ ζωοτροφίαι ἐσπίνιζον (5). Διὸ κατὰ διαταγὴν τοῦ Βαίλου Συμεῶνος τοῦ ἐκ Λειόνων ἀπεπέμφθησαν οἱ γέροντες, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία (6).

Ἀπεσχυβαλίσθησαν ὡς ἄχρηστον σκεῦος αἱ μητέρες ὧν τοὺς μαστοὺς ἐθίλασαν δισχίλιοι Κερκυραῖοι οἵτινες ἀπετέλουν τὸ ἡμισυ τῆς φρουρᾶς καὶ ζῶν καὶ περιουσίαν ἐθυσίαζον ὑπὲρ τῆς μητρῴας γῆς ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν κυριῶν των Βενετῶν. Ἐγκατελείποντο ἔρμαιον τῶν ἀσελγῶν ὀρέξεων τῶν Ἀγαρηνῶν μειράκια ὧν οἱ πατέρες, παρθένοι ὧν οἱ μνηστῆρες εἶχον ἐκτεθειμένα τὰ στήθη εἰς τὸ πῦρ τοῦ ἐχθροῦ. Ἐξωθοῦντο εἰς σφσγὴν καὶ ἐξανδραποδισμὸν σεβάσμιοι γέροντες ὧν τὸ σῶμα κατεκάλυπτον

οὐλαὶ μαρτυροῦσαι τὰ τραύματα ἅτινα εἶχον ὑποστῆ  
προκινδυνεύσαντες ὑπὲρ τῆς γαλιηνοτάτης Πολιτείας. Δὲν  
ἐκλαιον οἱ ἀγέρωχοι πρεσβῦται. Ἐτρεμον τὰ μέλη των  
οὐχὶ ἐκ φόβου, ἀλλὰ παράλυτα ἐκ τῆς ἡλικίας ὄντα.

Πρὶν ἢ ἐξέλθωσιν ἐπεθύμησαν οὗτοι νὰ παρασταθῶσιν  
ἐνώπιον τοῦ Βαίλου, εἰς δ' ἐξ αὐτῶν, Καντίνος ὁ Βου-  
κεντῆς, λαβὼν τὸν λόγον, ἐφθέγγετο τάδε « Δὲν παρ-  
« ἦλθον πέντε γενεαὶ ἀφ' ἧς ἐκουσίως παρεδόθημεν εἰς  
« τὸ Κράτος τῶν Ἑνετῶν (7) παρεδόθημεν δὲ ἐφ' ὅροις  
« ῥητοῖς καὶ ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει τῆς κυριάρχου πολιτείας  
« νὰ προστατεύῃ ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ κατὰ παν-  
« τὸς πολεμίου τὰ πρόσωπα καὶ τὴν περιουσίαν μας,  
« τὴν χώραν ἡμῶν καὶ τὸ ἐμπόριον ἀνθρώπων καὶ ἡμεῖς  
« ὑπεσχέθημεν ὑποταγὴν καὶ πίστιν, οὐδὲ παράσπονδοι  
« τὸ παράπαν ἐγενόμεθα ἀπεναντίας τοσαῦται καὶ τοι-  
« αῦται εἶναι αἱ ἐκδουλεύσεις ἃς παρέσχομεν εἰς τὴν  
« Ἑνετικὴν Κυβέρνησιν καὶ αἱ ὑπὲρ αὐτῆς γενναιοδωρίαὶ  
« μας ὥστε ἡ ἡμετέρα Κοινότης ἀνέκαθεν μεγαλοπρεπῆς ἐ-  
« κλήθη καὶ πιστοτάτη (8). Παρατήρησον, ὦ Συμεῶν, τὰς  
« πολιὰς ταύτας κεφαλὰς καὶ γινώθι ὅτι οἱ πλείστοι ἐξ  
« ἡμῶν, ἐφηβοὶ ἔτι ὄντες, τῷ 1473, ἐπιβάντες ἑκατὸν  
« μυοπαρόνων, οὗς ἰδίως ἐξηρτύσαμεν ἀναλώμασι, μετέ-  
« σχομεν τοῦ ὑπὸ Μάρκου τοῦ Βαρβάρου ἐπιχειρήματος  
« κατὰ τοῦ Αὐλώνος, ὅτε πεντακόσιοι Κερκυραῖοι δύο  
« ἐκπορθήσαντες πόλεις τῆς ἀπέναντι Ἡπείρου υπετάξαμεν  
« τοῖς Βενετοῖς. Τῷ δὲ 1475 δισχίλιοι τὸν ἀριθμὸν ἐ-  
« δράμομεν εἰς βοήθειαν τοῦ Προνοητοῦ Βικτωρος Σα-  
« λαμώνος ὃν ἐν Βουθρωτῷ ἐπολιόρκει ὁ Ἅγιος Βένης  
« μετὰ τρισμυρίων ἐνόπλων καὶ συγχρόνως ἕτεροι χίλιοι  
« ἡμυνομέθα τὰ τεῖχη τῆς Πάργας καὶ τῶν Συβότων (9). Δὲν  
« ἐφείσθημεν τοῦ αἵματός μας καὶ τῶν χρημάτων μας  
« διὰ τὴν σωτηριάν Πολιτείας ἧτις ἐκλείσθη οὐχὶ βεβαίως  
« κηδομένη πολὺ περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἰταλικοῦ  
« ἔθους, ἀλλ' ὡς καταστάσα ὅπως δῆποτε τὸ προπύργιον

α τῆς Ἰταλίας κατὰ τῶν ἐφόδων τῶν Μωαμεθανῶν (10).  
α Πλὴν, εἰς τίνας πρὸ πάντων ὀφείλει τὴν δόξαν ταύτην;  
α Μήπως εἰς τοὺς Ἰταλοὺς στρατιώτας; Οὐχι, ἀλλ' εἰς  
α τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἷς ἂν ἐνεπι-  
α στεύετο τοσαύτης θᾶ ἀπήλαυε σήμερον ὑπεροχῆς καὶ  
α ἰσχύος, ὥστε δὲν ἤθελε προσπαθῆσαι νὰ τηρήσῃ οὐδε-  
α τερότητα μετὰξὺ τῶν πρὸς ἀλλήλας διαπληκτιζομέ-  
α νων δύο μεγάλων Δυνάμεων Ἰσπανίας καὶ Γαλλίας,  
α δὲν ἤθελε διστάσει ἐκ δειλίας νὰ ἀποφανθῇ ἐγκαί-  
α ρως ὑπὲρ τῆς ἐτέρας ἐξ αὐτῶν, δὲν ἤθελε δυσαρεστήσει  
α ἀμφοτέρας καὶ καταληφθῇ ἀπαράσκευος ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ  
α τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος. Ἀλλὰ τοὺς ὑπηκόους τῆς  
α Ἀνατολῆς ἐθεώρησε πάντοτε ὡς φυλὴν ὑποδεστέραν τῆς  
α ἰταλικῆς· ἐξηυτέλισε, περιεφρόνησέ, ἐστέρησε τῶν πολιτι-  
α κῶν δικαιωμάτων καὶ ἀφῆκεν ἐν τῇ ἀμαθείᾳ. Καθ' ὅ-  
α σον δὲ ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀφορᾷ, ἀντὶ νὰ  
α ἐπωφεληται τὴν διακρίνουσαν τὸ γένος τῶν εὐφυῶν  
α ἐμέμψατο αὐτῶν τὴν κρυψίνοιαν καὶ τὴν πονηρίαν (11)  
α καὶ ἐτήρησεν ὅσον τὸ δυνατόν ἐν ἀφανείᾳ τὰς ἀρετάς.  
α Πιθανῶς δὲ ἡμέραν τινὰ οἱ τὰ σημερινὰ ἐν τῇ Ἀνα-  
α τολῇ κατορθώματα ἐξιστορήσοντες συγγραφεῖς τῆς θέ-  
α λουσι ἀποσιωπήσει τὰ ὀνόματα τῶν κατ' οὐτάς ἀρι-  
α στευσάντων Ἰάνου τοῦ Μαρίου, Θεοδώρου τοῦ Βοσκί-  
α του, Θεοδώρου τοῦ Ἀγιαποστολίτου (12) καὶ πλεί-  
α στων ἄλλων ὡς ἐπιλήσμονες τῶν εὐεργεσιῶν μας καὶ μυ-  
α ρίων θυσιῶν σήμερον ὑμεῖς ἡμᾶς τε καὶ τοὺς παῖδας καὶ  
α τὰς γυναῖκας ἀποβάλλετε ἐκ τῶν τειχῶν ἅτινα ἄλ-  
α λοτε ὑπερησπίσθημεν, ἵνα μὴ παρέχητε τεμάχιον ξη-  
α ροῦ ἄρτου πρὸς καθησύχασιν τῆς πείνης ἡμῶν, μίαν  
α σταγόνα ὕδατος πρὸς κατάσβεσιν τῆς δειψῆς τῆς κα-  
α ταφλεγούσης τὰ χεῖλη μας. Νῦν δὲ ἡμεῖς μὲν ἀπερ-  
α χόμεθα ἀποθανοῦντες, σὲ δὲ τὸν Συμεῶνα καὶ τοὺς περὶ  
α σὲ ἐγκαταλείπομεν εἰς τὴν θεῖαν Δίκην.”

Παρευρισκόμην εἰς τὴν σπαραξικάρδιον ταύτην σκηνὴν

καὶ ὁμολογῶ ὅτι ἡ τοῦ ἀνδρὸς παρρησία μ' ἐξέπληξε. Ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἔμεινα ἀκίνητος εἰς τὴν θέσιν μου καὶ σύννου. Ἐπόρουν τί ἄρα θὰ ἔλεγον αἰ ἐπερχόμεναι γενεαὶ μανθάνουσαι ὁπόσον αἶμα, ὁπόσα χρήματα, ὁπόση εὐφυΐα καὶ δραστηριότης κατηναλώθησαν ὑφ' Ἑλλήνων ἀνδρῶν ὑπὲρ τῶν Φράγκων δυναστῶν τὸ πλεῖστον ἀγνωμόνων ἢ ἀδιαφορούντων πρὸς τὴν εὐεργεσίαν, σπανίως κατὰ τὴν ἀξίαν ἐκάστου ἀνταμειβόντων. « Δὲν εἶναι πιθανὸν » ἐσυλλογιζόμεν « ὅτι θέλουσιν κατακρίνει τοιαύτην συμπεριφορὰν καὶ θεωρήσει ἄτιμον καὶ ἄδοξον τὸ ἔργον ἐκείνων οἵτινες συνέτεινον εἰς τὴν ἐμπέδωσιν τῆς ξενοκρατίας; » Ἐγὼ δὲ αὐτὸς τί πράττω μετὰ τῶν Ἑνετῶν καὶ Δαλματῶν τούτων πονῶν, καὶ τί βραδύνω νὰ συντρίψω τὸ ξίφος μου καὶ νὰ ριφθῶ ἀπὸ τῶν ἐπάλξεσιν εἰς τὴν ὑποκειμένην θάλασσαν; Ἄλλ' ὅχι ἄτιμον δὲν εἶναι νὰ πολεμῇ τις κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἄδοξον δὲν εἶναι νὰ πέσῃ ἀμύνομενος τὴν πατρίον ἐστίν. Ἄς ἐνασκήσωμεν τοὺς βραχίονας ἡμῶν ἐν ταῖς μάχαις κατὰ τῆς ἡμισελήνου ἔστω συμπολεμοῦντες τοῖς ξένοις ἃς διασώσωμεν ἀκμαῖον τὸ αἶσθημα τῆς πατρίδος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν καὶ, προσέχοντες εἰς τὴν διατήρησιν του ὡσεὶ Ἐστιάδες περὶ τὸ ἱερὸν πῦρ, ἃς μεταδώσωμεν αὐτὸ ἀκριφνῆς εἰς τέκνα τέκνων, σὺν δὲ προϊόντι τῷ χρόνῳ θέλει ἰσχύσει νὰ ἀπαλλάξῃ ἡμᾶς παντὸς ὀθνείου στοιχείου καὶ ἔσται ἡ κρηπίς τῆς μελλούσης ἐθνικῆς ἡμῶν παλιγγενεσίας.»

Καὶ θεοὶ ἀνάγκη πείθονται· αἰ δὲ εἰσηγήσεις τῆς πολιτικῆς ἀνάγκης ὤθησαν ἐνίοτε τὰ Κράτη εἰς τὰ φρικωδέστατα τῶν ἔργων, εἰς τὰ μέγιστα τῶν ἐγκλημάτων.

Ἡ ἀποβολὴ τῶν γυναικοπαίδων ἦτο μέτρον σκληρὸν καὶ ἀπάνθρωπον· ἀλλ' ἦτο ἄρα καὶ ἀπολύτως ἀπαραίτητον καθ' ὃν χρόνον ἐλήφθη; Ἀμφισβάλλω. Πλὴν ἂν, κατὰ τὸ

φρόνημα τοῦ Βαίλου Συμεῶνος Δειώτη ἢ τοῦ φρουράρχου Ἀνδρέου Φαλιέρου ἢ τοῦ ἐκτάκτου Προνοητοῦ Λουδοβίκου Δαρίβα ἦτο τοιοῦτο, βέβαιον εἶναι ὅτι εἶτε ἐξ ἀνοχῆς τούτων καὶ τοῦ φύλακος τῆς πύλης Νικολάου τοῦ Σεμιτεκόλου, εἶτε ἐξ ἀδυναμίας των καὶ ἐξ ἐλλείψεως πειθαρχίας καὶ αὐστηρᾶς ἐπαγρυπνήσεως, οἱ μισθοφόροι Ἴταλοὶ παρεβίασαν τὴν δοθεῖσαν διαταγὴν οὐ μόνον κρύψαντες τινὰς τῶν ἐπιταχθέντων ἐξελεῖν, ἀλλὰ καὶ διὰ σχοινίων ἀναβιβάσαντες πολλοὺς ἄνδρας καὶ πλείστας γυναῖκας ἐκ τῶν ἐκτὸς τοῦ ἄστεως. Μήπως δὲ ταῦτα ἐπραξάν ὑποκινούμενοι ὑπὸ φιλανθρωπικοῦ αἰσθήματος; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Οὐχὶ ὁ πρὸς τὰ ἄθλια ἐκεῖνα πλάσματα οἶκτος ἀλλὰ τοὺς μὲν ἢ φιλαργυρία ὤθει, τοὺς δὲ ἢ λαγνεῖα παρώρμα, χορηγοῦντας ἄσυλον ἢ ψυχίον τι εἰς ἐκείνους οὓς πρότερον εἶχον ἀποστερήσει παντὸς τιμαλφούς καὶ ἀπογυμνώσει ἢ ἐμποροιοῦντας εἰς τὰς ὥρας ἐχούσας γυναῖκας καὶ ἐκδιάζοντας νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὰς ἀσελγεῖς των ὀρέξεις τῇ ἀπειλῇ ἐξώσεως σημαίνουσῃς βέβαιον θάνατον. Μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων ἠτίμασε το γένος αὐτοῦ ὁ προϊστάμενος τῶν ἐφοδίων Ζαχαρίας ὁ Βάρβαρος, Βενετὸς εὐγενῆς, μᾶλλον δὲ ἀγενέστατος καὶ κτηνωδέστατος (13).

Τοὺς πενομένους καὶ μὴ ἔχοντας τι νὰ δώσωσι προβάλλοντες ἐκ τῶν τειχῶν οἱ γεννάδαι οὗτοι ὕβριζον καὶ ὑπὸ τοῦ λιμοῦ κατατροχαμένους βλέποντες οὐ μόνον δὲν ἠλέουσαν ἀλλ' εἰ τυχόν τις οἰκτεῖρων προσέριπτε τοῖς τάλαιπώροις ἐκείνοις τεμάχιον ἄρτου, τοῦτον ἐπληττον, ἐβασάνιζον καὶ βιαίως τοῦ φρουρίου ἀπέβαλλον (14), ὁ δ' ἀπόβλητος ὁπότερον ἄρα εἶχεν ὠμότερον ἐχθρὸν, τὸν Χαῖρατίνην (15) ἢ τοὺς φυλάττοντας τὸ φρούριον Ἴταλοῦς; Θέλεις ἀπορήσει, ὦ φιλτάτη Σοφίανῃ, πῶς δισχίλιοι ὄντες οἱ ὄπλοφοροῦντες ἐκ τῶν Κερκυραίων ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως ἠνέχθημεν τοσαῦτα ἀνομήματα ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν διαπραττόμενα. Ἀλλὰ παύση ἀποροῦσα ἂν

συλλογισθῆς ὅτι οἱ Ἴταλοὶ, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν πληρωμάτων τεσσάρων ἐκκενωθέντων κατέργων, ἦσαν πλείονες τὸν ἀριθμὸν, ὅτι οὔτε εἰς χωριστὰ τάγματα ἤμεθα συσσωματωμένοι, οὔτε δημοφύλους εἶχομεν ἀξιωματικούς καὶ ἐπὶ τέλους ὅτι ἡ σύνεσις, ἡ φιλοπατρία καὶ ὁ κίνδυνος μείζονος συμφορᾶς ἀπέτρεπον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἐσωτερικῆς στάσεως καθότι ἡ ἔκρηξις αὐτῆς καὶ οἱ ἡμέτεροι σπαραγμοὶ ἤθελον ἀποβῆ ὁ ἀξιολογώτερος τῶν Ὀθωμανῶν σύμμαχος πρὸς ὑπόταξιν τῆς Νήσου.

β. Ὁ Χαϊρατίνης, διαταγῇ τοῦ Σουλεϊμάνου, εἰσέπλευσεν εἰς τὸν πορθμὸν τῆς Κερκύρας ἐκ τοῦ πρὸς βερρᾶν στομίου αὐτοῦ ἐπὶ πεντήκοντα πλοίων κομιζόντων 25,000 ἀνδρῶν καὶ πυροβόλα τριάκοντα καὶ πέντε διὰ τὴν πολιόρκιαν. Ἡ ἀποβίβασις δὲ ἐγένετο εἰς Ποταμὸν (16) τῇ 26.ῃ τοῦ παρελθόντος Αὐγούστου (17). Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ ἦτο ὁ ῥηθεις Χαϊρατίνης, ὁ Ἁγιάς Πασᾶς καὶ μετ' αὐτῶν ἐστράτευον ὁ Ἁγᾶς τῶν Γιανιτζάρων καὶ ὁ τῶν Ἰαγκάγκων ἢ ἀτάκτων, ὁ Βιλέρβηης τῆς Ανατολῆς καὶ ὁ Μουσταφᾶς Πασᾶς. Ὁ στρατὸς οὗτας διηρέθη εἰς δύο ἀγῆματα ἐξ ὧν τὸ μὲν ἐκίνησεν πρὸς πολιόρκησιν τῆς πόλεως, τὸ δὲ διεσπάρη εἰς τὰς κωμοπόλεις.

Ὁ ἐχθρὸς κατέλαβε τὰς ἐπικαιροτέρας θέσεις τῶν προαστείων ἢ ἐξοπολίου, τούτέστι, τὸν γήλοπον τοῦ κρεουργείου, λεγόμενον καὶ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἢ καὶ Ἑβραιοβούνιον (18), τὸν τῶν Ἀγίων Πατέρων, καὶ τὸν παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Υ. Θ. τῶν Καθασιλέων. Ἐχαρακώθη ἐν αὐτοῖς καὶ ἔστησε κανονοστοιχίας ἐν μὲν τῷ πρώτῳ ἐξ ὀκτῶ πυροβόλων, ἐν τῷ δευτέρῳ ἐκ πέντε καὶ ἐν τῷ τρίτῳ ἐξ ἑνδεκα, ἐν συνόλῳ ἐξ εἴκοσι καὶ τεσσάρων πυροβόλων (19). Καὶ οἱ μὲν Τοῦρκοι ἤρξαντο πυροβολοῦντες τὸ φρούριον ἄνευ ἐπιτυχίας (20), ἡμεῖς δὲ διὰ τῶν βομβορριπτῆρων μας καὶ κανονίων οὐ μόνον ἀντεπυροβο-

λοῦμεν αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ ἐξόδους συνεχεῖς ἐπεχειροῦμεν καθ' ἃς καὶ τινὰς ἐκ τῶν πολεμίων ἐζωγροῦμεν.

Οἱ ἀβέλτεροι Ἀγαρηνοὶ εἶχον στήσει τῇ 1.ῃ τοῦ λήξαντος Σεπτεμβρίου καὶ μέγα τηλεβόλον ἐν τῷ νησιδίῳ τοῦ Μαλιπιέρου(21), ἀλλὰ τοιαύτην αἱ ἀποπεμπόμεναι σφαῖραι περιέγραφον παραβολὴν, ὥστε ἀντὶ νὰ προσβάλωσιν ὑπερηκόντιζον τὸ φρούριον καὶ ἔπιπτον πρὸς μεσημβρίαν ἐντὸς τῆς θαλάσσης. Ἐπομένως τὸ τηλεβόλον τοῦτο, ὀπερ σκωπτικῶς ὠνομάσαμεν *Τοπ-Σο.λεϊμάρ*, ἀπέβη ἀντικείμενον μᾶλλον διασκεδάσεως ἢ φόβου τῶν ἐν τῷ φουρίῳ, οἵτινες ἐκάστην βολὴν συνωδεύομεν μετὰ τῶν χλευαστικῶν ἀλαλαγμῶν μας. Ὡς ἐκ τούτου χολωθεὶς ὁ Πυρροπῶγων μετὰ τρεῖς ἡμέρας διέταξε νὰ παύσῃ ἐκεῖθεν τὸ πῦρ καὶ ἄλλα ἐμηχανεύθη κακά.

Ἰδὼν ὅτι τὰ τείχη τῆς ἀκροπόλεως εἶναι χθαμαλώτερα κατὰ τὸ νότιον μέρος καὶ ἄρα παρεῖχον μείζονα ἐλπίδα ἐπιτυχίας τοῖς πολιορκηταῖς ἔστρεψεν αὐτόθι τὸν στόλον, πλὴν ἕνεκα τῶν ἐκεῖ ὑφάλων καὶ σπιλάδων ἀπέβησαν δύσκολοι αἱ κινήσεις καὶ οἱ ἐλιγμοὶ τῶν πλοίων πυροβολούντων ἐν τούτοις ἐκ τῶν πρῶτων. Σφοδρότερον ἀπηντήσαμεν ἡμεῖς ἐκ τοῦ φουρίου πολλὴν ἐνεγκόντες φθορὰν εἰς τὰ ἐχθρικά σκάφη ἐξ ὧν ἐν κατεβυθίσσαμεν αὐτανδρον. Οἱ Κερκυραῖοι ἡμεθα καλῶς ἐξησκημένοι εἰς τὸ σκοποβολεῖν· ἐγὼ δὲ βλέπων μετὰ τῶν πλοίων τῶν πολεμίων τὴν ναυαρχίδα, διακρινομένην ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ παρασήμου παριστάνοντος ἐπίχρυσον δράκοντα ὄρθιον καὶ ὡς ἀπειλοῦντα τὴν πόλιν, ἔβηνον τρεῖς σφαῖρας κατ' αὐτῆς. Ἡ πρώτη κατέθραυσε ἓνα τῶν ἰσθῶν τῆς ἡ δευτέρα ἀνῆρπασε τὸ ἔμβολον κατακεραυνώσασα τὸ δρακόντιον παράσημον· ἡ τρίτη διέτρησε τὴν πρύμνην τοῦ ἤδη πυκνοῦς ἐρετμοῦς ἀπάραντος πλοίου. Τότε δὴ οἱ στρατιῶται τρεῖς ἐκραύγασαν “*Ζήτω ὁ Λέων.*”

Τὴν ἐπιούσαν, ὅ τοῦ Σεπτεμβρίου, ῥαγδαία ἔπιπτεν ἡ βροχὴ ἑμαινέτο ὁ ἄνεμος βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ διε-



δέχοντο ἀλλήλας ἐν τῷ νεφελῳ̄δει οὐρανῷ. Ὁ συριγμὸς τοῦ ἀνέμου, ὁ πίτυλος τοῦ ὑετοῦ, ὁ πάταγος τῶν κυμάτων ῥηγνυομένων ἐπὶ τῶν βράχων ἐμιγνύοντο μετὰ τοῦ ἀλαλαγμοῦ τῶν Ἀγαρηνῶν, τῶν φωνῶν τῶν σκοπῶν, τῶν οἰμωγῶν τῶν ἐν Μανδρακίῳ καὶ ἐν τῷ Ἰσιδωρεῖῳ ἀκρωτηρίῳ καταφυγόντων ἐγκατοίκων. Ράκη ἐνδεδυμένοι, ἡμίγυμνοι, ῥυπαροὶ, ἄσιτοι, πυρέσσοντες, μᾶλλον σκελετοὶ ἢ ἄνθρωποι, ἔκειντο οὗτοι ἐν τῷ ὑπαίθρῳ, ὕπτιοι ἢ πρηνεῖς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, μαστιγούμενοι ὑπὸ τῆς θυέλλης, ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς κακώσεις καὶ ὕβρεις τῶν ἐχθρῶν, ἀπωθούμενοι ὑπὸ τῶν ὀμοθησικῶν καὶ ὀμοφύλων καὶ ἐπικαλούμενοι τὸν θάνατον ὡς μόνην σωτηρίαν, ὡς μόνην ἀπαλλαγὴν τῶν δεινῶν των.

Ἐν μέσῳ τῆς διαμάχης ἐκείνης τῶν στοιχείων οἱ Ὀθωμανοὶ ἀπεφάσισαν ν' ἀποπειραθῶσι τελευταίαν καὶ ἀπεγνωσμένην ἀπόπειραν, τὴν ἐφοδὸν δηλ. τοῦ φρουρίου ἐκ τοῦ μέρους τῆς ξηρᾶς καὶ πραγματικῶς προσέβησαν μέχρι τῆς τάφρου· ἀλλ' ἡμᾶς ἐκ τῶν κινήματων των νοήσαντας ἐγκαίρως τὸν σκοπὸν των εὗρον ἐτοιμοὺς νὰ τοὺς ὑποδεχθῶμεν ὡς προσῆκει. Ἀνδρείως ἀνθιστάμενοι διὰ τοξευμάτων, λίθων καὶ πυρὸς ἀπεκρούσαμεν αὐτοὺς οἷτινες στρέψαντες ἐπὶ τέλος τὰ νῶτα κατησχυμμένοι ἔφυγον, ἠττημένοι καὶ βλασφημοῦντες.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην, ὁ μὲν Ἅγιος Πασᾶς ἐμήνυσε τῷ Φρουράρχῳ, Προνοητῇ καὶ Βαίλῳ, ὅτι ἂν ἔστεργον νὰ παραδώσωσι τὴν ἀκρόπολιν ἐπετρέπετο αὐτοῖς καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοὺς νὰ ἔχωσι σώαν τὴν ζωὴν καὶ νὰ ἀπέλθωσιν ἐλευθέρως καὶ ἀνενοχλήτως ὅσοι ἂν ἐβούλοντο, ἐκεῖνοι δὲ ἀπήντησαν· “ Δὲν παραδιδόμεθα, ἀλλὰ μέχρι  
“ τελευταίας πνοῆς θέλομεν ὑπερασπισθῆ τὰ τεῖχη ταῦτα  
“ ἅτινα δὲν θέλεις ὑπερπηδῆσαι εἰμὴ πατῶν ἐπὶ τῶν  
“ πτωμάτων μας.”

Τοιαύτης τυχὸν ἀπαντήσεως, ὁ Ἅγιος μετέβη εἰς τὴν

Ἡπειρόν δρομαίος καὶ συνεβούλευσε τῷ Σουλεϊμάνῃ τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας ἐπειπὼν ὅτι τὸν στρατὸν κατέτρυχεν ἡ πείνα καὶ ἐδεκάτιζε νόσος ἐπιδημική· ὅτι ὁ ἴδιος ὑπέφερε παρὰ τῶν πολιορκουμένων πλείονα τῶν ὄσων ἐπροξένει κακῶν καὶ ἐπεθύμει ὀλίγην ἀνάπαυσιν· ὅτι μάλιστα οἱ Γιανίτζαροι ἤρξαντο θορυβοῦντες καὶ ἀπαιτοῦντες τὸν ἀπὸ τῆς νήσου ἀπόπλουν· ὅτι ἡ περαιτέρω ἐν ταύτῃ διαμονὴ ἦτο λίαν ἐπικίνδυνος καθότι ἐνδέχεται νὰ ἐνωθῶσιν οἱ δύο στόλοι τοῦ Δωριά καὶ τοῦ Πεζάρου οἵτινες ἤθελον βεβαίως καταστρέψει τὸν ἤδη πολλὰ ἐκ τοῦ πολέμου παθόντα τουρκικόν.

Ὁ Σουλεϊμάνης, ὁ ὑπερήφανος Σουλεϊμάνης, ὁ ὑποτάξας τὴν Βούδαν καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς Βιέννης προελάσας τῷ 1529, ἐπέπρωτο τῷ 1537 νὰ ὑποχωρήσῃ ἀπέναντι ἐνὸς σκοπέλου τοῦ Ἴονίου πελάγους! Προσεκάλεισε τὸν διατελοῦντα αἰχμάλωτον ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Ἐνετὸν Βάϊλον ἦτοι πρεσβευτὴν καὶ, ὡς ἐπληροφόρηθην, τῷ εἶπε τάδε· « ὁ φίλος μου Βασιλεὺς Φραγκίτικος τῆς Γαλλίας καὶ ἐγὼ ὁ Πατι-  
« σάχ τῶν πιστῶν ὀσμανλιδῶν, συμμαχήσαντες κατὰ τοῦ  
« προπετοῦς Καρόλου τοῦ Ε'. οὐ φίλην, ἀλλ' οὐδὲ κεκηρυγμέ-  
« νην ἐχθρὰν ἔσχομεν τήντων Ἐνετῶν πολιτείαν ἣτις προῦ-  
« τίμησε κατὰ τὸ φαινόμενον νὰ μὲν ἡ οὐδετέρα καὶ ἀ-  
« διάφορος θεατὴς μεταξὺ τῶν τριῶν ἐμπολέμων Δυναμίμων.  
« Αἱ συμπάθειαι σας ὅμως ἦσαν ὑπὲρ τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ  
« λάθρα χορηγοῦντες τὰς βοηθείας σας εἰς τοὺς Ἰσπανοὺς  
« ἐκαιροφιλακτεῖτε τὸν ἀρμόδιον περιμενόντες καιρὸν ὅπως  
« ἀφαιρέσητε τὴν προσωπίδα καὶ κήρυχθῆτε ἀναφανδὸν ἐχ-  
« θροί μου. Ὁ νοῦάρχος Ἄνδρέας ὁ Δωριάς δὲν ἔλαβε ἄρα  
« γε παρ' ὑμῶν ζωοτροφίας καὶ ἐφόδια παραπλέων τὴν Κέρκυ-  
« ραν ἀπὸ Λευκίμμης μέχρι Κασσιώπης; Μεταξὺ τοῦ λιμένος  
« τῆς κωμοπόλεως ταύτης καὶ τοῦ νησιδίου Ἐρικουσῆς  
« δὲν προσέβαλε δεκαπέντε τουρκικὰ πλοῖα ἐξ ὧν ἄλλα μὲν  
« συνέλαβεν, ἄλλα κατεβύθισε; Τίνας ἐκεῖνός εἶχε κατασκό-  
« πους ἐπιμελεστέρους τῶν Βενετῶν, οἵτινες καὶ κατὰ τοῦ

στολίσκου τοῦ Ἰανούση Βέη τὸν ὠθησαν, ὃν κατε-  
ναυμάχησε, καὶ κατὰ τῶν δώδεκα κατέργων μου ἃ  
παρὰ τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον ἐκάκωσε καὶ ἤχμα-  
λώτευσε, μεθ' ὧν δε ἀπέπλευσεν εἰς Σικελίαν; Αὐτὸς  
ὁ ὑμέτερος Ἀλέξανδρος ὁ Κονταρηνὸς ὁ τὴν προφυλακὴν  
διοικῶν τοῦ στόλου τοῦ Πεζάρου ἄνευ προκηρύξεως  
πολέμου δὲν ἤρξατο τὰς ἐχθροπραξίας προσβαλὼν παρὰ  
τὸν Ὀδρουντα ἐν πλοῖον Ὀθωμανικὸν ὃ κατεπόντωσε  
φονεύσας τοὺς ἐκ τοῦ πληρώματος πειραθέντας διὰ τῆς  
νήξεως νὰ σωθῶσι; Ἀφοῦ τοιαῦτα ἀνόσια διεπράξατε  
καὶ ἀφοῦ ἡ περιελθοῦσα εἰς χεῖράς μου ἐπιστολὴ τοῦ  
Δωρῖα πρὸς Ἰερώνυμον τὸν Πέζαρον με ἐβεβαίωσε πε-  
ρὶ τῆς μεταξὺ αὐτῶν συνεννοήσεως (22), προσέταξα  
τοῖς ὀπλαρχιγοῖς μου ν' ἀποβιβάσωσι τὸν ἀνδρεῖον καὶ  
ἀκαταμάχητον στρατὸν μου εἰς τὴν ἡμετέραν κτῆσιν  
τὴν Κερκυραν. Ταύτην σὺν Θεῷ θέλω κυριεύσει καὶ μέχρις  
αὐτῆς τῆς ἡμετέρας πρωτεύουσης προσλάσει καὶ  
ἀπὸ τοῦ βουκενταύρου νυμφευθῆ ἔγὼ ἀντὶ τοῦ Δόγου  
σας τὴν θάλασσαν, ἂν ἡ Κυβέρνησις ἡμῶν δὲν μοὶ  
δώσῃ τὴν δέουσαν ἱκανοποίησιν ἀποτίουσκα τὰς ζη-  
μίας ἄς, καίτοι μὴ κεκηρυγμένη πολεμία ἀλλ' ὡς πο-  
λεμία πολιτευομένη, ἐπήνεγκεν εἰς τὸν κραταῖον στό-  
λον μου. Ἄν συνετισθῆ καὶ ἀποδεχθῆ τοὺς προτει-  
νομένους ὄρους, φίλοι αὖθις γενόμεθα καὶ τὴν ἐπιχεί-  
ρησιν τῆς Κερκύρας ἐγκαταλείπω.

Ὁ δὲ φρόνιμος Ἐνετὸς μειλίχῳ τῷ τρόπῳ ἀπεκρίνατο  
τῷ ὑπερόπτη μονάρχη τὰ ἑξῆς. “Εἰς τίνα δὲν εἶναι γνω-  
στὴ ἡ ἰσχὺς τοῦ βραχίονος τῆς Ἑμετέρας Ἑψηλότητος;  
Τὸ ὄνομάτης φερόμενον ἐπὶ τῶν πτερύγων τῆς φήμης πε-  
ρίπυστον ἐγένετο ἀπὸ περᾶτων μέχρι περᾶτων τῆς οἰκου-  
κουμένης, τρομερὸν τοῖς ἐχθροῖς, ποθητὸν τοῖς φίλοις,  
σεβαστὸν τοῖς πᾶσι. Διὸ καὶ ἡ τῶν Βενετῶν Σύγκλητος  
καὶ ὁ Γαληνότατος Ἑγεμῶν ἐπεθύμησαν πάντοτε καὶ  
ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀπολαύωσι τῆς φιλίας Σου καὶ διατελῶ-

“ σιν ἐν διαρχεῖ σχέσει εἰρηνικῆς γειτονίας, ἀπέσχον δὲ  
“ τὸ κατὰ δύναμιν παντὸς ἔργου δυναμένου τὴν δυσπι-  
“ στίαν Σου νὰ διεγείρῃ ὡς πρὸς τὴν καλὴν προαιροσίν  
“ των. Ἀφ’ ἐτέρου ὅμως δὲν ἠδύναντο νὰ ἀρνηθῶσιν εἰς  
“ ἐκείνους οἵτινες δυστυχῶς ἐφείλκυσαν τὴν ἐπ’ αὐτῶν  
“ δυσμένειάν Σου καὶ διάκεινται ἐν πολέμῳ μετὰ τῆς  
“ Ὑψηλότητός Σου ὅ,τι δὲν ἀπάδει πρὸς τῶν οὐδετέρων  
“ τὰ δίκαια καὶ ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῆς φιλανθρωπίας. Οὐ-  
“ δὲ τὴν οὐδετερότητα παρεδιάσαμεν χορηγήσαντες ἐν  
“ τοῖς ἐπινείοις ἡμῶν καταφυγὴν εἰς τὰ τῶν Ἰσπανῶν  
“ πλοῖα καὶ ζωοτροφίας, ἀλλ’ ἐποιησάμεθα χρῆσιν δι-  
“ καιώματος ἀνήκοντος εἰς πᾶν αὐτόνομον Κράτος. Ὁ  
“ Δωρίας δὲν προσέβαλε τὰς τριήρεις Σου ἐντὸς τῆς αἰ-  
“ γιαλίτιδος γραμμῆς τῆς ἡμετέρας ἐπικρατείας. Σὲ  
“ ἠπάτησε δὲ ὁ εἰπὼν ὅτι δῆθεν ἡμεῖς ἐπληροφοροῦμεν  
“ αὐτὸν περὶ τῶν κινήματων τοῦ στόλου Σου. Τὸ γεγονός  
“ τὸ ἀφορῶν εἰς τὴν προφυλακὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ Κον-  
“ ταρηνοῦ εἶναι βεβαίως λυπηρὸν, πλὴν οὐχὶ ἡμεῖς ἤρ-  
“ ζάμεθα χειρῶν ἀδίκων ἀλλ’ εἰς τῶν πλοιάρχων Σου,  
“ ὅστις οὐ μόνον παρέλειψε νὰ χαιρετήσῃ τὰ ἐνετικά  
“ πλοῖα κατὰ τὴν παραδεδεγμένην ἐθιμοταξίαν, ἀλλὰ  
“ καὶ ἀλαζονευόμενος ἐπυροβόλησεν κατ’ αὐτῶν, τοῦθ’ ὅ-  
“ περ προῦκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν καὶ ἐκδίκησιν τῶν  
“ ὕβρισθέντων καὶ παραλόγως προσβληθέντων. Ἐν ἐπιθυ-  
“ μῆς τὴν εἰρήνην, ταύτην καὶ οἱ Βενετοὶ διακαῶς ἐπι-  
“ ποθοῦσι· τὸ ἐπ’ ἐμοὶ ὅμως μὴ ἔχων εἰδικὴν ἐντολὴν  
“ δὲν δύναμαι νὰ διαπραγματευθῶ τὰ περὶ τὴν συνομο-  
“ λόγησιν αὐτῆς, καὶ τοι πρόθυμος εἰμί νὰ ἀναγγείλω ὅ-  
“ σον τάχος τῇ σεβαστῇ Κυβερνήσει μοι τοὺς ὑπὸ τῆς  
“ Ὑψηλότητός Σου προτεινομένους ὅρους ζητῶν τὰς ἐπὶ  
“ τούτῳ ὁδηγίας. »

Ὁ Σουλτάνος ὅμως δὲν περιέμενε τὴν ἀπάντησιν τῆς Ἐ-  
νετικῆς Κυβερνήσεως, ἀλλὰ διέταξεν ἵνα ὁ στρατὸς του  
ἀμέσως ἰκκενώσῃ τὴν Κέρκυραν καὶ ἀναχωρήσῃ. Τοιοῦτο-

τρόπως οἱ Τοῦρκοι ἀπέπλευσαν τῇ 12.ῃ λήξαντος Σεπτεμβρίου ἀφοῦ πρῶτον κατέστρεψαν καὶ ἠφάνισαν ὅ,τι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ λήσωσιν, κατέσφαξαν ὅσα κτήνη δὲν ἐκόμισαν εἰς τὰ πλοῖα καὶ κατεκρεοῦργησαν τοὺς κατοίκους. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νέοι καὶ προβεβηκότες τὴν ἡλικίαν, νήπια θηλάζοντα καὶ τυμβογέροντες, ἅπαντες ἐν στόματι μαχαίρας ἀπέθανον ἐξαιρέσει τῶν ἐντὸς τοῦ φρουρίου Κορυφῶν καὶ τοῦ πύργου τοῦ Ἀρχαγγέλου (23) ἀποσωθέντων, τῶν καταφυγόντων εἰς τὰ κρησφύγετα τῶν δασῶν καὶ τῶν ὀρέων ἢ εἰς ὑπονόμους καὶ σκοτεινὰ ὑπόγεια καὶ σπήλαια, καὶ τῶν ἀπαχθέντων διαφυγόντων αἰχμαλώτων (24).

γ. Τὴν ἐπιούσαν τῆς ἀποπλεύσεως τῶν Ὀθωμανῶν ἐξῆλθον τοῦ φρουρίου. Ὅποιον θέαμα προσέβαλε τοὺς ὀφθαλμούς μου! Ἐνθυμῆσαι, ὦ Σοφιανῆ, τὰ μεγαλοπρεπῆ κτίρια τῆς ἔξω πόλεως τῶν Κορυφῶν τὰ μαρτυροῦντα τὸν πλοῦτον, τὴν εὐημερίαν καὶ δὴ καὶ καλαισθησίαν τῶν κατοίκων τῆς (25); Ἐνθυμῆσαι τὰ μέγαρα τοῦ εὐγενοῦς Ἀβράμη (26) καὶ τοσοῦτων ἄλλων διακρινόμενα διὰ τὸ εὐρυθμον τῆς κατασκευῆς των, διὰ τὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα, τὰς ἐντοιχίους γραφὰς καὶ τὰ ἀγάλματα μετ' ὧν ἐκοσμοῦντο, διὰ τοὺς μυριπλόους παραδείσους, τοὺς κατασκίους λαβυρίνθους, τὰ ἀναθρόντα τῶν κρηνῶν ψυχεῖνὰ ὕδατα ὧν αἱ πίδακες ἀντηνάκλαζον τῆς ἱριδος τὰς χροιάς; Ἐνθυμῆσαι τοὺς εὐδμήτους καὶ καλλιμακρμάρους Ναοὺς ὑπὸ τοῦς βυζαντινοὺς θόλους τῶν ὁποίων ἀνεπέμπομεν δεήσεις καὶ θυμίαμα εἰς τὸν Ὑψιστον; Πάντα ταῦτα σποδὸς, πάντα κείνται σωρὸς ἐρειπίων. Ὅπου ἐπήνθει τὸ κάλλος, ὄρχοῦντο μεδιῶσαι αἱ Χάριτες, ἔπαιζεν ὁ ἔρωσ, ἐσχίρτα ἢ χαρὰ καὶ ἡ Μελπομένη ἐτόνιζε τοὺς μελιχροὺς ὕμνους αὐτῆς ἐπὶ τῆς λύρας καὶ τῆς κιθάρας, ἐκεῖ σαπρὰ καὶ δυσώδη πτώματα μολύνουσι τὴν ἀτμοσφαῖραν καὶ κόρακες ἀδδηφάγοι ἐμπήγουσι κρώζοντες τοὺς γαμψοὺς καὶ ὀξεῖς ὄνυχας καὶ τὰ ἐπίγρυπα ῥάμφη εἰς τὰς σάρκας τῶν νε-

κρῶν ἀνθρώπων, ἵππων, κυνῶν, βοῶν, ἀμνῶν, αἰγῶν ὧν τὰ μέλη φύρδην μίρδην συσσωρευμένα σχηματίζουσι τερατώδη καὶ δύσμορφα συμπλέγματα βεβυθισμένα ἐν τῷ λύθρῳ τοῦ αἵματος — αἵματος ἀνθρωπίου μὲ τὸ τῶν κτηνῶν καὶ θηρίων συμπεφυρμένου (27). Ὅπου οἱ ἱερεῖς ἄλλοτε ἐνδεδυμένοι τὰ χρυσοῦφαντα ἄμφω ἐτέλουν τὴν θείαν μυσταγωγίαν καὶ ἀντεφώνουν χοροὶ ψαλτῶν καλλιφώνων ἐπικρατεῖ νεκρώσιμος σιωπὴ καὶ ἐρημία. Τὴν σιωπὴν οὔτε αἱ οἰμωγαὶ οὔτε οἱ στεναγμοὶ καὶ κλαυθμοὶ διακόπτουσι καθότι τοὺς ἐπιζήσαντας τοσοῦτω ἐξέπληξε καὶ ἐμώρανεν ἡ συμφορὰ, ὥστε κάθηνται χαμαὶ, μὲ ἄτονα βλέμματα, κεκυφότες, ἀκίνητοι, ἐμβρόντητοι, ἀνάληγτοι ὡσεὶ βλάκες (28). Ἄν τούτου ἐγείρης τὴν κεφαλὴν ἅμα ἀποσύρης τὴν χεῖρα ἢ κεφαλὴν καταπίπτει ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἂν ἐκείνου τὸν βραχίονα τινάξης, ὡς ἀναίσθητος δὲν στρέφεται ἵνα ἴδῃ σε τὸν ἐνοχλοῦντα.

Οἱ Βενετοὶ, ὅτε ὑποπετεύθησαν τοὺς πολεμίους σκοποὺς τοῦ Σουλεϊμάνου, διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ φρουρίου διέταξαν τὴν κατεδάφισιν τρισχιλίων οἰκιῶν, ὅσας δὲ δὲν κατεδάφισαν οἱ Βενετοὶ ταύτας ἐπυρπόλησαν πρὶν ἢ ἀναχωρήσωσιν οἱ Τούρκοι (29). Πλὴν οὗτοι οὐ μόνον λίθον ἐπὶ λίθῳ δὲν ἀφῆκαν ἐν τῇ ἔξω πόλει καὶ τοῖς προαστείοις, ἀλλὰ καὶ τὰς εὐανδρούσας κώμας καὶ τὰ χωρία πυρὶ καὶ σιδήρῳ κατηρέπωσαν, τὰς κομψὰς ἐπαύσεις ἀπετέρωσαν, τὰ δένδρα βρίθοντα καρπῶν κατέκοψαν. Τοὺς χλοεροὺς λειμῶνας, τὰς βοτρυοφόρους ἀμπέλους, τοὺς καταφύτους ἀγροὺς ἐφθειραν οἱ πόδες τῶν ἵππων τῶν Σπαχίδων, ὁ ἀκινάκης τῶν Γιανιτζάρων, ὁ δαυλὸς τῶν Ἰαγκάγκων. Διῆλθον οὗτοι τὴν ὠραίαν νησὸν μας ὡς λαίλαψ πᾶν τὸ ἐντυγχάνον ἐν τῇ τρομερᾷ τροχιᾷ τῆς ἀναρπάξουσα, συμπαρασύρουσα, ἐκρίζουσα, συντρίβουσα, ἐξοντοῦσα.

Σκευῶν, ἐπίπλων καὶ μυρίων ἄλλων ἀντικειμένων ἀκτονομάστων συντρίμματα ἐνέφραττον τὰς ὁδοὺς ὧν οὐκέτι ἐφαίνοντο τὰ ἴχνη, εἰς τρόπον ὥστε εἶχε κατασταθῆ δύ-

σκολος και σχεδόν αδύνατος ή ἐν αὐταῖς κυκλοφορία καὶ ἐπίπονον τὸ ἔργον τῶν στρατιωτῶν οἵτινες βραδύτερον εἶχον διαταχθῆ νὰ ἀποκαθαίρωσι τὸν τόπον ἔκ τε τῶν ἄλλων συμφορημάτων καὶ τῶν πτωμάτων. Τὰ τελευταῖα ταῦτα, ὅτε ἤρξατο ἡ ἀποσάρευσις, ἐφορτόνοντο εἰς μεγάλα ὀχήματα, μετεκομίζοντο οὕτω εἰς εὐρυχώρους λάκκους καὶ ἐκεῖ ἐρρίπτοντο σωρηδὸν καὶ ἐθάπτοντο.

Ἀπεμακρύνθη ὅσον μοι τὸ ἐφικτὸν τάχιον ἐκ τῆς θέσεως ὅπου ἦτο ποτὲ ἡ ἔξω πόλις τῶν Κορυφῶν Ἀπευθύνθη πρὸς μεσημβρίαν καὶ φθὰς εἰς τὴν Νεκροθάλασσαν εὗρον εὐτυχῶς παρὰ τὴν ἀκτὴν ἐν ἀκάτιον μὲ τὰς κόπας του. Ἦτο ἔτι ζῶν, ἦτο νεκρὸς, ἦτο αἰχμάλωτος ὁ λεμβούχος; Κύριος οἶδε. Ἐμβὰς εἰς τὴν λέμβον διεπεραιώθη κωπηλατῶν εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθη καὶ ἀκριβῶς εἰς τὸ Πέραμα (30), ἀφῆκα πρὸς ἀριστερὰν τὴν Κρησίδα (31) τὴν καλλίρρου καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν κώμην Ἀσουμέτην (32).

Παρετήρουν ἐνταῦθα περίλυπος τὰ ἔτι καπνίζοντα λείψανα τῆς ἀγροτικῆς οἰκίας μου, ἕτε ἠσθάνθη ἐμαυτὸν βιαίως κλονιζόμενον καὶ εὗρέθη ἔχων εἰς τὰς ἀγκάλας τὸν μέγαν θηρευτικὸν κύνα μου, ὅστις ὀρθωθείς καὶ τοὺς ἐμπροσθίους πόδας του στηρίζας ἐπὶ τοῦ στήθους μου ἔλειχε τὸ πρόσωπον τοῦ δυστυχοῦς κυρίου του. « Ἰλδερὶμ » — τὸ ἐπώνυμον τοῦ πρώτου Βαγιαζήτ ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ κυνός μου, δὲ ἐκέκτητο ὡς ἐκ τῆς ὠκύτητος τῶν ποδῶν του — « πεφιλημένε Ἰλδερὶμ, » ἀνεφώνησα θωπεύων αὐτὸν, « ὦ πόσον χαίρω βλέπων σε καὶ αὖθις μετὰ τοσοῦτον « χωρισμόν. Καὶ πῶς κατώρθωσας, ταλαίπωρε, νὰ σωθῆς; « Πῶς οἱ βάρβαροι δὲν σὲ ἀπέκτειναν; Ποῦ εὔρες τὴν τροφὴν σου καὶ δὲν ἀπέθανες ἐκ τῆς πείνης; » Ὁ Ἰλδερὶμ ἐσκίρτα περιχαρῆς, τὴν οὐρὰν ἔσειε καὶ βαδίσας ὀλίγα βήματα πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄλλοτε γείτονός μου Νικολάου τοῦ Καρτάνου ἐστάθη, καὶ στραφείς πρὸς ἐμὲ ὑλάκτει ὡσεὶ προσκαλῶν με νὰ τὸν ἀκολουθήσω. Τὸν ἠυχαρίστησα.

Τοῦ Νικολάου Καρτάνου (33) ὁ ἀνθὼν ὁ πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς ἐπαύλευς του εἶχε μεταβληθῆ εἰς κοπρῶνα. Ἡ μοναδικὴ ὄροφὴ τῆς οἰκίας του ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρὸς, ὡς δ' ἐκ θαύματος εἶχε περισωθῆ τὸ ἰσόγειον οὔτινος ὅμως οἱ τοῖχοι ἐφαίνοντο μελανωποὶ καὶ ἡμίκαυστοι. Τὰ θυρώματα ἔλειπον, εἰσελθὼν δὲ ἀκωλύτως ἔσχον εὐθὺς ἀντιμέτωπον τὸν Μιχαὴλ Παπαδόπουλον, τὸν γυναικάδελφον τοῦ οἰκοδεσπότη.

δ. Εὐρισκόμην εἰς τὴν εὐρύχωρον αἴθουσαν ἣτις ἄλλοτε ἐχρησίμευεν ὡς ἐστιατόριον ἅμα καὶ δωμάτιον ὑποδοχῆς καὶ ὅπου σὺ καὶ ἐγὼ εἶδομεν τασάκας συνηθροισμένην τὴν οἰκογένειαν τοῦ κοινοῦ φίλου μας Καρτάνου. Ἐδῶ ἐβλέπομεν τὴν Βασιλικὴν, τὴν σεμνὴν οἰκοδέσποιναν, περιστοιχισμένην ὑπὸ τῶν τεσσάρων ὠραίων τέκνων τῆς, τοῦ Γεωργίου, τοῦ Ἐμμανουήλ, τῆς Φωτεινῆς καὶ τῆς Καλῆς, καὶ τὴν φιλόστοργον τοῦ Νικολάου ἀδελφὴν Φραγκίσκαν· ἐδῶ πολλάκις ἔχουσα ἐπὶ τῶν γονάτων σου τὴν ζωηρὰν Καλὴν ἐθώπευες τὴν ἐρωτικὴν κεφαλὴν τῆς καὶ ἀπῆντας εἰς τὰς περιέργους αὐτῆς ἐρωτήσεις· ἐδῶ, παρευρισκομένου καὶ ἐμοῦ, τὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεώς σου διὰ Βενετίαν κατὰ τὸν παρελθόντα Μάϊον (34) ἀποχαιρετίζουσα τὴν μικρὰν φίλην σου, τὴν ἠσπασθῆς κλαίουσα, αὐτὴ δὲ σὲ ἀντησπάζετο περιπαθῶς καὶ προσηλοῦσα τοὺς μεγάλους μέλανας ὀφθαλμούς τῆς εἰς τοὺς ἰδικούς σου σὲ ἠρώτα « διατὶ ἀναχωρεῖς, Σοφιανή; Φοβεῖσαι μὴ ἔλθωσι « καὶ σ' ἀφαρπάτσωσιν οἱ Τοῦρκοι; » — « Οὐδὲν φοβοῦμαι, » τῇ ἀπεκρίθης, « ἀλλ' ὁ πατὴρ μου μὲ διατάττει ν' ἀπέλθω εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν μετ' αὐτοῦ καὶ ἐγὼ πρέπει νὰ ὑπακούσω, καθὼς σὺ ὀφείλεις νὰ ὑπακούῃς πάντοτε εἰς τὰς φρονίμους συμβουλὰς τῶν γονέων σου. » — Οὐδ' ἐγὼ « φοβοῦμαι », ἐπανελάβε τὸ ἐπταστὲς κοράσιον, « ἀλλ' ἢ μήτηρ καὶ ὁ πατὴρ μου καὶ ἡ θεία Φραγκίσκα καὶ οἱ ἀδελφοί μου εἶναι περιδεεῖς. »

Ὅτε ἐξῆλθες, στραφεῖσα πρὸς τὴν μητέρα τῆς· « Οἱ



- « Τούρκοι, » ἠρώτησε, « δὲν πιστεύουν εἰς ἓνα Θεόν ; —  
« Ναι, » ἀπάντησεν ἡ Βασιλική, « ἀλλὰ καὶ εἰς ἓνα  
« Ἄραβα ψευδοπροφήτην, ὀνομαζόμενον Μωάμεθ. »  
— « Δὲν πιστεύουν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον ; »  
— « Τὸ Εὐαγγέλιον τῶν εἶναι τὸ Κοράνιον. »  
— « Καὶ κατὰ τί διαφέρει τοῦ Εὐαγγελίου τὸ Κοράνιον »  
— « Τὸ μὲν παραγγέλλει τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον,  
« τὸ δὲ, τὸν ὄλεθρον τῶν ἀπίστων, τουτέστι, πάντων τῶν  
« μὴ μωαμεθανῶν. »  
— « Ὅπότερος εἶναι χριστιανὸς καὶ ὀπότερος μωαμεθανός,  
« ὁ Φραγκῆσκος ὁ Βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, ἢ ὁ Κάρολος ὁ  
« Αὐτοκράτωρ ;  
— « Ἄλλὰ, τέκνον, ἀμφότεροι εἶναι χριστιανοί. »  
— « Δὲν εἶναι δυνατὸν, διότι ἤκουσα τὸν πατέρα νὰ  
« λέγῃ ὅτι εἶναι ἀδιάλλακτοὶ ἐχθροὶ καὶ ὅτι πολεμοῦσιν  
« ὁ εἰς κατὰ τοῦ ἄλλου. »  
Ἦτο ἀφέλεια ; ἦτο εἰρωνία ; ἀγνοῶ. Τὸ εὐστοχον ὁ-  
μῶς τῆς παρατηρήσεως, γενομένης ὑπὸ ἐπταετίδος παιδὸς  
θέλει ἐκπλήξῃ οὐχὶ σὲ ἀλλὰ τὸν μὴ γνωρίζοντα ἐκ τοῦ  
πλησίον τὸ δαιμόνιον τοῦτο κοράσιον. Ἡ ὀρθὴ σκέψις τῆς  
θυγατρὸς τῆς ἐνέβαλεν εἰς ἀμηχανίαν τὴν Βασιλικὴν, ἀλλ'  
ἐκείνη, ὡς συμβαίνει εἰς τὴν ἄστατον παιδικὴν ἡλικίαν,  
ἐγκαταλείπουσά μίαν ἰδέαν καὶ διολισθαίνουσα εἰς ἄλ-  
λην, « Ποῖος, εἶπε, εἶναι ὁ Χαϊρατίνης οὗτος ὃν ἔχετε πάντοτε  
« διὰ στόματος ; » — « Εἶναι, » ἀπεκρίθη ἡ μήτηρ  
αὐτῆς, « εἶδος τι καρχαρίου ὃν ὁ Σουλτάνος ὁ Σουλεϊμάν-  
« νης ἀπέδειξε στρατηγὸν του. »  
— « Οὐδέποτε εἶδον καρχαρίαν. Τί ζῶον εἶναι ;  
— « Εἶναι θηρίον τῆς θαλάσσης. Ἄνατρέπει μετ' εὐ-  
« κολίας τὰ μικρὰ πλοῖα καὶ καταβροχθίζει ἄνθρωπον  
« ὡς σὺ καταπίνεις ὄον. Πρὸ ἑπτὰ ἐτῶν, τῷ 1530,  
« εἰσῆλθε δυστυχῶς ἓν ἐκ τῶν θηρίων τούτων εἰς τὸν πορθμὸν  
« τῆς Κερκύρας καὶ κατέπιε τρεῖς ναύτας. Ἡ λαιμαργία  
« του ὁμῶς τὸν παρεκίνησε νὰ πλησιάσῃ παραπολὺ εἰς

« τὸν αἰγιαλὸν πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ὑψου (35) καὶ ἐξο-  
« κείλας εἰς τὴν ξηρὰν ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν χωρικῶν.

— « Τὸ εἶδες; » ἠρώτησα ἐγώ.

— « Εἶδον τὸ εἶδεχθῆς κῆτος. Ἦτο πικρὸς. Εἶχε  
« μῆκος εἴκοσι καὶ τεσσάρων ποδῶν, αἱ δὲ σιαγόνες αὐ-  
« τοῦ καὶ ὁ οὐρανίσκος ἦσαν ἐφωπλισμένα μὲ ἐξ παραλ-  
« λήλους σειρὰς εὐκινήτων, ἀγκυλωτῶν ὀδόντων ».

— « Ὁ καρχαρίας οὗτος » ὑπέλαβεν ὁ τότε φθὰς σεβά-  
σμιοις Ἐφημέριοις τῆς παρακειμένης Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου  
Γεωργίου, « ὑπῆρξεν ἓν ἐκ τῶν τεράτων καὶ σημείων τοῦ  
« ἔτους ἐκείνου. »

Τῷ 1530 ἐγὼ ἀπεδήμουν διατρίβων ἐν Βονωνίᾳ ὡς  
φοιτητῆς τοῦ Πανεπιστημίου ἐκείνου καὶ πρὸ ὀλίγων ἡ-  
μερῶν, ὡς ἠξέυρεις, εἶχον ἐπιστρέψει εἰς τὴν πατρίδα μου,  
ἠγνόουν δὲ παντάπασιν τὰ περὶ τεράτων καὶ σημείων. Ἰ-  
δὼν δὲ ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς ὅτι ἐγὼ τὸν ἠτένιζον μετ' ἀπο-  
ρίας, ἐξηκολούθησε τὸν λόγον ὡς ἔπεται.

— « Τῶν μεγάλων συμβάντων τὰ ὁποῖα μεταβάλλουσι  
« τὰς φάσεις τῆς κοινωρίας, ὡς ἐπίσης τῶν μεγάλων ἀν-  
« θρωπίνων συμφορῶν καὶ ἀναστατώσεων προηγούνται πολ-  
« λάκις παράδοξα τινὰ γεγονότα ἐκπλήττοντα τὴν φαν-  
« τασίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐν ἐκείνοις ἐνσπείροντα τὸν  
« τρόμην εἶπε διὰ τὸ ἕκτακτον αὐτῶν καὶ ἀσύνηθες εἶπε  
« διότι φαίνονται ἀνταρτέποντα τοὺς νόμους τῆς φύσεως.  
« Τὰ γεγονότα ταῦτα θεωροῦνται ὡς ἐξ ὕψους προμηνύ-  
« ματα (36). Σεισμοὶ συνεχεῖς, κατακλυσιμαῖοι ἢ αἰμοστα-  
« γεῖς ὑετοὶ, πλημμύραι ποταμῶν, καταποντισμοὶ ὀλοκλήρων  
« χωρῶν, καταβυθίσεις πόλεων, ἐκρήξεις ἠφαιστειῶν, μα-  
« κροκόμων ἀστέρων ἐμφανίσεις, λιμοὶ καὶ λοιμοὶ, τερα-  
« τῶδεις τοκετοὶ, ταῦτα πάντα καὶ τὰ τοιαῦτα συνέβησαν  
« κατὰ τὴν πρώτην ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα, ὅτε  
« τὴν φθισιώσαν ἀρχαίαν λατρείαν διεδέχετο ὀλίγον κατ'  
« ὀλίγον ἐν Εὐρώπῃ, καὶ ἐνιαχοῦ τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς  
« ἢ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ὅτε ἐκλονίζετο τὸ παλαιὸν καὶ

α ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτοῦ ἐκτίζετο τὸ νέον κοινωρικὸν οἰ-  
 α κοδόμημα. Πρόσεξον. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ προμνησθέν-  
 α τος ἔτους 1530 ἐπὶ δύο κατὰ συνέχειαν νύκτας ἀπαίσιον  
 α φλογωπὸν σέλας ἐξαστράπτειν κατ' ἄρκτον διέχεε τὰς  
 α ἀκτῖνας αὐτοῦ καὶ ἐπεξέτεινεν ἔνθεν καὶ ἔνθεν πρὸς  
 α ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς, πορφυροῦν τὴν ὑποκειμένην θάλασ-  
 α σαν ἥτις ἐφαίνετο ὡς λεκάνη πλήρης αἵματος. Κατὰ δὲ  
 α τὸν Μάϊον ἀνὴρ τις ἀγρότης ἐκ τῶν πέριξ τῆς πόλεως  
 α χωρίων, ἀγαθὸς καὶ δίκαιος ὑπὸ πάντων φημιζόμενος, ἐνῶ  
 α εἰσγάζετο γῆπεδόντι καὶ ἤλαυνε ζευγὸς ἀροτήρων βοῶν αἰφ-  
 α νης εἶδε δράκοντα φοβερὸν καὶ παμμεγεθέστατον, ἐκ δυσμῶν  
 α μὲν ἔρποντα, ἔχοντα δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ στέφανον χρυσοῦν μὲ  
 α λίθους διαυγεῖς κατάστικτον, ὑπ' ἀμυθῆτου δὲ πληθύος  
 α δρακοντίων ὡσεὶ δορυφόρων ἀκολουθοῦμενον, σὺν τούτοις  
 α προχωρήσαντα πρὸς ἀνατολὰς καὶ γενόμενον ἄφαντον. Ἄλλ'  
 α ἔνθα ἔτυχε διαπερῶν ὁ δράκων ἡ χλόη ἀπεξηράνθη καὶ τὰ  
 α ἴχνη τοῦ διαβάντος ἐφαίνοντο (37). Τῷ αὐτῷ μηνὶ  
 α νεανίσκος τις κωμῆτης, ὀνόματι Στέφανος, κατηγορήθη  
 α ἐπὶ ληστεία. Οἱ δικασταὶ ἐξ ἀπατηλῶν τινῶν ἐνδεί-  
 α ξεων ἐκλαβόντες ἔνοχον κατέγων αὐτοῦ τὴν ποινὴν τῆς  
 α ἐξορύξεως τῶν ὀφθαλμῶν ἢ τῆς ἀποτομῆς τῶν χειρῶν  
 α κατ' ἐκλογὴν τοῦ αὐτοῦ δὲ ἐξελέξατο τὴν πρώτην ἥτις  
 α καὶ δημοσίᾳ ἐξετελέσθη. Μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς κατα-  
 α δίκης ἡ τεθλιμμένη μήτηρ τοῦ ἀθώου καὶ ἐνδεοῦς Στε-  
 α φάνου λαβοῦσα τῆς χειρὸς ὠδήγησεν εἰς τὴν παρὰ τῇ  
 α ἀγορᾷ Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Λαζάρου καὶ ἐκεῖ ἐπεκα-  
 α λείτο τὸ ἔλεος τῶν χριστιανῶν, πλὴν ὁ ἀνάπνηρος νέος  
 α οὐ μόνον δὲν ἐκίνει εἰς οἶκτον, ἀλλὰ καὶ διήγειρε τὴν  
 α ἀγανάκτησιν τῶν πολιτῶν ἐξονειδιζόντων αὐτὸν καὶ  
 α καταρωμένων. Ταῦτα μὴ δυναμένη νὰ ὑπομείνῃ ἡ τλη-  
 α παθὴς γυνὴ ἀπῆλθε τῆς πόλεως μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς καὶ  
 α μετέβησαν ἀμφότεροι εἰς Κασσιώπην (38). Εἰσελθόντες  
 α εἰς τὴν αὐτόθι Ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας ἔσχον τὴν  
 α ἄδειαν νὰ διανυκτερεύσωσιν ἐκεῖ. Τὴν νύκτα, ἥτις ἦτο

α ἡ ἐβδόμη πρὸς τὴν ὀγδόην Ματου, ὁ Στέφανος κοιμώ-  
 α μενος ἤσθάνθη δύο χεῖρας ψαυούσας τοὺς ὀφθαλμοὺς  
 α αὐτοῦ, ἀφυπνισθεὶς δὲ εἶδε ζωηρὰν λάμψιν ἐντὸς τῆς  
 α Ἐκκλησίας καὶ γυναῖκα εὐειδῆ τὴν ὄψιν καὶ προσμει-  
 α διῶσαν αὐτῷ, εἶτα δὲ πλησιάσασαν ἔνθα ἴστατο ἡ  
 α εἰκὼν τῆς Θεοτόκου καὶ γενομένην ἄφικτον, συγχεομένην  
 α τρόπον τινὰ μετὰ τῆς πανσέπτου ἐκείνης εἰκόνας. Ὁ  
 α νεανίας ἐκ θαύματος ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης εἶχεν ἀ-  
 α νακτῆσαι τὴν ὄρασιν του πλὴν οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐκ με-  
 α λανῶν ἐν τῇ διαπλάσει ἐγένοντο γλαυκοὶ (39).

— « Καὶ διατί; » ἠρώτησεν ἡ Καλὴ, ἥτις μετὰ με-  
 γάλῃ προσοχῇ ἠκροῶτο τοῦ ἱερέως τὴν διήγησιν.

— « Κόρη μου » τῇ ἀπεκρίνατο ἐκεῖνος μετὰ σοβαροῦ  
 ἤθους, « ἀνεξιχνίαστοι εἶναι αἱ βουλαι Κυρίου. Πίστευε  
 α καὶ μὴ ἐρεῖνα εἶναι δόγμα τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας.

— « Ἄλλ' ἂν οἱ νόμοι τῆς φύσεως εἶναι θεῖοι, » ὑπέλα-  
 βεν ὁ ἐκεῖ ἐντυχὼν Ἀντώνιος Καρτάνος, ὁ τοῦ Νικολάου  
 συγγενῆς, « πῶς δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν τὴν ἀλλοίωσιν  
 α αὐτῶν καίπερ πρεσβεύοντες τὸ ἀναλλοιώτον τῆς θεότητος;  
 α Δὲν ἐξετάζω, » ἀπήντησεν ὁ Ἱερεὺς, « πιστέω,,.

Ταῦτα εἰπὼν, ἐσυνέχισε τὸν πρῶτον λόγον.

— « Τὸν Αὐγούστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1531) ἀπειράριθ-  
 α μοι διάττοντες ἀστέρεις ὤφθησαν ἐπὶ τινὰς νύκτας κατὰ  
 α συνέχειαν διαθέοντες ἀστραπηδὸν τὰς οὐρανίους ἐκτάσεις  
 α καὶ διακριτῶς σβυνόμενοι (40). Τὸ ἐπιὸν δὲ ἔτος 1534  
 α παμμεγέθους κομήτης (41) ὡς πελώριος πυρρὸς μετεω-  
 α ριζόμενος εἰς τὰ ὕψη ἐφ' ἡμῶν ἐνέπλησε τρόμου τοὺς  
 α κατοίκους τῆς γῆς. . .

— « Παπᾶ! » ἀνεφώνησεν ἡ Καλὴ καὶ ἐρύθημα ἐλαφρὸν  
 διεχύθη εἰς τὸ προσωπόντης, « περὶ πολλῶν τεράτων καὶ  
 α σημείων ἐλάλησας, παρέλιπες ὅμως ἕν. »

— « Τὸ ποῖον,; » ἠρώτησε μειδιῶν ὁ εἰθισμένος εἰς τὰς  
 ἰδιοτροπίας τοῦ κορασίου Ἱερεὺς.

— « Μοὶ εἶπεν ἡ μήτηρ μου ὅτι νύκτα τινὰ τοῦ Αὐγού-

« στου, ὅτε ὁ οὐρανὸς ἔλαμπεν ἐκ τῶν μυριάδων ἐκείνων ἀστέρων οἵτινες ἐφαίνοντο καταπίπτοντες εἰς τὴν γῆν καὶ σθυρόμενοι, ἐγεννήθην ἐγώ.

— « Καὶ τὴν γέννησίν σου θεωρεῖς ὡς ἓν ἐκ τῶν ση-  
« μείων τῆς ἐποχῆς: »

Ἡ Κκλή κατεβίβατε τοὺς ὀφθαλμοὺς, μετὰ τινὰ δὲ δευτερόλεπτα σκέψεως « Ἰσὺς » ἀπεκρίθη.

ε. Ἐπανέρχομαι μετὰ τὴν παρεκβολὴν ταύτην εἰς τὸν Παπαδόπουλον. Οὗτος μοὶ διηγήθη ὅτι εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπόβασιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοῦ εἶχε συνενω-  
θῆ μετὰ τῶν ἰππέων τοῦ Γεωργίου, Ἰωάννου καὶ Ἐμ-  
μανουὴλ Μόρμوره (42), οἵτινες ἐνεδρεύσαντες ἐπέπεσον αἰφνηδῶς κατὰ τινος ἀπισπάζματος τῶν λεηλατούν-  
των ἐχθρῶν καὶ ἄλλους μὲν κατέσφαξαν, ἄλλους δὲ ἤχμαλώτευσαν· ἔπειτα δὲ ἐκλείσθη εἰς τὸν πύργον τοῦ Ἀρ-  
χαγγέλου ἔνθα εἶχον καταφύγει περὶ τοὺς τρισχιλίους κατ-  
οίκους (44). Τὸ φρούριον τοῦτο περιοριζόμενον ὑπὸ κρη-  
μῶν ἀποτόμων, ἔχον ὕψος περίπου 150 ποδῶν ἄνω-  
θεν τῆς θαλάσσης καὶ διοικούμενον ὑπὸ Κερκυραίου Φρου-  
ράρχου (43), ἦτο καλῶς προμηθευμένον μὲ πυλεμοφόδια καὶ τροφὰς καὶ ἀντίεστη κριτερῶς μέχρι τέλους εἰς τὰς ἐπανειλημμένας ἐφοδούς τῶν Τούρκων.

Μετὰ τὴν τούτων ἀναχώρησιν ὁ Παπαδόπουλος ἐπα-  
νῆλθεν εἰς Ἀσουμέτην ἔνθα τὴν μὲν οἰκίαν του εἶδε ἀ-  
ποτεφρωμένην, τὴν δὲ τοῦ ἐπ' ἀδελφῆ γαμβροῦ του κα-  
τερειπωμένην καὶ ἔρημον· καθ' ἃς δὲ ἔλαβε θετικὰς πλη-  
ροφορίας, ὁ Νικόλαος Καρτάνος, ἡ σύζυγος τούτου, τὰ τέ-  
κνα καὶ ὁ συγγενὴς αὐτοῦ Ἀντώνιος Καρτάνος εἶχον ἅπαντες ζωγρηθῆ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀπαχθῆ εἰς τὰ πλοιά των.

Ταῦτα ἐν συντόμῳ τὰ περὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Κερκύρας ἄτινα ἐπεθύμησες νὰ σοὶ ἐξιστορήσω.

Πρὸς τὸ παρὸν μὴ ἐπανεέλθης ἐνταῦθα. Ἡ θεὰ τῆς καταστροφῆς τῆς πατρίδος σου θέλει καταθλίψει παραπο-

λὸ τὴν εὐαίσθητον καρδίαν σου. Ὅταν μετὰ τινὰ ἔτη πάλιν οὐσθήσης, μάτην θέλεις ζητήσῃ τὰς πολυτελεῖς οἰκοδομὰς τῆς ἔξω πόλεώς μας, τὰς κομψὰς ἐπαύσεις, τὰ ἐξαισία ἔργα τῆς τεκτονικῆς, τῆς γραφικῆς καὶ τῆς γλυπτικῆς, ἅτινα ἐμάγευον τὰ πρῶτα τῆς νεότητός μας ἔτη. Τοῦ ἀνθρώπου τὰ ἔργα κείνται χαμαὶ, ἀλλ' ἡ φύσις εἶναι ἀνσλλοίωτος. Αὕτη οὐδέποτε ἀπόλλυσι τὰς καλλονὰς τῆς, τὴν γόνιμότητά τῆς καὶ τὸν πλοῦτόν τῆς.

## Β'

ΣΟΦΙΑΝΗ ΚΑΡΥΟΦΥΛΛΟΥ Β' ΟΔΗΓΗΤΡΙΑΝΩ: ΤΩ:

ΕΠΑΡΧΩ:.

Ἐν Πέρα Κωνσταντινουπόλεως

Τῆ ε'. Δεκεμβρίου α φ π δ'

Ἰνδικτιῶν. ιβ'.

Ποθητὲ ἐξάδελφε

Τέλος πάντων! — Ἐμαθον παρὰ φίλου ὁμογενοῦς κατ' αὐτὰς ἐνταῦθα ἀφιχθέντης τὰ περὶ σὲ ὄν ἐνόμιζον φεῦ! ἀπολεσθέντα κατὰ τὴν ἐνδοξὸν ἐν Ναυπάκτῳ ναυμαχίαν (45) ἧς μετέσχεσ καὶ τοι ἤδη προβεβηκῶς τὴν ἡλικίαν. Μοὶ ἀνέφερε λοιπὸν ὅτι σχετισθεὶς μετ' ἀξιωματικῶν Ἰσπανῶν ἐπεχείρησας ἀτρομήτως μὲ ἐκείνους τὸν διάπλουον τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ μετέβης εἰς τὸν Νέον Κόσμον ὀπόθεν πρὸ μικροῦ ἐπανακάμψας διαμένεις ἐν Φλωρεντία.

Πόσος καὶ πόσος παρῆλθε χρόνος ἀπὸ τῆς ἐπιστολῆς σου τοῦ ἔτους 1537 καὶ πόσα μεγάλα συμβάντα ἐν τῷ μεταξύ!

Το χερίστον ὅμως πάντων εἶναι ὅτι ἀπέπτη ἀνεπιστρεπτει ἡ νεότης μας καὶ πικρὸν ἐπέστη τὸ γῆρας.

Περιμένω ἀνυπομόνως μακρὰν ἐπιστολὴν σου ἔνθα ἐλπίζω ὅτι θέλεις μοὶ περιγράψει λεπτομερῶς τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν Ἰθαγενῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ θὰ βεβαιωθῶ παρὰ σοῦ ἂν πραγματικῶς ἐκεῖνοι ἔχουν τὸ δέρμα ἐρυθρὸν καὶ κατάστικτον καὶ ἂν ἔστι παρ' αὐτοῖς βότανον ὃ ἀφοῦ καλῶς ξηράνωσι καίουσι, εἶτα δὲ βροφῶσι μετὰ μεγάλης ἀγαλλιᾶσεως τὸν ἀτμὸν τοῦ ὄν διοχετεύουσιν εἰς τὸ στόμα των διὰ ξυλίνων σωλῆνων ἢ συρίγγων.

Εἶναι ταῦτα ἀληθῆ ἢ ὑπερβολαί (46);

Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ, μετέβην ἐνταῦθα τῷ 1566 εἴκοσι καὶ ἕξ ἔτη ἀφ' ἧς ἐν Βενετίᾳ εἶχον νυμφευθῆ μετὰ τοῦ κυρ. Β' μεγαλεμπόρου ἐν ἐκείνῃ τῇ πρωτεύουσῃ καὶ ἤδη ἀποσυρθέντος ἐν τῇ γενεθλίῳ αὐτοῦ γῆ τῇ Κωνσταντινουπόλει, διατηροῦντος ὅμως τὴν ἐνετικὴν ὑπηκοότητα.

Ἐφθάσαμεν ἀκριβῶς ὅτε τὸν ἀρειμάνιον Σουλεϊμάνην διεδέχετο ὁ υἱὸς τοῦ Σελῆμ ὁ Β' ἐπὶ τῆς ἡγεμονείας τοῦ ὁποίου ἐπέπρωτο νὰ δουλωθῆ ἡ Κύπρος.

Νὰ σοὶ περιγράψω τὴν μεγαλοπρεпеίαν τοῦ θρακιικοῦ Βοσπόρου, τὴν λειοκύμονα θάλασσαν αὐτοῦ διασχιζομένην ὑπὸ τριήρων καὶ πλοιαρίων ἀπειραρίθμων καὶ τοὺς ἐνθεν καὶ ἐνθεν ὀμαλῶς ἀνατρέχοντας καὶ περιέργως κολπυμένους λόφους; Ἀλλὰ ταῦτα ἐπιδέξιον ζωγράφου χεῖρα μαστεύουσι. Τὴν Ἀγίαν Σοφίαν νὰ ἰγνογραφήσω ἦν ἀνοικοδομήσας ὁ Ἰουστινιανὸς ὑπερηφάνως ἀνεφώνησε νερίκηκά σε, ᾧ Σολομῶν; Ἀλλὰ φεῦ! δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐν αὐτῇ εἴσοδος τοῖς χριστεπωνύμοις. Τὸν ὑψηλὸν θόλον τῆς ἐπιστέφει ἡ ἡμισέληνος, ὃ δὲ Σεῖχ-οὐλ-Ἰσλάμ καταπατεῖ τὸν θρόνον τοῦ Πατριάρχου. Ἡ Ἐκκλησία μετεβλήθη εἰς ὀθωμανικὸν τέμενος ἀφ' ἧς στιγμῆς πρὸ 131 ἐτῶν ὁ δεῦτερος Μωάμεθ εἰσήλασεν εἰς αὐτὴν ἔφιππος (47), ἀνέβη ἐπὶ τῆς ἀγίας τραπέζης, προσπυχήθη, διέταξε τὴν κατεδάφισιν τοῦ Θυσιαστηρίου καὶ ἅμα τὴν ἐπὶ τοῦ Αὐγού-

στείου ἀναστήλωσιν τῆς κεφαλῆς τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου τοῦ Δραγάση, ὅστις ὅτε εἶχε προσκληθῆ παρὰ τοῦ πορθητοῦ νὰ παραδώσῃ τὴν Βασιλίδα τῶν πόλεων ἀπεκρίνατο “ τὸ δὲ τὴν πόλιν σοι δοῦναι οὐτ’ ἐμὸν ἐστὶ, “ οὔτε ἄλλου τῶν κατοίκων ἐν ταύτῃ κοινῇ γὰρ γνώμῃ “ πάντες αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεν καὶ οὐ φεισόμεθα “ τῆς ζωῆς ἡμῶν. ” (48). “ Ὅπερ δὲ εἶπε καὶ ἔπραξαν αὐτός τε καὶ οἱ στρατιῶται. ” Ἄν δέ ποτε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἀναστῆ ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως αὐτοῦ θέλει βεβαίως ἐνθυμηθῆ τὸν μεγάλθυμον ἄνδρα καὶ ἀνδριάντα στήσε: πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βάρθρου τοῦ ὁποῦ χρυσοῖς γράμμασι θέλει ἐγχαράξει τὴν πεφημισμένην ἐκείνην ἀπάντησιν.

Εἶχομεν γράμματα συστατικά πρὸς Ἰάκωβον τὸν Σαράντιον, τὸν Ἐνετὸν παρὰ τῆ Ἰψηλῇ Πύλῃ διαπεπιστευμένον Βάϊλον, μεθ’ οὗτινος καὶ στενὴν ἔπειτα συνεδέσαμεν φιλίαν. Οὗτος ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀφίξιόν μας ἀντεπεσκέφθη ἡμᾶς συνοδευόμενος παρὰ τινος κυρίου ὃν εἰσάγων εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ὑποδοχῆς « ἐνόμισα περιττὸν, » εἶπεν ἀποτεινόμενος εἰς ἐμὲ καὶ λαλῶν τὴν ἐπιχάριτον ἐνετικὴν διάλεκτον, « ἐνόμισα περιττὸν νὰ ζητήσω τὴν ἄδειαν νὰ Σᾶς παρουσιάσω τὸν Κύριον τοῦτον ὅστις ἔρχεται ἀπὸ Κέρκυραν καὶ εἶναι συμπατριώτης Σας. » — « Καὶ ἀρχαῖος φίλος » προσέθηκεν ὁ ἄγνωστος ὑπομειδιῶν.

— “ Καλῶς ἤλθατε, κύριε, ὑπέλαβον ἐγώ, “ ἀλλ’ ὁμολογῶ τὸ μέγα ἀμάρτημά μου· δὲν ἀναγνώριζω τὸν ἀρχαῖον φίλον.

— “ Δὲν πταίετε Ἰμεῖς, κυρία μου, ἀλλ’ αἱ ρυτίδες αὗται τοῦ προσώπου μου, αἵτινες παρεμόρφωσαν ὃν ἄλλοτε ἐγνωρίσατε ἐν τῇ ἀνθηρᾷ αὐτοῦ ἡλικίᾳ. Δὲν ἐνθυμίσαι, Σοφιανῆ, τὸν ἀδελφὸν τῆς Βασιλικῆς Καρτάνου;

— “ Ὁ Μιχαὴλ ὁ Παπαδόπουλος! Ὡ πόσην αἰσθά-



“ νομαι εὐχαρίστησιν ἐπαναχλέπων τὸν ἀδελφὸν τῆς φι-  
“ τάτης μου ‘Ρεγγίνης! (49). Δὲν τολμῶ νὰ σὲ ἐρωτήσω  
“ περὶ αὐτῆς.

— “ Ζῆ. Δὲν ἀγνοεῖς ὅτι εἶχε ζωγραφθῆ τῷ 1557 πρὸς  
“ τῶν Τούρκων. Προπέρσει (τῷ 1564) μετὰ αἰχμαλωσίαν  
“ εἴκοσι καὶ ἑπτὰ ἐτῶν ἀνέκτησεν ἐπὶ τέλους τὴν ἐ-  
“ λευθερίαν της καὶ ἐπανεκκμψε μόνη εἰς τὴν πατρί-  
“ δα της ὅπου ὀλοφύρεται καὶ θρηνεῖ τὴν ἀπώλειαν τῶν  
“ τέκνων της καὶ τοῦ ἀνδρός· κατοικεῖ δὲ ἐν τῇ πα-  
“ λαιᾷ καὶ ἤδη ἐτοιμοροόπῳ οἰκίᾳ της ἦν δὲν φαιδρῶ-  
“ νει πλέον ἢ παρουσίᾳ τῶν πεφιλημένων της. Πλὴν  
“ πρό τινων μηνῶν ἀπροσδόκητος καὶ λίαν παρήγορος  
“ ἀγγελία κατεπράϋνεν ὀλίγον τὴν θλίψιν της.

— “ Ἐλαβε, τὸ μαντεύω, εἰδήσεις περὶ ἐκείνων ἀφ’ ὧν  
“ πολλὰ ἔτη πικρᾶς δουλείας τὴν ἐχώρισαν.

— “ Περὶ τοῦ συζύγου της φεῦ! εἰδήσεις δὲν περιέ-  
“ μενε. Ὁ ἀτυχῆς Νικόλαος φιλάσθενος ὧν καὶ μὴ δυ-  
“ νάμενος νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὰς διχροῦντος τοῦ διάπλου  
“ ἀπὸ Κερκύρας εἰς Κωνσταντινούπολιν παντοδαπὰς κα-  
“ κουχίας ἀπεβίωσεν ἐν τῷ κατέρῳ ἐν ᾧ εἶχε ριφθῆ  
“ ἀναμιξ μετὰ κτήνη καὶ τὰ ἄλλα λάφυρα. Τοῦτο ἐ-  
“ γνώριζεν ἡ πολυπαθῆς χήρα διότι εἶχε μετακομισθῆ  
“ εἰς αὐτὸ τὸ τοῦ ἀνδρός κάτεργον καὶ ἰδίους ὀφθαλμοῖς  
“ εἶδε τοὺς ὀσμανλίδας νὰ ἀπολακτίσωσι εἰς τὴν θάλα-  
“ σαν τὸν νεκρὸν του ὑπὸ μηδεμιᾶς ἄλλης πενθίμου ἀ-  
“ κολουθίας συνοδευόμενον ἢ τῶν ἀρῶν τῶν μιαρῶν ἐ-  
“ κείνων. Ἡ θάλασσα παφλάζουσα ἠνοιχθη ἵνα ἀποδεχθη  
“ τὸ πτώμα εἰς τὸν κόλπον της ἀλλ’ ἐκεῖνο πρὸς στιγ-  
“ μὴν γενόμενον ἄφαντον εὐθέως ἀνήλθεν εἰς τὴν ἐπι-  
“ φάνειαν ἔνθα ἐφάνη συστρεφόμενον καὶ στροβιλούμε-  
“ νον ὑπὸ τῶν κυμάτων. Δύο σφαῖραι κανονίου προσηρ-  
“ τημέναι εἰς αὐτὸ ἤθελον εὐκολύνει τὴν κατάδυσιν, ἀλλὰ  
“ τί ἔμελλεν εἰς τοὺς Τούρκους νὰ εὕρη χριστιανὸς

“ τὴν ἡσυχίαν τοῦ τάφου ἔστω καὶ εἰς τὸν βυθὸν τῆς  
“ θαλάσσης;

“ Τοὺς ἀπαχθέντας εἰς δουλείαν Κερκυραίους οἱ  
“ Τοῦρκοι ἀπεβίβασαν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐξέθηκαν  
“ εἰς τὸν Γαλατῶν πωλήσαντες ἐπὶ μετρία τιμῇ, τὸ δὲ  
“ ἐξαγόμενον τῆς πωλήσεως κατέθεσαν ἐν τοῖς βασιλι-  
“ κοῖς θησαυροῖς (50).

“ Πωληθεῖσα ἡ ἀδελφή μου ἐκ τῶν πρώτων καὶ ἀπο-  
“ χωρισθεῖσα τῶν ἀγαπητῶν της, ἠγνόει ἕκτοτε τὸν τύ-  
“ χην των μέχρις οὗ ἀνὴρ ὁμογενῆς ἀφίχθεις ἐκ Κων-  
“ σταντινουπόλεως εἰς Κέρκυραν τοιαύτως ἐκόμισε παρα-  
“ δόξους εἰδήσεις, ὥστε ἐγὼ τὰς ἐξέλαβον ὡς μύθους,  
“ πλὴν ἐνταῦθα ἐβεβαιώθην περὶ τῆς ἀληθείας των.  
“ Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀνὴρ ἀνέφερεν ὅτι ὁ Ἀντώνιος Καρ-  
“ τάνος, ὁ τοῦ γαμβροῦ μου συγγενῆς, ἵνα ἀπαλλαχθῆ  
“ τῆς δουλείας εἶχεν ἐξομώσει ἐνστερνισάμενος τὸ ἰσλάμ  
“ καὶ καταταχθεὶς εἰς τοὺς Σπαχίδας. Τοῦτο ὅμως ἀπο-  
“ τέλεσμα ὄν τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας δὲν εἶναι τὸ πα-  
“ ράδοξον. Προσέθηκε ἐκεῖνος ὅτι ἡ Καλὴ, ἡ ἐμὴ ἀδελφι-  
“ δῆ, κόρη ἐπὶ ἐξαισίῳ, ὡς ἠξέυρεις, καλλονῇ διαπρέ-  
“ πουςα εἶχε κριθῆ ἀξία τῶν βασιλικῶν χαρεμίων. Ἐκεῖ  
“ παραδοθεῖσα ἔτυχε ἐπιμελοῦς καὶ ὄντως ἡγεμονικῆς ἀ-  
“ νατροφῆς. Ἐν ἔτει 1546, ἐκκλιδεκαέτις ἤδη οὕσα καὶ  
“ ὄραν ἔχουσα, παραστᾶσα ἐνώπιον τοῦ Σελῆμ, υἱοῦ τοῦ  
“ Σουλεϊμάνου, τοσοῦτω κατεγοήτευσε τοῦτον διὰ τὸ  
“ κάλλος καὶ τὴν εὐφυΐαν της, καὶ τοσοῦτω ἀξίερα-  
“ στος ἐφάνη ὥστε ἕκτοτε ἡ νεάνις μεταξὺ τῶν εὐ-  
“ νοουμένων τοῦ γυναικωνίτου του ἔσχε τὴν πρώτην  
“ θέσιν. Τεκοῦσα αὐτῷ υἱὸν ἠξιώθη ἰδιαιτέρας αὐλῆς,  
“ ἐφέτος δὲ (1566) μετὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Σελῆμ ἀ-  
“ νεγνωρίσθη καὶ τιμᾶται ὡς Χασσεκῆ Σουλτάνα.

— “ Τί λέγεις, καλὲ ἄνθρωπε, ἡ Νούρ-Βάνου. . .

— “ Εἶναι ἡ Κερκυραία Καλὴ ἡ Καρτανίς. Περὶ τούτου  
“ δὲν ἔχω πλέον αἰτίαν νὰ ἀμφιβάλλω. Διὰ μέσου τοῦ

“ παρόντος εὐγενοῦς ἡμῶν φίλου κυρ. Σοραντίου εὐκό-  
 “ κόλως ἠδυνήθην νὰ ἀνεύρω τὸν Σπαχίδην Ἀντώνιον  
 “ διατρίβοντα ἐν Κωνσταντινουπόλει ὅστις ἐπεκύρωσεν  
 “ ὅσα προηγουμένως εἶχομεν μάθει. Ἡ Βασιλικὴ ἔγραψε  
 “ πρὸς τὴν θυγατέρα τῆς ἐπιστολὴν ἣν ἐγὼ ἐκόμι-  
 “ σα ἐνταῦθα. Ἡ ἐπιστολὴ ὅμως σινετάχθη ἑλληνιστι-  
 “ καὶ εἰμὶ βέβαιος ὅτι ἡ ἀνεψιά μου σήμερον δὲν ἀνα-  
 “ γινώσκει οὐδ’ ἐννοεῖ ἴσως τὴν μητρικὴν τῆς γλώσσαν·  
 “ Παρεκάλεσα ὅθεν τὸν Ἀντώνιον νὰ μοὶ εὔρη μετα-  
 “ φραστὴν. Αὐτὸς μετὰ δυσκολίας εἶρε τοιοῦτον καὶ  
 “ οὕτως ἠτύχησα νὰ ἔχω τὴν ἐπιστολὴν μεταγλωτ-  
 “ τισμένην εἰς τὴν τουρκικὴν.”

Κατὰ παράκλησιν τοῦ Παπαδοπούλου ἀνεδέχθην νὰ πα-  
 ρουσιασθῶ εἰς τὴν Σουλτάναν ὅπως τῇ ἐγγειρίσω τὴν  
 ἐπιστολὴν τῆς μητρὸς τῆς. Εὐκόλως δὲ, τῇ μεσιτείᾳ ἰ-  
 σχυρῶν φίλων, ἐπετύχομεν ἀκράσεως παρὰ τῆς συζύγου  
 τοῦ Σελῆμ ἐγὼ τε καὶ ἡ φίλη μου Κωνσταντινουπολίτις  
 Κυρία Μ<sup>ο</sup> ἣτις ἐγνώριζε τὴν τουρκικὴν καὶ ἔμελλε νὰ  
 χρησιμεύσῃ ὡς διερμηνεύτρια.

Πορευθεῖσαι εἰς τὸ ἰδιαιτέρον ἀνάκτορον τῆς Σουλτά-  
 νας εἰσήχθημεν παρ’ ὑψηλοῦ καὶ σωματώδους εὐνοῦχου  
 εἰς αἴθουσαν, ἀπλοῖκῶς κατὰ τὸ ἔθος τῶν Ὀθωμανῶν  
 εὐτρεπισμένην, ὅπου μετ’ ὀλίγον εἰσήλθε γυνὴ ἔχουσα  
 τὸ διάδημα ὄντως ἡγεμονικόν, ὑψιτενὲς καὶ εὐσταλές  
 τὸ ἀνάστημα, ὡς ἔβενον τὴν κόμην, μέλανας τοὺς ὀ-  
 φθαλμοὺς καὶ μεγάλους, κανονικωτάτους δὲ τοῦ προσώ-  
 που τοὺς χαρακτήρας, οὓς δὲν εἶχε διαβρώσει ἡ λύμη τοῦ  
 ψιμυθίου καὶ οἵτινες ἄνευ τῶν ὀχληρῶν ριασμακίων  
 ἀπεκαλύπτοντο ἐν ὄλῃ αὐτῶν τῇ καλλονῇ. Ἦτο ἡ Νούρ  
 Βάνου (51) ἣτοι ἡ Καλὴ — ἡ Καλὴ ἦν τὴν τελευταίαν  
 φορὰν εἶχον ἰδεῖ μικρὸν ἑπταετὲς κοράσιον, νῦν δὲ ἔβλε-  
 πον ἀνεπτυγμένην γυναῖκα τριάκοντα καὶ ἕξ ἐτῶν. Δὲν  
 ἤθελον βεβαίως τὴν ἀναγνωρίσει ἂν μὴ ἤμην προκατει-  
 λημμένη.

Μὰς προσεκάλεσε νὰ καθήσωμεν εἰς τὸν σοφᾶν, ἐκρότησε τὰς χεῖρας καὶ εἰς τὴν ἐμφανισθεῖσαν δούλην προσέταξε, ὡς ὕστερον ἐνόησα, νὰ φέρῃ γλυκίσματα. Ἀποτινάξασα δὲ δι' ἐλαφροῦ κινήματος ἐπὶ τοῦ περσικοῦ μαλακωτάτου τάπητος τὰ μικρὰ ἐξ ἐρυθροῦ καὶ εὐώδους δέρματος πέδιλά της, ἐκάθησε καὶ αὐτὴ, ἔκαμψε τὰ γόνατα, διεσταύρωσε τοὺς πόδας ἐπὶ τοῦ σοφᾶ καὶ ἤρξατο νὰ ἐρωτᾷ ἡμᾶς πόθεν ἤμεθα. Μαθοῦσα ὅτι ἐγὼ ἤμην Κερκυραία, ἐφάνη σύννους καὶ ἀφῆκεν ἐλαφρὸν ἀναστεναγμόν. — “Ἐξέλιπον τὴν πατρίδα, εἶπον λαλοῦσα τὴν ἑλληνικὴν ἣν ἡ κυρία Μ<sup>ο</sup> μετέφραζεν εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Τούρκων — “Ἐξέλιπον τὴν πατρίδα μου ἐπτακαίδεκαέτις οὔσα, μικρὸν πρὶν ἢ πάθῃ μεγάλην συμφορὰν ὑπὸ τῶν ὅπλων τοῦ κραταιοτάτου Σουλεϊμάνου τοῦ Καρούνη (52). Γλυκὺς εἶναι ὁ τόπος τῆς γεννήσεώς μας καὶ λίαν λυπηρὸν νὰ ἀναγκαζώμεθα νὰ ζήσωμεν μακρὰν αὐτοῦ. Ἐγὼ ἀπεδήμουν μετὰ τῶν γονέων μου, καὶ τοῦτο μοὶ ἐγένετο τότε μεγάλη ἐν τῇ θλίψει μου παρηγορία, ἀλλ' ἀπεχωριζόμεν τῶν συγγενῶν καὶ φίλων τῆς νεανικῆς μου ἡλικίας. Εἶχον ἐν τοῖς ἄλλοις φίλῃν, ἣν ἠγάπων περιπαθῶς καὶ ὡς ἄλλην ἑμαυτὴν, μητέρα εὐειδεστάτου καὶ εὐφροσύνου κορασίου ὃ ἐγὼ ἐλάτρευον. »

Ἡ Σουλτάνα προφανῶς συνεχινεῖτο καὶ μὲ ὑποτρέμουσαν φωνὴν μ' ἠρώτησε « Πῶς ὀνομάζεσαι ; Μοὶ ἀνηγγέλθης ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρός σου. Ποῖον εἶναι τὸ οἰκογενειακόν σου ὄνομα ;

— “Ὁ ἀναδεξάμεγός με ἐν τῇ ἱερᾷ κολυμβήθρᾳ Σοφίαν μ' ἐκάλεσε, ὃ δὲ πατήρ μου ἦν Καρυόφυλλος τὸ ἐπώνυμον.

— “Τὸ ὄνομα τῆς φίλης σου ;

— « Ρεγγίνα, νῦν χήρα τοῦ Καρτάνου, ἥτις δι' ἐπιστολῆς της μὲ παρακαλεῖ ἐνθέρμως νὰ καταθέσω εἰς τοὺς πόδας τῆς χαριτοβρούτου Νούρ Βάνου, μητρὸς τοῦ Σουλ-

“ τάνου Μουράτ τὸ ἔγγραφον τοῦτο. . .

— «Δὸς, δὸς,» ἐφώνησεν ἀνυπομόνως καὶ ἀφαρπάσασα ἐκ τῶν χειρῶν μου τὴν ἐπιστολὴν τῆς Ρεγγίνης, τὸ μὲν πρωτότυπον ἠσπάσθη θρησκευτικῶς καὶ ἔκρυψεν εἰς τὸν κόλπον της, τὴν δὲ μετάφρασιν, ἅμα ὡς διέτρεξε τὰς πρώτας λέξεις, ἰλιγγίωσα καὶ ἀσθμαίνουσα ὠρεξεν εἰς τὴν κυρίαν Μ<sup>ο</sup> καὶ παρεκάλεσεν αὐτὴν νὰ ἀναγνώσῃ μεγαλοφώνως· ἐπιθεῖσα δὲ τὴν δεξιάν ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτῆς ὡσεὶ προσπαθοῦσα νὰ καταστείλῃ τοὺς πολμοὺς τῆς καρδίας της, ἤκροάσθη τὸ περιεχόμενον (53).

Δὲν εἶχεν εἰσέτι τελειώσει τὴν ἀνάγνωσιν ἡ κυρία Μ<sup>ο</sup> ὅτε ἡ Καλὴ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀγκάλας μου. Περιπτυξάμεναι ἀλλήλας συνεχέμεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν τὰ δάκρυάμας ἐγὼ μὲν ἄφωνος, αὐτὴ δὲ ἐπιφωνοῦσα ἐκ διαλειμμάτων ἑλληνιστὶ “μῆτερ! ὦ μῆτερ!” Αἴφνης ἀποσπασθεῖσα ἀπ’ ἐμοῦ ἀνέκραξε “Ἐλπίς!” “Ἡ Ἐλπίς (54) ἦτο δούλη Ἰσραηλιτὶς εἰς ἣν εἰσελθοῦσαν προσέταξε νὰ τῇ κομίσῃ τὰ χρειώδη πρὸς γραφὴν καὶ λαβοῦσα τὸ ἔγγραφον ἐκ τῆς χειρὸς τῆς φίλης μου ἔγραψεν ἐπὶ κεφαλίδος αὐτοῦ ὀλίγας λέξεις αἰτινες μοὶ μεθρημηνεύθησαν ὡς ἐξῆς: “ὀδηγηθήτω ἐνταῦθα ἡ μήτηρ μου ἀνυπερθέτως (55).” Εἶτα δὲ ἐπιστρέψασα τὸ ἔγγραφον καὶ ἀποχαιρετίσασα ἡμᾶς ἐγένετο ἄφαντος.

Ἡ Ῥεγγίνα μετ’ οὐ πολὺ ἠξιώθη νὰ ἐπανίδῃ τὴν προσφιλῆ θυγατέρα της τυχοῦσα μεγαλοπρεποῦς ὑποδεξιῶσεως ἐν ταῖς ἀνακτόροις ὅπου, τιμωμένη καὶ ἀγαπωμένη πάντοτε, ἐπὶ τέλους πλήρης ἡμερῶν ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1574 ὁ υἱὸς τῆς Καλῆς Μουράτ ὁ Γ’ εἴκοσι καὶ ὀκτὼ ἔτη γεγονώς διεδέχθη τὸν πατέρα του Σελῆμ. Ἀλλὰ καὶ ὁ κτηνώδης υἱὸς τοῦ Μεγάλου Σουλεϊμάνου καὶ ὁ θηλυμανῆς ἔγγονος τοῦ Μουράτ κατ’ οὐδὲν ἐφάνησαν ἀντάξιοι ἐκείνου διαδόχοι καὶ ἴσως ἡ τοῦ Σουλεϊμάνου ἐποχὴ εἶναι τῆς τύχης τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους τὸ κατακόρυφον σημεῖον ὅπου ἡ ἀνοδος σταματᾷ, πέραν

δὲ τοῦ ὁποίου ἄρχεται ἡ βαθμιαία κατάπτωσις εἰς τὴν ἅπαντα τὰ γῆνα ὑπόκεινται, ἄτομα καὶ κράτη, ἄνθρωποι καὶ ἔθνη. Ἡ ἐν Ναυπάκτῳ ναυμαχία εἶναι τὸ πρῶτον προμῆνυμα.

Ὁ Μουράτ ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του διατρίβων ἐν Μικρασίᾳ. Ἐν Μουνδουνίᾳ παρὰ τὴν Προποντίδα ἐπεβιάσθη ἐπὶ τοῦ τυχόντος κατέργου, μεθ' ἐπτάωρον δὲ πλοῦν ἀφίχθη νυκτὸς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ὁ Μέγας Βεζύρης ὁ Σοκόλλης, δραμὼν εἰς ὑποδοχὴν αὐτοῦ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων, κατησπάσθη εὐλαβῶς τὴν χεῖρα τοῦ νέου Κυρίου του καὶ τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὰ δωμάτια τῆς μητρὸς, ἣν ὁ Μουράτ υπερβαλλόντως ἐτίμα καὶ ἠγάπη, μεθ' ἧς δὲ διέμεινεν ἐφ' ἱκανὴν ὥραν κατάκλειστος ἀκροάζομενος μετὰ προσοχῆς τὰς συμβουλάς αὐτῆς πάνυ συνετῆς οὔσης. Τῇ αὐτῇ νυκτὶ, κατὰ τὸ ἔθιμον, κατεσφάγησαν πέντε ἀδελφοὶ του, οἵτινες ἠδύναντο νὰ τῷ διαφιλονεικήσωσι τὸ σκῆπτρον. Τὴν ἐπιούσαν δὲ ἐγένετο ἐπισήμως ἡ τοῦ Σουλτάνου ἀνάρρῃσις καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ οἱ μεγιστάνες, ὁ μέγας Μουφτῆς, οἱ Οὐλεμάδες, οἱ Αγάδες τῶν Γιανιτζάρων, τῶν Σπαχίδων, τῶν Βοσταντζίδων κλ.

Ἀποσυρθέντα εἰς τὸ χαρέμιον τὸν ὑπεδέχθησαν οἱ τῶν εὐνούχων Ἀγάδες, οἵτινες ἔχοντες τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους διεσταυρωμένας περιέμενον τὰς διαταγὰς του. “Πεινῶ δότε μοι φαγεῖν” εἶπεν ὁ Μουράτ καὶ αὕτη ὑπῆρξε ἡ πρώτη τοῦ Ἡγεμόνος διαταγὴ ἐκκληφθεῖσα ὡς ἀπαίσιος οἰωνὸς ὑπὸ τοῦ λαοῦ οὔτινος ἢ δεισιδαιμονία ἐφάνη ὡσεὶ δικαιολογημένη ἐκ τῆς πραγματικῶς τῷ 1575 ἐπελθούσης μεγάλης σιτοδείας.

Ἐν τῷ χαρμῆϊ τῷ ἔτρεψε τεσσαράκοντα *Καθίνας* ἦτοι εὐνοουμένας καὶ πεντακοσίας περίπου δούλας. Ἄλλ' ὑπερηγάπα καλλιπάρειόν τινι Ἐνετίδα ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Βάφων ἣτις ἐν τῇ παιδικῇ αὐτῆς ἡλικίᾳ εἶχεν αἰχμηλωτισθῆ ὑπὸ τῶν πειρατῶν καὶ πωληθῆ ἐν Κωνσταντινού-

πόλει. Ἐξ αὐτῆς δὲ ἔσχε τὸν πρωτότοκον υἱὸν τοῦ τὸν Μωάμεθ (56).

Τοσαύτην αὕτη ἐπιρροὴν εἶχεν ἀποκτήσει ἐπὶ τοῦ ἀνδρός της ὥστε ἡ Βαλιδὲ Σουλτάνα Νοῦρ Βάνου φοβηθεῖσα μὴ ἀπολέσῃ τὴν ἰδικήν της συνώμοσε κατ' αὐτῆς μετὰ τῆς σουλτάνας Ἑσσμαχάν, ἀδελφῆς τοῦ Πατισάχ καὶ συζύγου τοῦ Μεγάλου Βεζύρου Σοκόλλη, ἣτις ἐπ' ἴσης ἐφθόνοι καὶ ἐμίσει τὴν Σαφιτζέ. Οὕτως ἐν τῷ χαρεμῷ εἶχε μετονομασθῆ ἡ Ἑνετίς τὸ δὲ ὄνομα ἐκεῖνο μεθερμηνευόμενον σημαίνει ἡ ἄσπιλος, ἡ ἄμωμος.

Αἱ δύο πανοῦργοι λοιπὸν γυναῖκες ἐμπειρόταται εἰς τὰ τοῦ σεραγίου μηχανορραφήματα εἰσήγαγον εἰς τὸν γυναικωνίτην τοῦ υἱοῦ καὶ ἀδελφοῦ δούλην τιὰ, Οὐγγρίδα τὸ γένος, ἥς τὸ ἐξάισιον κάλλος ἐπεσκίασε τὸ τῆς Σαφιτζέ καὶ ἣτις γοργοὺς ἔχουσα τοὺς πόδας ἐν τῇ ὀρχήσει καὶ δὴ καὶ ἄδουσα ὡς καλλικέλαδος ἀηδῶν δισκέδαζε τὰ μάλα καὶ κατέθειλε τὸν Τοῦρκον Σαρδανάπαλον, τὸν μὴ βραδύναντα νὰ αἰσθανθῆ τὰ ἀναπόφευκτα ἀποτελέσματα τῆς κραιπάλης καὶ τῆς καταχρήσεως τῶν ἀφροδισίων.

Ἡ Βαλιδὲ, δεῖσιδαίμων οὔσα, ὑπώπτευσεν ὅτι ἡ Ἑνετίς ἐκ ζηλοτυπίας μετεχειρίσθη γοησιῶν τινῶν τὰς μαγγανείας εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν ὁποίων ἀπέδιδε τὸν μαρσμον τοῦ υἱοῦ. Διὸ διέταξε νὰ ἀνακρίνωσι καὶ βασανίσωσι τὰς ὑποτιθεμένας γοήσσας, οὔσας δούλας Ἰσραηλιτίδας, ἃς ἔπειτα ἐξώρισεν εἰς Ῥοδον (57).

Ἄλλ' οὐδὲν ὠφέλησαν τῆς μητρὸς καὶ ἀδελφῆς τὰ τεχνάσματα, καθότι ὁ Μουράτ, μετὰ τὸν θάνατον μάλιστα τῆς μητρὸς του, διετέλεσεν ὑπὸ τὸ θέλημα τῆς Σαφιτζέ ἣν οὐδέποτε ἐπαύσατο ἄχρι τῆς σήμερον λατρεύων (58).

Ἐφέτος μετέστη τοῦ βίου ἡ Καλὴ ἐν τῇ ἡδὴ παρακμαζούσῃ ἡλικίᾳ πενήτηντα καὶ τεσσάρων ἐτῶν, ἀφοσιωμένη μέχρι τελευταίας πνοῆς εἰς τὸ Ἰσλάμ. Ναὶ μὲν εἶχέ ποτε διατάξει νὰ βαπτίσωσι τὸν ὑπ' αὐτῆς τεχθέντα υἱὸν, πλὴν τοῦτο ἔπραξε οὐχὶ χαριζομένη εἰς τὴν χριστιανικὴν πί-

στιν, ἀλλὰ συμμεριζομένη τὴν παρὰ Τούρκους δοξασίαν ὅτι εὐδαιμονέστεροι εἰσὶν οἱ βαπτιζόμενοι καὶ δὲν ὑπόκεινται εἰς ἐπιληψίαν (59). Πλήν, ὡς πρὸς τὸν Μουράτ, διεψεύσθη ἡ δοξασία ἐκείνη βεβαίως ἕνεκα τῆς ἀκρατείας τοῦ ἀνδρός (60).

Ἡ Βαλιδὲ ἐκληροδότησε τὰ μὲν δύο τρίτα τῆς πλουσίας περιουσίας τῆς, συνισταμένης εἰς δύο ἑκατομμύρια χρυσοῦ, εἰς τὸν υἱὸν τῆς· τὸ δὲ λοιπὸν εἰς τὰ τζαμιά.

Ἐπηνέθη μεγάλως διὰ τὴν σύνεσιν αὐτῆς καὶ πρὶν ἢ ἀποθάνη πολλὰς ἔδωκε, πανευφήμους γενόμενας, συμβουλάς εἰς τὸν ὑψηλὸν γόνον αὐτῆς.

Ὁ Μουράτ προέπεμψε μέχρι τῆς τελευταίας θύρας τοῦ σεραγίου τῆς μητρὸς τὸν νεκρὸν, ταφέντα ἐντὸς τοῦ τρέμου τῆς Ἀγίας Σοφίας ἐν τῷ ἰδίῳ τάφῳ τῷ περιέχοντι τὴν κόκιν τοῦ Σελήμ (64).]

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ τύχη, ὁ βίος καὶ τὸ τέλος τῆς Καρτανίδος Καλῆς ἧς ἡ νηπίοθεν μετ' ἄλλοφύλων συμβιώσις οὐδόλως ἴσχυσε νὰ ἐξαλείψῃ τῆς πατρίδος τὰς ἀναμνήσεις, οὐδὲ τὴν πρὸς τὴν μητέρα στοργὴν καὶ τὴν πρὸς τοὺς συγγενεῖς τῆς ἀγάπην.



## Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

(1). Γνωστή είναι ἡ αἵματηρὰ πάλη ἢ μεταξὺ Φραγκίσκου τοῦ Α΄ Βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ Ε΄ ἐρισάντων περὶ ὑπεροχῆς (1521-1544.) Ὁ πρῶτος ὑποχωρῶν εἰς τὴν πολιτικὴν ἀνάγκην συν-εμάχησε μετὰ τοῦ Β΄ Σουλεϊμάνου τοῦ φυσικοῦ ἐχθροῦ τοῦ Αὐτοκράτορος· μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ ἐλκύσῃ εἰς τοιαύτην συμμαχίαν καὶ τοὺς Βενετούς, ἐπαγγελλομένους οὐδετερότητα, ἀνερρίπιζε τὸ μῖσος τοῦ Ὀθωμανοῦ Ἡγεμόνος κατὰ τοῦ ὀχληροῦ γείτονός του ὃν παρίστανεν ὡς συμπαθοῦντα πρὸς Κάρολον. Ὁ ἀγέρωχος Σουλεϊμάνης δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ κτήσεων τῶν Ἑνετῶν ἐν αἷς περιβλεπτός ἦν ἡ Κέρκυρα ἢ τὴν πηλιορκίαν καὶ λεηλασίαν διηγείται ἡ παρούσα ἐπιστολή.

Τινὲς τῶν ἱστοριογράφων, μὴ ἀπαριθμοῦντες εἰμὴ δύο Σουλτάνους φέροντας τὸ ὄνομα Σουλεϊμάν, — τὸν υἱὸν Σελῆμ τοῦ Α΄, περὶ οὗ ἐνταῦθα ὁ λόγος, καὶ τὸν Σουλεϊμάνην τὸν υἱὸν τοῦ Ἰβραῖμ καὶ διαδεχθέντα τὸν ἀδελφόν του Μωάμεθ τὸν Δ΄. — τοῦτον μὲν λέγουσι δεύτερον καὶ ἐκεῖνον πρῶτον τὸν καὶ *Μέγαν*. Οἱ συγγραφεῖς οὗτοι ἐξοβελίζουσι τὸν Σουλεϊμάνην, πρεσβύτερον υἱὸν τοῦ πρώτου Βαγιαζήτου, τὸν ἀποθανόντα ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἀδελφούς του μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς διαπάλη καὶ θεωροῦσιν ὡς ἄμεσον τοῦ Βαγιαζήτου διάδοχον τὸν μετὰ τὴν ἀλληλοσφαγίαν τῶν ἀδελφῶν ἡγεμονεύσαντα Μωάμεθ τὸν Α΄.

(2). Τὸ ἐκκλησιαστικὸν τάγμα τῶν Ἰωαννιτῶν, ἐκδιωχθὲν ὑπὸ Σουλεϊμάνου τοῦ Β΄ ἀπὸ τῆς Ῥόδου τῷ 1522, ἀποκατέστη τῷ 1530 ἐν Μελίτῃ, ὅπου μάτῃ ἐπολιωρκήθη παρὰ τοῦ ἰδίου Σουλεϊμάνου ἀναγκασθέντος νὰ

ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐπιχείρησιν μετὰ τὴν ἀπώλειαν 20,000 ἀνδρῶν.

(3) Τοῦτο προκύπτει ἐκ τῆς ἐκθέσεως τῆς εἰς Βενετίαν Πρεσβείας συγκροτηθείσης τῷ 1572 ὑπὸ τῶν Κερκυραίων Γεωργίου Ἐπαρχοῦ καὶ Δημητρίου Τριβώλη. Ἐκ τῶν τεσσάρων κερκυραϊκῶν κατέργων ἐν ἐκυρίευσαν οἱ Τοῦρκοι ἐν τινι συγκρούσει, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ ἐν κεφαλληνναῖον, ἐν ζακύνθιον καὶ ἐν βενετικόν, ὧν τὰ μὲν σκάφη κατεπόντωσαν, τῶν δὲ ἐπιβιτῶν ἄλλους μὲ κατέσφαξαν, ἄλλους δὲ ἠχμαλώτευσαν.

(4) Ἡ πόλις ἦτο τότε ἐν τῷ φρουρίῳ ὅπερ, ὅτε μεταγενέστερον ἀνηγέρθη ἕτερον πρὸς δυσμὰς τῆς τωρινῆς πόλεως, πρὸς διαστολὴν ἐκλήθη παλαιὸν φρούριον. Τὸ παλαιὸν τοῦτο φρούριον εἶναι βράχος ἐξέχον τῆς θαλάσσης, εἰς δύο κατατετμημένον τεμάγια καὶ δύο ἔχον κορυφὰς ἐξ οὗ καὶ ἡ πόλις καὶ ἡ νῆσος μετὰ καιρὸν ὠνομάσθη Κορυφῶ καὶ Κορφοί. Κατ' ἀνατολὰς ἀπολήγει εἰς ἄκραν καλουμένην Ἰσιδώρειον ἀκρωτήριον ἢ ἀκρωτήριο τοῦ Ἀγίου Ἰσιδώρου, κοινῶς κατὰ παραφθορὰν Καβοσίδερα· ἐκ τοῦ ἀντιθέτου δὲ μέρους χωρίζεται ἀπὸ τῆς στερεᾶς διὰ τάφρου ἀμφοτέρωθεν ὑπὸ τῆς θαλάσσης ἐπικλύστου, καὶ πάλιν μετ' αὐτῆς συνάπτεται διὰ γεφύρας. Πρὸς βορρᾶν κεῖται τὸ ἐπίγειον Μανδράκιον ὀνομαζόμενον, πρὸς δὲ μεσημβρίαν ἐκτείνεται ἡ τερπνὴ καὶ κατάφυτος χερσόνησος ἐνθα ἦτο ὠκοδομημένη ἡ ἀρχαία τῆς Κερκύρας πόλις, ἡ Κορινθία, μεταξύ δύο λιμένων, τοῦ τοῦ Ἀλκινόου, νῦν τοῦ Ἀνεμομούλου, καὶ τοῦ Ἰλλιαϊκοῦ, τοῦ κατὰ τὸν μεσαιῶνα μετονομασθέντος *Νεκροθάλασσα*, εἶτα δὲ ἐκ τοῦ κτήτορος αὐτοῦ *Λίμνη τοῦ Χαλικιοπούλου* (Ὅρα Ἱστορικὴν Μελέτην περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι Φραγκοκρατίας ὑπὸ Ἰωάννου Ῥωμανοῦ. Κερκύρα 1870 σελ. 57.) Ἡ λίμνη αὕτη μᾶλλον δὲ ὄρμος οὔσα καὶ σήμερον ἰδιωτικὸν κτῆμα διαιρεῖται εἰς τριάκοντα καράτα ἦτοι μετοχὰς κατεχομένης πρᾶς διὰφόρων ἰδιοκτητῶν. Ὅπου ἴδρυτο ἡ ἀρχαία

πόλις τανῦν εὐρηγται τὰ προάστεια Γαρίτσα, Ἀνεμόμου-  
 λος, Στρατεῖαι, Ἀνάληψις, Φλαρέτον. Τὴν θέτιν τὴν ἰ-  
 σταμένην σχεδὸν ἐν τῷ κέντρῳ τῶν προαστείων τούτων  
 ὀνομάζουσιν ἔτι καὶ νῦν οἱ Κερκυραῖοι *Παλαιόπολιν* ἔνθα  
 καὶ ἡ Βασιλικὴ ἔπαυλις. Ἀπὸ τὸ τέλος τῆς Ε'. ἑκατον-  
 ταετηρίδος ὑπέκυψεν ἡ Κέρκυρα εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν  
 Βανδῆλων καὶ, κατὰ τὴν ἐπιούσαν, τῶν Γότθων. Ἀπὸ  
 τῆς ΣΤ'. ἄχρι τῆς ΙΑ'. σιωπᾶ τὰ περὶ αὐτῆς ἡ ἱστορία.  
 Πλὴν νομίζομεν ὅτι, ὅτε κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα ὁ βαρβα-  
 ρικὸς χεῖμαρρος τῶν Βουλγάρων, Ἀθάρων καὶ παντοίων  
 Σλάβων κατέκλυσε τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν, οἱ δὲ  
 τελευταῖοι προὐχώρησαν μέχρι Μακεδονοῦθεςσαλίας καὶ Ἡ-  
 πείρου, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δισπεραιώθησαν εἰς τὴν  
 ἀπέναντι τῆς Ἡπείρου νῆσον καὶ τὸ ὄνομα *Κέρκυρα* κατὰ  
 παραφθορὰν μετέβαλον εἰς τὸ βαρβαρόφωνον καὶ σλαβο-  
 κατάληκτον *Γαρίτσα*, τὸ ὁποῖον ὄνομα ἐσώθη ὡς ἐκεῖνο  
 τοῦ σημαντικωτέρου τῶν ἔμπροσθεν μνημονευθέντων προ-  
 αστείων. Ἐν τῇ νήσῳ ὑπάρχει καὶ παραθαλάσσιος τερ-  
 πνοτάτη κώμη ἔχουσα σλαβικὸν ὄνομα ἡ *Βερίτσα*, ὅπου  
 τῷ 1873 ἀνεκαλύφθησαν τὰ ἐρείπια βαλανεῖου εἰς τὴν  
 ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν ἀναγομένου, οὗτινος τὸ ὑπόκαυστον  
 ἔχει ἔδαφος ψήφωτὸν καλῶς διατηρούμενον.

Ἡ ἀρχαία πόλις πρέπει νὰ ἐγλατελείφθη κατὰ τὴν ἐπο-  
 χὴν τῶν προμνησθεισῶν ἐπιδρομῶν παρὰ τῶν κατοίκων τῆς  
 προσφυγόντων εἰς τὰς πλησίον ἀποβρώγας πέτρας ἔνθα ὠχυ-  
 ρώθησαν καὶ ὠκοδόμησαν τὴν μεσαιωνικὴν πόλιν ἣτις ἕως  
 ἀπὸ τοῦ Ι'. αἰῶνος εἶχεν ἐπὶ τοσοῦτο προαχθῆ ὥστε ἐκο-  
 σμεῖτο ἤδη μὲ μητροπολιτικὸν Ναόν. Κατὰ δὲ τὸν ἐπό-  
 μενον Ἄννα ἡ Κομνηνὴ ὀνομάζει τὴν Κορυφὴν πόλιν ὠχυ-  
 ρωτάτην (Ἀλεξιάδ. Α. κεφ. 8. Μουστοζύδ. *Delle Cose*  
*Corciresi. Libr. 3. X. 5.*)

Αἱ ἐκτὸς τῆς μεσαιωνικῆς πόλεως, ἦτοι τοῦ φρουρίου, ἀ-  
 τείχιστοι συνοικίαι ἐλέγοντο, ὡς ἐξάγομεν ἐκ τῶν συμ-  
 βολαίων τῆς ΙΣΤ. ἑκατονταετηρίδος, τὸ *ἐξώπολιον* ἢ *ἐξώ-*  
*πόλιον*, διαιρούμενον εἰς τμήματα καλούμενα *περιοχὰς*

λαμβανούσας τὸ ἐπώνυμον ἐκ τῶν ἐν ἑκατέρᾳ αὐτῶν Ἐκκλησιῶν, οἷον, περιοχὴ τοῦ Ἁγίου Λαζάρου, τῆς Υ. Θ. τῶν Καθασιλέων κτλ. Τὸ ἐμπορεῖον ἢ ἀγορὰ ἔκειτο παρὰ τῆ πιθανῶς τῷ 1577 κατεδαφισθείσῃ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Λαζάρου ἀπέναντι τῆς νῦν Βασιλικῆς Πύλης καὶ ἔνθα οἱ ὑπερβάντες τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος Κερκυραῖοι δύνανται εἰσέτι νὰ ἐνθυμηθῶσι τὸ παλαιὸν λαχανεῖον καὶ ὀπωροπωλεῖον. Ὅταν δὲ (1577-1588) οἱ Ἐνετοὶ ἐπέχειρσαν τὰ ὀχυρωματικά ἐκεῖνα ἔργα ἅτινα ἀνέδειξαν τὴν Κέρκυραν τόπον ἀπρόσμηχον, ἐν μέρος τοῦ ἐξωπολίου τοῦ διαμείναντος ἐντεῦθεν τοῦ περιτειχίσματος κατέστη ἡ τωρινὴ πόλις. (Ὁρα καὶ Ἄληθῆ Ἐπίσειν περὶ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ θαυματουργοῦ Λειψάνου τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος παρὰ Νικολάου τοῦ Βουλγάρεως, ἐξελληνισθείσας μετὰ σημειώσεων καὶ προσθηκῶν ὑπὸ Ν. Τ. Βουλγάρεως καὶ Ν. Β. Μάρεση. σελ. 20 σ. 40. Ἐν Κερκύρᾳ 1857).

(5) Ἐν τοῖς Ἱστορικοῖς καὶ φιλολογικοῖς Ἀναλέκτοις, συνταχθεῖσι τῇ ὁδηγίᾳ σημειώσεων ἀνευρεθειῶν μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τοῦ αἰοδίου Ἀνδρέου τοῦ Μουστοξύδου καὶ ἐκδοθεῖσιν ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1872, λέγεται (σελ. 87) ὅτι αἱ ἐν τῷ φρουρίῳ ζωοτροφίαι ἤρουν ἐπὶ τρία ἔτη. Πλὴν καὶ Ἀνδρέας ὁ Μαρμορᾶς (Historia di Corfù Lib. VI) καὶ ἕτεροι ἀξιοπίστοι Ἱστοριογράφοι βεβαιοῦσιν ὅτι, ἐνῶ ἄφθονα ἦσαν τὰ πολεμοφόδια, ἐσπάνιζον τὰ σιτία.

(6) Ὁ Κερκυραῖος Μαρμορᾶς (αὐτόθι), γράφων μὲ τὸ ἐπιτετηδευμένον καὶ εἰς τὰς ἀντιθέσεις ἐνασμενίζον ὕρος τῶν Ἰταλῶν συγγραφέων τῆς 17. ἑκατονταετηρίδος, λέγει ὅτι οἱ Διοικηταὶ τοῦ Φρουρίου εἶχον ἐλεημόνως ἄμυ καὶ ἀνηλεῶς (con empietà pia) ἀποφασίσει ν' ἀπαλλαχθῶσι τῶν ἀνωφελῶν στομάτων, καθότι ἡ ἔξωσις τῶν γυναικοπαίδων ἦτο σκληρὰ μὲν, ἀνάγκαία δὲ εἰς τὴν συντήρησιν τῆς πολιορκημένης πόλεως.

(7) Ἐν ἔτει 1386.

(8) Magnifica, fedelissima Comunità di Corfù.

(9) Ὁρα Ambasciata Corcirese dell'anno 1542 fatta

dalli Signori Andriol Quartano, Beno Lanza e Manoli Morello. Τὰ ἀναφερόμενα ἐν τῷ κειμένῳ Σύβοτα δὲν εἶναι τὰ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Θεσπρωτικῇ ὄν μνημονεύει ὁ Θουκυδίδης. (Βιβλ. Α. 50-51), ἀλλὰ πολίχνιον παρὰ τῇ Χιμάρᾳ ἄλλως Συποτόν καλούμενοι.

(10) Cesare Balbo. Della Storia d' Italia σελ. 191. Bastia 1849.

(11) Sismondi Storia del risorgimento, progresso e decadimento della Libertà in Italia Cap. IX. Firenze 1849

(12) Ἑλληνομνήμ. σελ. 147.

(13) Νικάνδρου Νουκίου τοῦ Κερκυραίου Ἀποδημιῶν τὰ κεφάλαια Ο Η.—Π Γ. τοῦ λόγου Γ ἐλδοθέντα ἐξ ἀντιγράφου τῆς ἀμβροσιανῆς Βιβλιοθήκης. Ἐν Κερκύρα 1865 Τύποις Νεοφύτου Καραγιάννη.—Τοῦ Ζαχαρίου τούτου ὁ Νουκίος ἀποσιωπᾷ τὸ ἐπώνυμον, ὀνομάζει δὲ αὐτὸν *Τριήραρχον ἐκ τῶν Ἐρετίσταιν εὐγενῶν*. Ὁ Παρούτας (Βιβλ. 4) μνημονεύει Ζαχαρίου τινὸς Βαρβάρου προϊσταμένου τῶν ἐφοδίων. Ἡ τῶν Βαρβάρων οἰκογένεια ἦτο ἐκ τῶν ἐπιφανῶν τῆς Βενετίας καὶ πιθανῶς ὁ τριήραρχος Ζαχαρίας τοῦ Νουκίου καὶ ὁ Ζαχαρίας Βάσβαρος ὁ Φροντιστὴς τοῦ Παρούτα εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον Ὁ Ζαχαρίας οὗτος μετὰ τὴν λύσιν τῆς πολιουρκίας κατ' ἀπόφασιν τοῦ ναυάρχου Πεζάρου ἐκαρτατομήθη, τινὲς δὲ τῶν παρανομησάντων μισθοφόρων Ἰταλῶν κατεδικάσθησαν εἰς τὸν διὰ τῆς ἀγχόνης θάνατον.

(14) Νικάνδρου Νουκίου Ἀποδημ. κτλ.

(15) Ὁ Μαρμωρᾶς τὸν ὀνομάζει *Argiade no*, ἐκ δὲ τῶν Γάλλων ἱστοριογράφων οἱ μὲν *Hariadan*, οἱ δὲ *Kheirgaddin*, ἄλλοι *Key Eddin*. Ἦν δὲ τοῦπίκλῃν Πυρροπῶγων ἐκ τῶν πυρρῶν τριχῶν του. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἰακοῦβ εἶχε γεννηθῆ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ κατετάττετο εἰς τοὺς Σπαχίδας, ἀπαρτίζοντας εἰδικὴν εὐγενῶν τάξιν μάχιμον καὶ διαδοχικὴν καὶ ὑποχρεομένους, ὅτε προσεκα-

λοῦντο περὰ τοῦ Ἡγεμόνος, νὰ ὑπηρετῶσι παρεχόμενοι, ἕκαστος κατὰ τὴν ἔκτασιν τοῦ σπαχιδικίου του ἤτοι τιμαρίου, 5, 10, 20 ἢ 40 ἵππεις. Σὺν τῷ χρόνῳ προΐοντι ὁ Ἰακούβ ἀποκατέστη ἐν Μιτυλήνῃ ἔνθα μετέηρχετο τὸ ἐμπόριον καὶ ἔνθα ἔσχε τέσσαρας υἱοὺς ὧν ὁ μικρότερος ἦν ὁ Χεϊρ-Ἐδδίν. Οὗτος ἀνδρωθεὶς μετέβη εἰς Ἀλγερίαν καὶ ἐνέσπειρε τὸν τρόμον ἐν τῇ Μεσογείῳ ὡς καταδρομὴς μέχρις οὗ τῷ 1536 ἠττήθη κατὰ κράτος ὑπὸ τοῦ στόλου Καρόλου τοῦ Ε'. Τὸν πειρατὴν τοῦτον προσέλαβε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του ὁ Σουλεϊμάνης ἀναθεὶς αὐτῷτε καὶ τῷ Ἀγιάς Πασᾶ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀποβιβασθέντος εἰς Κερκύραν τῷ 1537 στρατοῦ. Ἀγνοοῦμεν πόθεν ἀρυσθεὶς ὁ πολυμαθὴς Π. Χιώτης ὀνομάζει αὐτὸν Γάλλον ἀρνησιθρησκον (Ἱστορία τῆς Ἑπτανήσου ἀπὸ Βενετοκρατίας ἄχρι τῆς ἀγγλικῆς Προστασίας κεφ. β' σελ. 81).

Ὁ Ἀγιάς Πασᾶς ἦτο Τουρκαλβανός. Τρεῖς ἐκ τῶν ἀδελφῶν του ἀνατραφέντες ἐν τῷ χριστιανισμῷ ἐμόναζον ἐν τινι Μοναστηρίῳ τοῦ Αὐλῶνος, πατρίδος τῆς μητρῶν. (Ὁρα Lamartine Histoire de la Turquie) Ὁ Ἀγιάς Πασᾶς, διαρκούσης τῆς πολιορκίας, μετέβαινε συνεχῶς εἰς τὴν ἀπέναντι Ἠπειρον, ὅπου διέμενεν ὁ Σουλτάνος, ἵνα τὸν πληροφορήσῃ περὶ τῶν συμβαινόντων.

(16) Εἶναι αὕτη οὐ πολὺ ἀπέχουσα τῆς πόλεως κώμη παρὰ τῇ ὁποίᾳ ρεῖσι ποτάμιον, ὅπερ, κατὰ τινων λογίων τὸ φρόνημα εἶναι ὁ ποταμὸς εἰς οὗτινος τὸ στόμιον ἔφθασεν ὁ ἐκ τοῦ ναυαγίου διασωθεὶς Ὅδυσσεὺς.

Ἄλλ' ὅτε δὴ ποτάμιοι κατὰ στόμα καλλιροίοι

ἔξε νέων, τῇ δὴ οἱ εἴσατο χώρος ἄριστος,

λεῖος πετράων καὶ ἐπὶ σκέπας ἦν ἀνέμοιο (Ὅδυσσ. Ε. στιχ. 441-443)

(17) Κατὰ τὸν Μαρμορᾶν μετὰ τινὰς ἡμέρας διεπεραιώθησαν εἰς τὴν νῆσον ἕτεροι 25,000 ἐν ὄλῳ 50,000 ἀνδρῶν, τοῦθ' ὅπερ φαίνεται ὑπερβολικόν.

(18) Κοινῶς Βρηβοοῦνι, καθότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεί-

νην ἐν τῷ ὑψώματι τούτῳ συνακίζοντο ἂν οὐχὶ πάντες οἱ πλείστοι τῶν Ἰσραηλιτῶν. Λέγομεν δὲ οὐχὶ πάντες καθότι μεταξὺ τῶν διαφορῶν παραπόνων ἀναγινωσκομένων ἐν ταῖς συγχρόνοις Ἐκθέσεσι τῶν πρὸς τὴν κυρίαρχον Ενετικὴν Κυβέρνησιν κερκυραϊκῶν πρεσβειῶν εἶναι καὶ τοῦτο, ὅτι διάφοροι Ἰσραηλιταὶ κατώκουν ἐν ταῖς τῶν χριστιανῶν συνοικίαις. — Ὁ γήλοφος τῶν Ἁγίων Πατέρων ἔσχε τὸ ὄνομα ὑπὸ τῆς ἔτι καὶ νῦν αὐτόθι σωζόμενης ὁμωνύμου. Ἐκκλησίας ὁ δὲ τῆς Ἰ. Θ. τῶν Καθασίλων ὑψοῦτο νοτιοδυτικῶς τῆς νῦν λεγομένης *Πλατείας*.

(19) Τὰ ἕτερα ἔνδεκα πυροβόλα πιθανῶς ἐχρησίμευσαν εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ πύργου τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, ἑτέρας ὀχυρᾶς θέσεως τῆς Νήσου. — Ἐν τοῖς Ἀναλέκτοις τοῦ Α. Μουστοζύδου λέγεται κατὰ προφανὲς λάθος ὅτι τὰς ἐν τῷ κειμένῳ ἀναφερομένας θέσεις οἱ ἡμέτεροι κατέλαβον καὶ αὐτόθι ἔστησαν τὰς τρεῖς κανονιοστοιχίας ἐξ εἴκοσι καὶ τεσσάρων πυροβόλων, οὐχὶ δὲ οἱ Ὄθωμανοί. Τὸ λάθος τοῦτο ἀποδοτέον ἔχει βεβαίως εἰς τὸν σοφὸν καὶ ἀκριβέστατον Μουστοζύδην, ἀλλ' εἰς τὸν μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου συντάξαντα τὰ μνησθέντα Ἀνάλεκτα τῆ ὁδηγία τῶν περισωθειῶν καὶ Ἰταλιστὶ γεγραμμένων σημειώσεων τοῦ δεινοῦ φιλολόγου ὅστις καὶ μόνος ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιηθῇ αὐτῶν.

(20) Τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὴν ἀτέλειαν τῶν τότε πυροβόλων ἄτινα ὠμοιάζον μᾶλλον πρὸς τὰς μηχανὰς τῆς ἀρχαίας βαλλιστικῆς, οὐπω δὲ εἶχον τελῶς ἀντικατασταθῆ εἰς τοὺς μονάγκωνας, ὀνάγρους, καταπέλτας καὶ τὰ τοιαῦτα, ὡς ἀτελέστατα ἦσαν τὰ τουφέκια ἄτινα δὲν εἶχον εἰσέτι ἀποκλείσει τὴν χρῆσιν τῶν τόξων καὶ βελῶν.

(21) Τὸ νησίδιον τοῦτο κείμενον παρὰ τῷ λιμένι Κερκύρας ὠνομάσθη, ὡς γνωστὸν, τὸ πάλαι *Πτυχία*, ὁ δὲ κάτοικος *Πτυχιεύς*. Οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ὠκοδόμησαν αὐτόθι ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίου Ναοῦ Ἐκκλησίαν τιμωμένην ἐπ' ὀνό-

ματι τοῦ Πρωτομάρτυρος Στεφάνου, ἐξ οὗ καὶ προσχγορεύθη τὸ νησίον, ὡς ἐξάγεται ἐκ τινος διπλώματος Καρόλου τοῦ Γ' οὗ ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἀνδηγαυῶν ἐκδοθέντος ἐν ἔτει 1383 καὶ μνημονεύοντος *insulam Sancti Stephani quae est secus portum civitatis Corphoy*. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς 15. ἑκατονταετηρίδος ἐκ τῶν ἐνετικῶν οἰκογενειῶν εἰς ἀρ. παρεχωρήθη μετωνομάσθη νησιδίον τοῦ *Μαλιπιέρου* καὶ βραδύτερον τοῦ *Βίδου*. Ὅτε τῷ 1797 οἱ Γάλλοι δημοκράται, καταλύσαντες ἤδη τὴν τῶν Ἐνετῶν Πολιτείαν, κατέλαβον τὴν Κέρκυραν τὸ ἀπεκάλεσαν *île de la Paix*, ἀλλὰ τὸ ὄνομα δὲν διατηρήθη. Ἔστησεν ἐν τῷ νησιδίῳ κανονοστοιχίας τινὰς τῷ 1716, μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς πολυκρότου κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιτορχίας, ὁ τότε εἰς τὴν τῆς Βενετίας ὑπηρεσίαν διάγων Γερμανὸς στρατηγὸς Μαθίας ὁ Σχυλλεμβούργιος, ἀλλὰ φαίνεται, ὅτι οἱ ἤδη ἐν παρακμῇ διατελοῦντες Βενετοὶ ὀλίγον ἐφρόντισαν περὶ τῆς διατηρήσεως αὐτῶν. Μετὰ τὴν ἐν Τιλσίτ συνθήκην, τῷ 1807, ἐπανακάμψαντες εἰς τὴν Κέρκυραν οἱ Γάλλοι, ἤδη αὐτοκρατορούμενοι, καὶ γνωρίσαντες τοῦ ἐπίκαιρον τῆς θέσεως ὠχύρωσαν τὸ νησιδίον καταστρέψαντες τοὺς ἐν αὐτῷ ἀμπελῶνας καὶ τὰς ἐλαίας Ἀξιαλόγου καὶ δαπανηρότατα ὀχυρωματικὰ ἔργα ἐν αὐτῷ ἐπεχείρησαν οἱ Ἄγγλοι ὅτε ἡ Ἐπτανήσος διετέλει ὑπὸ τὴν ἀποκλειστικὴν προστασίαν των, πλὴν ἀναχωρήσαντες τῷ 1864 ἀνέτρεψαν αὐτὰ καταλιπόντες μόνον σωρείαν πετρῶν καὶ ἀσβεστοκονίης. Οἱ Ἄγγλοι κατεδάφισαν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου.

(22) Ὁ Δωρίας πραγματικῶς ἵνα ἐκθέσῃ τοὺς ἔτι ἀμφιταλαντευομένους Βενετοὺς καὶ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ συμμάχησωσι μετὰ Καρόλου τοῦ Ε' κατὰ τῶν Τούρκων, ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πέζαρον ἧς τὸ περιεχόμενον προϋπέθετε συνεννόησιν μεταξὺ αὐτῶν· εἶτα δὲ κατώρθωσεν ὅπως ἡ ἐπιστολὴ αὕτη περιέλθῃ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Σουλεϊμάνου (Μαρμωρᾶς. Αὐτόθι).

(23) Τὸ φρούριον τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἦτοι Ἄγ-



γελόκαστρον, Ἰταλιστὶ Castel Sant' Angelo, οὗτινος τὰ ερείπια εἰσέτι σώζονται κείμενα πρὸς λίβαν τῆς Νήσου ἐπὶ τοῦ πάλαι καλουμένου Φαλακροῦ ἀκρωτηρίου, ἐκτίσθη κατὰ τοὺς μὲν ὑπὸ τινος τῶν Ἀγγελωνύμων Δεσποτῶν τῶν κρατησάντων τῆς Κερκύρας, κατὰ τοὺς δὲ, ὑπὸ τῶν Ἀνδηγαυῶν, περὶ τὴν ἰδ'. ἑκατονταετηρίδα, κληθὲν οὕτως ἔκ τινος παρακειμένης Ἐκκλησίας τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ.

(24) Ὁ ἱστοριογράφος Γουάτιος (Gua zo) ὑπολογίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν αἰχμαλώτων εἰς 16,000 εἰς 16,000 καὶ ἐπέκεινα ὁ Μαρμορᾶς εἰς 20,000 ἀνάβιβάζει αὐτὸν ἢ ἐπίσημος ἔκθεσις τῆς εἰς Βενετιάν Κερκυραϊκῆς Πρεσβείας τοῦ ἔτους 1542 εἰς 22,000 Νικάνδρος δ Νούκιος εἰς 24,000, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Μουστοζύδου, ἐν ἔγγραφον οὗτινος τὸ πρωτότυπον σώζεται παρὰ τῷ ἐν Κερκύρᾳ οἴκῳ τῶν Καρτάνων. Ἀποδεχόμενοι τὸν μέσον ὄρον τῶν ἀριθμῶν τούτων δυνάμεθα μετὰ θετικότητος νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐδούλωσαν 20,000 κατοίκους, ἴσως τὸ τέταρτον τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ ἐνισχυθέντος ἔπειτα ἐκ Κυπρίων καὶ μάλιστα Κρητῶν μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς Κύπρου ἐπὶ τοῦ Β' οὐ Σελήμ (1571) καὶ τῆς Κρήτης ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Δ'. (1669). Μολο. τοῦτο, κατὰ τὴν γενομένην τῷ 1803 καταγραφῆν, ἡ Κέρκυρα δὲν εἶχε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπὲρ τοὺς 45,000 κατοίκους. (Ὁρα Saggio di Statistica dell' Isola di Corfù. Cap. III. ἀνέκδοτον πόνημα ὑπὸ τοῦ Κερκυραίου Στυλιανοῦ Βλασοπούλου.)

Σήμερον ὁ πληθυσμὸς τῆς, οὗτινος σχεδὸν τὸ ἐν τρίτον ἀπαρτίζουσι τὰ προάστεια καὶ ἡ πόλις, ὑπερβαίνει τὰς 74,000 ψυχάς.

(25) Ὁρα Segni Stor. Fiorent. Libr. IX.

(26) Marmora IV.

(27) Νικάνδρου Νουκίου ἀποδημιῶν κτλ.

(28) Curae leves loquuntur iogentes stupent.

(29) Οτι τρισχίλια κατεδαφίσθησαν οικόια διαταγή τῆς Βενετικῆς Κυβερνήσεως εἶναι ἱστορικὴ ἀλήθεια. Αἱ τρισχίλια οικόια ἦσαν τρισχίλια τοῦλάχιστον ἐστίαι, ἐκάστη τῶν ὁποίων κατὰ μέσον ὄρον πρέπει νὰ ἀπηρτίζετο ἐκ πέντε ψυχῶν. Ἄρα 3000 οικόια περιεῖχον 15,000 κατοίκων. Ἀπορεῖ δέ τις πῶς ὁ Παρούτας ὑπολογίζει τὸν τότε πληθυσμὸν τῆς πόλεως καὶ τῶν προαστείων συλλήβδην εἰς 8,000 ψυχάς. Δὲν εἶναι ἀπίθανον ἡ πόλις καὶ τὰ προάστεια νὰ συγκατηριθμοῦν 25,000 ψυχάς, τοσαύτας δηλ. ὅσαι αἱ τὴν σήμερον.

(30) Πέραμα λέγεται τερπνοτάτη θέσις παρὰ τὸν Ἑλλαϊκὸν λιμένα τῶν Λίμνη τοῦ Χαλικιοπούλου.

(31) Ἐνταῦθα τινὲς θέτρουσι τὸν περίφημον κῆπον τοῦ Ἀλκινόου

Ἐνθα . . . δένδρεα μακρὰ πέφυκε, τηλεθώοντα  
ὄγγυαι καὶ ροιαὶ καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι,  
συκαὶ τε γλυκεραὶ καὶ ἐλαῖαι τηλεθώουσαι.

Τάων οὔποτε καρπὸς ἀπόλλυται, οὐτ' ἐπιλείπει  
χειμάτος, οὐδὲ θέρεως, ἐπετήσιος, ἀλλὰ μάλ' αἰεὶ  
ζεφυρὴ πνεύουσα τὰ μὲν φύει, ἄλλα δὲ πέσσει.

Ὅγγυη ἐπ' ὄγγυη γηράσκει, μῆλον δ' ἐπὶ μῆλω,  
αὐτὰρ ἐπὶ σταφυλῇ σταφυλῇ, σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ.

(Ὀδυσσ. εἰχ. 114-121).

Ἡ ὁμηρικὴ Μοῦσα οὐδὲν ἀποβάλλει τῆς χάριτος αὐτῆς ἐν τῇ ἐπιτυχεῖ μεταφράσει τῶν ὠραίων τούτων στίχων ὑπὸ τοῦ λογιῶτου ἡμῶν συμπολίτου κυρ. Ἰακώβου Πολυλά ἐκδίδοντος ἐν Ἀθήναις ἀξιόλογον μεταβολὴν εἰς τὴν δημώδη γλῶσσάν μας τῆς Ὀδυσσεΐας. Μεταφράζει ὁ κ. Πολυλάς—

Δένδρ' αὐτοῦ μέσα ὑφόνονται χλωρὰ καὶ φουντωμένα  
ἀπηδίαῖς εἶναι καὶ ροῖδιαῖς, λαμπρόκαρπαις μηλέαις,  
καὶ μὲ γλυκόκαρπαις συκίαῖς ἐλθαῖς θυμὸ γεμάταις.  
Εἶναι ὁ καρπὸς τοὺς ἀφθαρτος, δλοχρονῆς δὲν λείπει,  
χειμῶνα, εἴτε καλόκαιρον· ἀλλ' ἄπαυτα φυσῶντας

αὔρα ζεφύρου ἄλλα γεννᾶ καὶ ἄλλα ὠριμάζει νέα.  
Γερᾶ τὸ ἀπίδι καὶ ἄλλο ἀνθεῖ, τὸ μῆλο καὶ ἄλλο μῆλο,  
καὶ τὸ σταφύλι καὶ ἄλλο ἀνθεῖ, τὸ σῦκο καὶ ἄλλο σῦκο.

(32) Σήμερον δὲν σώζεται κώμη ἐν τῇ νήσῳ ἔχουσα τὸ ὄνομα τοῦτο.

(33) « Καρτάνος εἶναι ἐπίθετον οἰκογενεῖας ἥτις ἀπὸ  
« τοῦ πρώτου ἡμέσεος τῆς ΙΕ'. ἑκατονταετηρίδος ἀνα-  
« φαίνεται ἐν Κερκύρα μεταξύ τῶν ἐπισημοτέρων καὶ  
« ὑπὸ τὸ ἀρχέτυπον αὐτοῦ σχῆμα φέρεται ἔτι διὰ στό-  
« ματος τῶν πολλῶν, ἂν καὶ οἱ τοῦτο ἐπωνομαζόμε-  
« νοι δοῦλα ὑπὸ δούλους χρόνους φρονῶντες διέπεμψαν  
« αὐτὸ εἰς τοὺς ἀπογόνους ἐκπεφυλισμένον εἰς τὸ ξενό-  
« φωνον Κουαρτάνος » (Ἑλληνομνήμ. σελ. 442). Ὁ Μου-  
στοξύδης ἐν τῷ Ἑλληνομνήμονι πραγμοτεύεται ἰδιαιτέρως  
περὶ Ἰωαννικίου τοῦ Καρτάνου τοῦ συγγραψάντος διάφορα  
θεολογικά τε καὶ ἠθικά πονήματα εἰς τε τὴν ἀρχαίαν καὶ  
τὴν καθωμιλημένην καὶ θεωρηθέντος ἰδρυτοῦ αἰρέσεως ἥ-  
τις ὑπ' αὐτοῦ τῶν Ἰωνικιαρῶν ἢ Καρτανιτῶν ἐπωνο-  
μάσθη.

(34) « Ἐν τούτῳ δὲ τῷ καιρῷ πολλοὶ μὲν τῶν ἐκ  
« Κερκύρας ἄχρις ἂν τὰ τῆς πόλεως κατασταίῃ πράγμα-  
« τα ἔνθεν κἀκεῖθεν ἐτράποντο. Πολλοὶ δὲ τῶν προκρίτων  
« ἔς πόλιν Οὐνετων ἀπέπλεον. (Νικάνδρου τοῦ Νουκίου  
« ἀποδημιῶν κτλ.)

(35) Θέσις παραθαλάσσιος τῆς Νήσου οὕτω λεγομένη  
διὰ τὰ αὐτόθι γυψοῦχα στρώματα.

(36) Ὅρα Ἡσαίου ΛΔ. 4—Ἐζεκιήλ ΛΒ 7—8—  
Ἰωήλ Β. 28—32.—Πράξ. Β'.—17—21.—Ματθ. κδ'. 7 καὶ  
ἐξ.—Μάρκ. ιγ' 8.—Λουκ. κ'. 4—Virgil. Georg. L. I. σίχ.  
463—487.—M.-Annaei Lucani Pharsal. lib. I. σίχ. 527  
—583.

(37) Νικάνδρου Νουκίου Ἀποδημιῶν κτλ. ΠΓ. περὶ  
τοῦ ὀφθέντος ἐν Κερκύρα τέρατος.

(38) Ἄλλοτε πόλις παραθαλάσσιος καὶ ἐπίγειον τῆς Νήσου Κερκύρας· νῦν δὲ μικρὸν χωρίον ἔχον Ἐκκλησίαν τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεομήτορος καὶ ἐκτισμένην ἐπὶ τῶν ἐρείπων τοῦ Ναοῦ τοῦ Κασίου Διός.

(39) Ὁ Κερκυραῖος Νούκιος διηγεῖται τὸ συμβάν τοῦτο ὡς ἔπεται.

« Καὶ γὰρ τινα ἐπ' ἐγκλήματί τινι κατηγορηθέντα νεανίσκον οἱ τοῦ δικαίου ἀντιποιοῦμενοι ἐξορύξαι τοὺς ὀφθαλμοὺς κατεψήφισκοντο. Ἐκκοπέντων οὖν ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν, ὡς ταῦτα ποιεῖν ἔθος ἦν, μεθ' ἡμέρας ὀκτώ ὁ ἐξορυχθεὶς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐν τῇ πόλει ἑώρατο περὶ πατῶν σώους μὲν ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς, διαυγεῖς δὲ καὶ καθαροὺς καὶ οὐδὲν ἰχνος κακώσεως ἔχοντας. Τοῦτο δὲ ὄραθὲν ἐξέπληξεν ἅπαντας. Ἐρωτώμενος πῶς ταῦτα ἐπ' αὐτῷ γενέσθαι συμβέβηκε μετ' ἐνστάσεως πεπαρησιασμένης ἔφασκε τῆς μητρὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι τοῦργον, ἥτις κατ' ἄναρ τούτῳ, ὡς ἔλεγεν, ὀφθεῖσα τὴν τῶν ὀφθαλμῶν διάπλασιν ἐδώρησατο. Τόνδε τὸν ἄνθρωπον οἰκείοις καὶ ἡμεῖς εἶδομεν ὀφθαλμοῖς ἐκκοπῆναι μὲν τοὺς ὀφθαλμοὺς, μετὰ δὲ ταῦτα ἀρτίους ἔχοντα καὶ ὑγιεινοὺς καὶ ἐς τὴν πόλιν περιπατοῦντα καὶ ἀλώμενον. Τοῦτο οὖν τὸ σημεῖον πάντας ἐθρόησε καὶ τιγες πρὸς τὴν μετὰ ταῦτα συμβῆσαν περίστασιν ἀνέφερον. Εἴθισται γὰρ τὰ παράδοξα γίνεσθαι ἐν ταῖς τῶν πόλεων ἀνατροπαῖς δηλοῦντα τὴν μέλλουσαν τῶν ἀνθρώπων ἐπέροχθαι καταστροφὴν. » (Ὅρα τὸ ἀνωτέρω παρατεθὲν πόνημά του.)

Παχώμιος ὁ Ρουσάνος ἀκμάσας, ὡς ὁ Νούκιος, κατὰ τὴν ΙΣΤ. ἑκατονταετηρίδα συνέγραψε σὺν τοῖς ἄλλοις « Ὑπόμνημα εἰς τὸ γενόμενον θαῦμα παρὰ τῆς σεβασμίας καὶ προσκυνητῆς εἰκόνας τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Κασσιοπαίας » ὅπερ ἐτυπώθη ἐν Ἐνετίᾳ τῷ 1679 μετ' ἄλλων ἀκολουθιῶν τῶν πολιούχων τῆς Κερκύρας ἁγίων καὶ αὔθις ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1717 μετὰ

τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος τοῦ Θαυματουργοῦ. Τοῦ ὑπομνήματος τούτου ὑπάρχει καὶ μεταβολὴ εἰς ἀπλὴν φράσιν καὶ ἕτερα εἰς ἱαμβικούς στίχους ἴσως ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Παχωμίου, συνεκδόθησιν ἐν Ἐνετίᾳ τῷ 1724 μετὰ τοῦ Ἑμνολογιδίου τοῦ εἰς ἐξήμνησιν τοῦ αὐτοῦ θαύματος συνταχθέντος παρὰ τοῦ Νικολάου Τρανταφύλλου τοῦ Κερκυραίου (Ὁρα Ἑλληνομνήμ. σελ 630 καὶ 631.)

Τὸ εἰρημένον Ἑμνολογίδιον μετὰ πλείστων ὄσων τυπογραφικῶν παροραμάτων ἀνετυπώθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1873. Ἐτι ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ συμπεριελήφθησαν ἢ τε παράφρασις εἰς χυδαίαν γλῶσσαν τοῦ Ἑπομνήματος τοῦ Ῥουσάνου καὶ οἱ ἱαμβικοὶ στίχοι ἄλλ' ὁ ἐκδότης, ἐξ ἀγνοίας φαίνεται, ἐδημοσίευσεν καὶ τὴν μὲν καὶ τοὺς δὲ ὡς ἔργα τοῦ Τρανταφύλλου.

Ἐν τῷ Ἑπομνήματι, οὗτινος μόνον τὴν παράφρασιν εἶδομεν, λέγεται ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ Στεφάνου μετὰ τὸ γενόμενον θαῦμα ἀναστᾶσα ἐκ τῆς κλίνης "καὶ περιεργότερον βλέποντας (τὸν υἱὸν τῆς) εἰς τὸ πρόσωπον τὸν βλέπει καὶ ἀληθινὰ εἶχε μᾶτια καὶ αὐτὸς ὁποῦ τὰ εἶχε πρῶτα μελανά ὕστερον τὰ εἶχε γαλκνά." Οὗ δὲ συνθέσας τοὺς ἱαμβικούς στίχους—ὅστις κατὰ τὴν εἰκασίαν τοῦ Μουστοξύδου ἦν αὐτὸς ὁ Ῥουσάνος—ἀφηγεῖται τὸ περιστατικὸν τοῦτο ὧδε πῶς.

- α ἄνίσταται εὐθὺς καὶ σκοπήσασ' υἷα
- α κατὰ πρόσωπον πούλυπραγμώνεστέρας,
- α τοῦτον βεβαίως ὀμματωθέντα βλέπει
- α καὶ ἀντὶ τὸ πρὶν κυανείων τῇ χροῖ,
- α τὸ δεύτερον σχέοντα ὄπας γλαυκοῦς.

Ὁ δὲ Τρανταφύλλος εἰσάγει τὸν χορὸν ψάλλοντα

- α Τῶν Κερκυραίων λαὸς ὑπερεκπλήττεται σήμερον τοῦ
- α φωτισθέντος τυφλοῦ ἀλλόχρου ὄρασιν τῆς πρώην σκε-
- α πτόμενος ὄθεν τῆς Παρθένου ἐορτάζει τὰ τεράστια.

Ἐν Κερκύρα ἐπιτελεῖται ἡ μνήμη τοῦ θαύματος τῆς Κασωπαίας ἢ κοινῶς Κασωπίτρας τῇ 8 Μαΐου· ἡ δὲ προσκύνησις αὐτῆς μετέβη καὶ εἰς μέρος τινα τῆς Ἡπείρου, οἷον τὴν Ἄρταν, καὶ τινὰς νήσους τοῦ Ἴονίου.

(40) Εἶναι ἤδη ἐπιστημονικῶς βεβαιωμένη ἡ τακτικὴ ἐνιαυσία ἔντισις τῶν ἡμερῶν τοῦ Αὐγούστου καὶ Νοεμβρίου καὶ μεταξύ τῆς 11 καὶ 12 Δεκεμβρίου ἐπάνοδος τοῦ φαινομένου τῶν διαπτόντων ἀστέρων, ἧτοι ἐγκοσμίων σωμάτων ἀναφλεγόμενων ἐν τῇ ἐπαφῇ των μετὰ τῶν ὑψίστων ἄκρων τῆς ἡμετέρας ἀτμοσφαιρας καὶ ἐνίοτε ἀνασπωμένων ὑπὸ τῆς ἐφελκτικῆς δυνάμεως τῆς γῆς καὶ καταπιπτόντων ἐν εἶδει βολίδων.

(41) Ὁ κομήτης τοῦ 1531 ἐφάνη καὶ αὖθις τῷ 1607· πάλιν τῷ 1682, ὅτε προσηγορεύθη κομήτης τοῦ Ἀλλεῦου ἔνεκα τῶν ὑπὸ τοῦ ἀστρονόμου Halley γενομένων ἐπ' αὐτοῦ ἐπιστημονικῶν παρατηρήσεων· περὶ τὰ τέλη τοῦ 1758, διαμείνας ἕως τὸν Ἰούνιον τοῦ 1759· καὶ τελευταῖον τῷ 1835. Ἡ τῆς ἐπιστροφῆς του περίοδος ἀπὸ τοῦ 1378 ἕως τοῦ 1835 ἐταλαντεύθη μεταξύ τῶν 74, 91 καὶ τῶν 77, 58 ἐνιαυτῶν· ἡ δὲ μέση ὑπῆρξεν 76,1 ἐνιαυτ. Ἐπομένως θέλει ἀναφανῆ περὶ τὰ τέλη τῆς πρώτης ἢ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς δευτέρας δεκαετηρίδος τοῦ Κ'. αἰῶνος.

(42) Ἐν τῇ Κερκυραϊκῇ Πρεσβείᾳ τοῦ ἔτους 1542 εὑρήται καταγεγραμμένη Ἀναφορὰ τῶν ἀδελφῶν Ἐμμανουὴλ καὶ Ἰωάννου Μόρμωρη ἐξ ἧς ἐξάγεται ὅτι ἀπενεμήθη αὐτοῖς παρὰ τῆς Ἑνετικῆς Κυβερνήσεως τὸ ἀξίωμα Ἰππάρχων (Capi de' Cavallari) εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἐκδουλεύσεων των. Διὰ τῆς ἐν λόγῳ ἀναφορᾶς παραιτοῦνται τοῦ ἀξιώματος ἐκείνου ὡς εὐτελοῦς (per essere uffizio vile) καὶ ἐξαιτοῦνται ἵνα ἀπονεμηθῇ εἰς Γεώργιον τινα Μαλαστίρκουραν.

(43) Μαρμαρᾶ Βιβλ σ'.

(44) Μεταξὺ τῶν προνομίων τῶν χορηγηθέντων ἐπὶ Βε-

νετοκρατίας τοῖς Κερκυραίοις ἦσαν καὶ τὰ ἐξῆς 1.ον νὰ ἐκλέγωσι κυβερνήτας τῶν κερκυραϊκῶν κατέργων. Οἱ τριηράρχαι οὗτοι (Sopracomiti di Gallera) ἦσαν τέσσαρες καὶ ἤρξαντο ἐκλεγόμενοι ἀπὸ τοῦ 1470. 2.ον νὰ ποστέλλωσι Πρεσβείας εἰς Βενετίαν ἵνα υποβάλλωσιν αἰτήσεις ἀφορώσας εἰς τὴν ἐπιτόπιον διαχείρησιν. 3.ον νὰ διορίζωνται διοικηταὶ τῆς Πάργας καὶ Βουθρωτοῦ καὶ φρούραρχοι τοῦ Ἀρχαγγέλου. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι εἶχον ἐξουσίαν τοῦ δικάζειν τὰς ὑποθέσεις τῶν πλησίον χωρίων μέχρι τῆς ποσότητος τῶν δύο φλωρίων (Ὅρα Ἐρμάννου Δούντζη περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῆς Ἐπτανήσου ἐπὶ Ἐρεϊῶν σελ. 34. Ἀθήνησι 1856.)

(45) Τῷ 1574. Μετέβηον τῆς ναυμαχίας ταύτης 300 Κερκυραῖοι, ἐπιβάντες τεσσαρῶν κατέργων ὑπὸ τῆς Κοινοῦτος αὐτῶν ἐξηρτυμένων καὶ πλοιαρχουμένων ὑπὸ Πέτρου τοῦ Βούα, Χριστοφόρου Κοντόκαλη, Γεωργίου Κοκκίνη καὶ Στυλιανοῦ Χαλικιπούλου. Ὁ ἐν αὐτῇ διακριθεὶς Κοντόκαλης ἐβραβεύθη μὲ ἰπποτικὸν ἀριστεῖον καὶ μὲ κτήματα ἐν Ἐξαμηλίῳ κατὰ τὴν περίχωρον τοῦ Βουθρωτοῦ. — Κατὰ τὴν ναυμαχίαν ἐκείνην ἐκ μὲν τῶν Βενετῶν ἐφονεύθησαν 1,200, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων 8,000· εἰς τὴν ἀνδρείαν δὲ τῶν τελευταίων τούτων ὀφείλεται προπάντων ἡ νίκη ἣτις ὑπῆρξε ἡ πρώτη κλόνησις τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους (Ὅρα Villemain sur l'Etat de la Grèce p. 143. καὶ Π. Χιώτου ἱστορίαν τῆς Ἐπτανήσου ἀπὸ Βενετοκρατίας ἄχρι τῆς Βρεταννικῆς Προστασίας Κεφ. δ'.)

(46) Τῷ 1492 οἱ Ἰσπανοὶ ἐν Κούβα εἶδον τὸ πρῶτον τοὺς κατοίκους καπνίζοντας εἰλήματα φύλλων συνεστραμμένα ταβάκον ἐγχωρίως καλούμενα. Κατὰ τὸν κλεινὸν Οὐμβόλδον οἱ Ἄιτανοὶ ταβάκον καλοῦσι τὸν σωλῆνα δι' οὗ ἐμφοροῦνται καπνίζοντες (Alex. de Humboldt voyages aux régions equinoxiales Τόμ. Α. σελ. 490 Paris 1814)· ἐξ οὗ καταδείκνυται ὅτι ἡ καπνοσύριγγ (τσιμ-

πούχι) δὲν εἶναι ἐφεύρεμα τῶν Μωαμεθανῶν. Ἰωάννης ὁ Νικότιος διατελὼν πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας (1559-1561) ἐν Δισσαβῶνι, ἔνθα κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐξ Ἀμερικῆς εἶχε μετακομισθῆ τὸ φυτὸν, φυτεύσας ἐν τῷ ἰδίῳ κήπῳ ἐπολλαπλασίασεν αὐτὸ καὶ ἔπεμφεν Δικατερίνη τῇ ἐκ Μεδίκων, μητρὶ τοῦ Βασιλέως Φραγκίσκου τοῦ Β'ου, καὶ ἄλλοις τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἐπισήμων ἀνδρῶν (Charles Etienne et I. Libault. L'agriculture et maison rustique σελ. 125 1583). Ἀπὸ Ἰωάννου τοῦ Νικότηου ἀπεκάλεσαν οἱ Γάλλοι τὸ φυτὸν *νικοτιανήν*, ἀπὸ δὲ τῆς δωρεοδόχου βοτάνης τῆς βασιλίσσης (l'Herbe à la reine). Τὴν ὀνομασίαν *νικοτιανήν* ἀπέβαλεν ἡ κοινὴ χρῆσις, διέσωσεν ὅμως ἡ ἐπιστήμη. Ἐκ τῆς Γαλλίας μετεκομίσθη τὸ ναρκωτικὸν τοῦτο εἰς Ἰταλίαν τῷ 1581 ὑπὸ Ν. Τορναβόνα (A. Caesalpinii De plantis Lib. viii. 343 Florent. 1585). Τῷ 1585 εἰσήγαγε τὸ φυτὸν εἰς Ἀγγλίαν ὁ Sir Walter Raleigh. (Th. Short. Discourses on Tea, Sugar, Milk etc. σελ. 231. London 1750). Εἰς τὴν μεγαλόνονον τοῦτον ἄνδρα, ὅστις διέπρεψε διὰ τὰ στρατιωτικὰ ἀνδραγαθήματά του κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ διὰ τὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις του, χρεώσται ἡ Ἀγγλία τὴν πρώτην ἐν τῷ Νέῳ Κόσμῳ κτῆσιν αὐτῆς κληθεῖσαν παρὰ τοῦ καταλαβόντος αὐτὴν *Birgeria*, ἢ μεθερμηνεύεται *Παρθερία*, πρὸς τιμὴν τῆς τότε βασιλευούσης ἐν τῇ Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ ἀπειρογάμου Ἐλισάβετ. Εκείθεν ἀπέστειλεν εἰς τὴν πατρίδα του τὸ ἀρωματικὸν φυτὸν. Ἐχομεν ἐκ παραδόσεως ὅτι ἡμέραν τινὰ ὁ θαλαμηπόλος τοῦ Sir Walter ἐμβὰς εἰς τὸ σπουδαστήριον τούτου μὲ φιάλην πλήρη ζύθου εἶδεν τὸ πρῶτον αὐτὸν μὲ καπνοσύριγγα εἰς τὸ στόμα ἐξ οὗ ἐξέπεμπε νέφη καπνοῦ. Νομίσας δὲ αὐτὸν τὸ θῦμα ἐσωτερικῆς τιнос ἀναφλέξεως ἐν τῇ ταραχῇ του ἐξεκένωσεν ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ κυρίου του τὴν φιάλην τοῦ ζύθου καὶ ἐκραύγασεν ἐπικαλούμενος βοήθειαν ὑπὲρ τοῦ Sir Walter ὃν ἐξέλαβε καιόμενον ζωντανόν.—Ἡ



ἐν Ἀγγλίᾳ χρῆσις τοῦ καπνίζειν εὐθέως τοσούτω ἐγενε-  
κεύθη ὥστε εἰσῆχθη καὶ εἰς τὴν Αὐλὴν. Μάλιστα ἡ Βα-  
σίλισσα ἠνείχετο νὰ καπνίζωσιν ἐπὶ παρουσίᾳ αὐτῆς, ὡς  
ἀποδείκνυσι τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτον. Ἡμέραν τινὰ ὁ Sir Ra-  
leigh, ὅστις μεγάλως ἠνεοῖτο παρὰ τῆς Ἀνάσσης αὐτοῦ,  
τῇ ἔλεγεν ὅτι ἐπίστατο ἀπάσας τὰς ιδιότητας καὶ  
ἀρετὰς τοῦ πολυτίμου φυτοῦ καὶ ἠδύνατο νὰ προσδιορίσῃ  
τὸ εἰδικὸν βάρος τοῦ ἀτμοῦ τοῦ ταβάκου τοῦ περιεχομέ-  
νου ἐν τῇ ἐστίᾳ τῆς καπνοσύριγγός του. Ἡ Βασίλισσα ἐ-  
ξέλαβεν τὸ πρᾶγμα ὡς παράδοξον καὶ ἐστοιχημάτισεν  
ὅτι ὁ αὐλικὸς τῆς δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν  
τῶν λόγων του. Ὁ Ραλέιος ὅμως τὴν ἀπέδειξε ζυγίσας  
ἐνώπιόν τῆς δραγματίον ταβάκου ὑπερῆθεσεν εἰν τὴν ἐστίαν  
τῆς καπνοσύριγγός του καὶ μετὰ τὴν καύσιν τοῦ φυτοῦ ζυγί-  
σας πάλιν τὴν ἀπομείνασαν τέφραν. Κατέπεισε δὲ τὴν Ἀνασ-  
σαν ὅτι ἡ κατὰ τὸ μείον διαφορὰ προέκυπτεν ἐκ τῆς ἐξατμί-  
σεως. Ἡ Ἐλισάβετ ἐπλήρωσε τὸ στοίχημα εἰποῦσα αὐτῷ ὅτι  
ἔγνω πολλοὺς εἰς ὧν τὰς χεῖρας ὁ χρυσὸς εἶχε δια-  
λυθῆ εἰς καπνὸν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ὁ Sir Walter πρῶτος  
τὸν καπνὸν ἐστερέωσεν εἰς χρυσὸν (Lives of the Queens  
of England by Agnes Strickland. Vol. IV. London 1857.)  
Ὁ ἀνώνυμος βιογράφος τοῦ Ραλέιου ἐν τῷ Βίῳ αὐτοῦ  
τῷ τυπωθέντι ἐν Λονδίῳ τῷ 1740 βεβαιοῖ ὅτι εἶδε τὴν  
καπνοθήκην τοῦ Sir Walter ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ τότε  
ἐν Leeds ἀρχαιολόγου Ῥάλφου Thoresby.

Κατὰ τὸν ἐφεξῆς 15<sup>ον</sup> αἰῶνα ἐπεξετάθη ἡ χρῆσις τοῦ  
καπνοῦ εἰς Βέλγιον καὶ εἰς τὰ ἀνατολικά τῆς Εὐρώπης  
μέρη. Ὅστε Νικόλαος ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ τοῦ ἐξ ἀπόβρ-  
ρήτων τῆς Ὑψηλῆς Πύλης Ἀλεξάνδρου τοῦ πάνυ υἱὸς,  
συγγράφας ψόγου νικοτιανῆς πιθανῶς περὶ τὰ τέλη τῆς  
15<sup>ης</sup> ἑκτονταετηρίδος, “καινὸν καὶ προσφάτου χρόνου χρῆ-  
μα,, ἀποκάλει τὸ φυτὸν. Παίζων δὲ μετὰ τὴν λέξιν νικο-  
τιανῆ “ἡ μὲν τούτου (τοῦ φυτοῦ) κλήσις”, γράφει, “μο-  
νονουχὶ φωνὴν ἀφιεῖσα, ἔκτοπόν τινα κότον ἐμποιεῖν

“ τοῖς γευομένοις φησί, κἄν ἐς μανιώδη ὄργην ἀναρρίπι-  
“ ζειν τοὺς μετερχομένους μεγάλη βοᾷ τῇ φωνῇ. ” Ἡ  
τέως ἀνέκδοτος αὕτη διατριβὴ Νικολάου τοῦ Μαυροκορ-  
δάτου κατεχωρήθη ἐν τῇ *Χρυσολογίᾳ* τοῦ 1875 ἐκδιδομένη  
Ἐνετίησιν ὑπὸ τοῦ σοφοῦ βιβλιοφύλακος τῆς Μαρκιανῆς  
καὶ ὁμογενοῦς Ἰωάννου τοῦ Βελοῦδου.

(47) Τινὲς τῶν ἱστοριογράφων, ἐν οἷς καὶ ὁ Le Beau, διη-  
γοῦνται ὅτι ὁ Μωάμεθ εἰσῆλθεν ἔφιππος εἰς τὴν Ἁγίαν Σο-  
φίαν καὶ ὅτι οὕτω πράττων ἠθέλησε νὰ μιμηθῇ αὐτοὺς τοὺς  
Βυζαντινοὺς Αὐτοκράτορας παρ’ οἷς τοιοῦτον ἔθιμον εἶχεν  
ἐπικρατήσει. Ἄλλοι ἀρνοῦνται τὸ γεγονός.

(48) Πρὸς δὲ τοὺς στρατιώτας ἔλεγεν ὁ Κωνσταντῖνος·  
“ Στῆτε γενναίως παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τοὺς οἰκτιρομὸς  
“ τοῦ Θεοῦ, ἀδελφοὶ καὶ συστρατιῶται! Πολεμήσατε ἀνδρεί-  
“ ως καθὼς ἀρμόζει εἰς Χριστιανοὺς καὶ εἰς Ἕλληνας.  
“ Ἴδου εἰς ὑμᾶς παραδίδωμι τὸν τε ταπεινώμενον τοῦτον  
“ θρόνον καὶ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, τὴν πόλιν τοῦ  
“ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἣτις ἐστὶν ἡ ἐλπίς καὶ ἡ χαρὰ  
“ πάντων τῶν Ἑλλήνων... (Φραντζῆς Βιβλ. Γ. κεφ. 5)

(49) Τὸ ὄνομα Βασιλικὴ ἰταλιστὶ μεθερμηνεύεται *Regina*  
ὁπόθεν τὸ ξενόφωνον *Ρεγγίνα*.

(50) *Geropoldi, Bilancia Storico-Politica dell’ Im-  
pero Ottomano.*— Μουστοξύδ. Ἀνάλεκτα.

(51) Μεθερμηνεύεται *Γυρὴ ἢ φωτὸλαμπής*.

(52) Ὁ Μέγας Σουλεϊμάνης ἐπωνομάσθη καὶ *Καρού-  
νης* ἦτοι Νομοθέτης. *Καρούνη* παρὰ Τούρκους λέγεται ὁ  
*Νόμος*. Διὸ καὶ τὸ δημοσιευθὲν τῇ 11|23 Δεκεμβρίου  
1876 σύνταγμα τῆς ἡ Ὄθωμανικῆ Κυβέρνησις ἀπεκά-  
λεσε *Καρούνη Ἐσσασι* ἦτοι *Θεμελιώδη Νόμος*.

(53) Ἡ διπλωματικὴ ἀλληλογραφία τῶν Πρέσβειων τῆς  
Ἐνετικῆς Πολιτείας παρὰ ταῖς διαφοροῖς αὐλαῖς τῆς Εὐ-  
ρώπης εἶναι ἀνεξάντλητος πηγὴ ἐξ ἧς οἱ λόγιοι πολλὰ  
δύνανται τὰ ἐπωφελεῖ νὰ ἀνιμῶσι. Ὁ Α. Μουστοξύδης ἀνα-  
διφῶν ἐν αὐτῇ ἀνεῦρε μεταξὺ ἄλλων ἐπισήμων καὶ

ἔγγραφον ὅπερ ὁ Βάσιλος Ἰάκωβος ὁ Σοράντιος ἐπέστελλε τῇ Κυβερνήσει του τῇ 26 Ὀκτωβρίου 1566 ἐν ᾧ κατέγραψε μεταπεφρασμένην ἐκ τῆς τουρκικῆς εἰς τὴν ἰταλικὴν τὴν ἐν τῷ κειμένῳ μας μνημονευομένην ἐπιστολὴν ἣς προτάττει τὴν ἐξῆς σημείωσιν. “ Μετάφρασις ἐπιστολῆς “ τουρκιστὶ γεγραμμένης, ἐγχειρισθείσης ὑπὸ Μιχαὴλ Παπαδοπούλου, ἥτις εἶναι, καθὰ οὗτος λέγει, ἡ μετάφρασις ἐπιστολῆς ἑλληνιστὶ γεγραμμένης ἦν ἡ κυρία ‘Ρεγγίνα Καρτάνου ἐκ Κερκύρας ἐπέμπε πρὸς τὴν ἑαυτῆς “ θυγατέρα, γυναῖκα τοῦ Σελῆμ. καὶ μητέρα τοῦ Μουράτ.”

Παρατηρεῖ δὲ ὁ πρεσβευτὴς Σοράντιος ὅτι ἐν τέλει τῆς τουρκικῆς μετάφρασεως εἶχον προστεθῆ ἐπίσης τουρκιστὶ, καθ’ ὑπαγόρευσιν τοῦ Παπαδοπούλου, αἱ ἐπόμεναι λέξεις. “ Κυρία μου, ἡ ἐπιστολὴ ἦν ἐγὼ ὁ θεῖος καὶ δοῦλός σου “ ἐκόμισα ἤτο γεγραμμένη ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν χριστιανῶν, “ ἀλλ’ ὁ συγγενής σου ὁ Ἀντωνάκης ὁ Σπαχιδῆς εὔρε, “ καίτοι μετὰ δυσκολίας, ἄνδρα εἰδήμονα ὅστις μετέ- “ φρασεν αὐτὴν ὅσον ἡδυνήθη κάλλιον.”

Ἡμεῖς δημοσιεύομεν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἣν ἡ Σοφριανῆ ὑπαινίττεται ἐν τῇ ἑαυτῆς πρὸς τὸν Ὀδηγ. Ἐπαρχον, τοιαύτην ὅποια ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ μεταφρασθεῖσα ἐξεδόθη ἐν τοῖς Ἀναλέκτοις τοῦ Μουστῆζύδου, πλὴν ἀσημάντων τινῶν παραλλαγῶν περὶ τὸ λεκτικόν. Εἶναι λοιπὸν ἡ ἑλληνικὴ μετάφρασις δισέγγονος τοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου ἔχουσα ἰταλῖδα μὲν τὴν μητέρα, ὀθωμανίδα δὲ τὴν μᾶμμην. Πόσας ἀλλοιώσεις ὑπέστη τὸ πρωτότυπον διὰ τριῶν διελθούμενων μεταγλωττίσεων Κύριος οἶδε. Μολοντοῦτο τὸ ἔγγραφον διετήρησε τὸ ἀνεπιτήδευτον καὶ ἀπέριττον ἐκεῖνο ὕφος τὸ ἐκφράζον τὰ ἄδολα καὶ ἀληθῆ τῆς καρδίας αἰσθήματα· συγκινεῖ δὲ τὸν ἀναγινώσκοντα ὁ ἀφελῆς τρόπος μεθ’ οὗ ἡ μήτηρ ἀναζωογονεῖ τὰς πρώτας τῆς θυγατρὸς ἐντυπώσεις.

Ἴδου ἡ περὶ ἧς πρόκειται ἐπιστολή.

“ Κυρία μου καὶ θύγατερ, σοὶ πέμπω μυρίαυ χαρε-

“ τισμούς. Ἀπὸ εἰκοσιεννέα ἤδη ἐτῶν περὶ σοῦ μόνον  
“ διαλογιζομένη καὶ ἀποροῦσα ἐὰν ζῆς ἢ ἀπέθανες, οὐδὲν  
“ ἄλλο ἐπεθύμουν εἰρὴν νὰ ἀκούσω εἰδήσεις αἵτινες νὰ  
“ μὲ ἀπαλλάξωσι ταύτης τῆς ἀμηχανίας. Ἐπὶ τέλους  
“ δὲ μαθοῦσα ὅτι εἶσαι γυνὴ τοῦ αὐθέντου Σουλτάνου  
“ Σελῆμ ἐξ οὗ ἀπέκτησες υἱὸν ὀνόματι Σουλτάνον Μουράτ  
“ ἠὲ χαρίστησα τῷ Θεῷ καὶ ἐδόξασα τὸ μεγαλεῖόν του.  
“ Βέβαιον εἶναι ὅτι παιδιόθεν πολλὰ ἐδείκνυες σημεῖα  
“ ὅτι ἐμελλες νὰ γίνης μεγάλη, καὶ ἐλπίζω ὅτι καὶ εἰς  
“ τὸ μέλλον θέλεις λάβει εὐτυχίας μείζονας τῆς παρούσης.  
“ Ἐγὼ δὲ, ὦ θύγατερ, ἔμεινα 27 ἐνιαυτοὺς αἰχμάλω-  
“ τος κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων ὑπέφερα τὰ πάν-  
“ δεινα· ἀλλ’ ἐπὶ τέλους, θείᾳ χάριτι, πρὸ δύο ἐτῶν  
“ ἐλευθερωθεῖσα ἐπέστρεψα εἰς τὴν πατρίδα ἡμῶν Κέρκυ-  
“ ραν, εἰς τὴν ἀρχαίαν ἡμῶν κατοικίαν, ἔνθα πληροφορη-  
“ θεῖσα τὰ περὶ σὲ ἔγραψα τὴν παροῦσαν καὶ ἐπεμίψα  
“ αὐτὴν διὰ μέσου τοῦ Θείου σου.  
“ Ἐγὼ ὀνομάζομαι Ρεγγίνα, ὁ πατήρ σου Νικόλαος,  
“ σὺ δὲ Καλή. Εἶχες δύο ἀδελφοὺς καὶ μίαν ἀδελφήν.  
“ Οἱ ἄρρενες ὀνομάζοντο Γεώργιος καὶ Μανώλης, τὸ δὲ  
“ ὄνομα τῆς ἀδελφῆς σου ἦτο Φωτεινή. Ὅτε ἠχμαλω-  
“ τίσθημεν ἥσο ἐπταετίς. Ὁ πατήρ σου ἀπέθανεν ἐν τῷ  
“ κατέργω. Οἱ λοιποὶ ἀδελφοί σου ἀπεπλανήθησαν, ὥ-  
“ στε οὐδέποτε ἔλαβον περὶ αὐτῶν εἰδήσεις. Ἐὰν δὲ  
“ δυσπιστῆς εἰς τοὺς λόγους ἐμοῦ, ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖ ὁ θεῖος  
“ σου ἐρώτησον αὐτὸν καὶ βεβαιώθητι περὶ παντὸς πράγ-  
“ ματος.  
“ Ἐπὶ τοῦ παρόντος σώζεται ἐκ τῆς γενεᾶς σου ὁ  
“ Ἀντώνιος Καρτάνος ὅστις, ὡς γινώσκεις, ἐφοῖτα εἰς τὸ  
“ διδασκαλεῖον τὸ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.  
“ Ἦκουσα δὲ ὅτι γενόμενος Μωαμεθανὸς κατετάχθη εἰς  
“ τοὺς Σπαχίδας.  
“ Τὸ ὄνομα τῆς κόμης ἐξ ἧς ἐζωγρήθης καλεῖται Ἀ-  
“ σουμέτη, κειμένη πλησίον τῆς Κερκύρας.

“ Η τοῦ πατρός σου ἀδελφὴ ὠνομάζετο Φραγκισκίνα.  
“ Η γενεά σου κατάγεται ἐξ ἑνὸς Κύριον Ἀντωνίου Καρτάνου.  
“ Σὺ συνείθιζες νὰ λέγῃς· μῆτερ μου, ὦ μῆτερ, θὰ ἔλ-  
“ θωσιν οἱ Τούρκοι καὶ θὰ μᾶς ἐπάρωσι. Θὰ ἔλθῃ ὁ Χαϊ-  
“ ρατίμπασας νὰ μᾶς ἀρπάσῃ. Ἡμεῖς ἐλέγομεν· ἡ κόρη αὐτῆ  
“ ἐπὶ τέλους θὰ τουρκεύσῃ. Καὶ μετ’ οὐ πολὺ, κατὰ θεῖαν  
“ βούλησιν, ἐπληρώθησαν οἱ λόγοι σου.

“ Θύγατερ, ἂν δὲν ἐλησμόνησες τὰ πρὸς τὴν μητέ-  
“ ρα σου καθήκοντα, θέλεις πέμψῃ ἀνθρωπον ἵνα πα-  
“ ραλαβὼν μὲ ὀδηγήσῃ πλησίον σου. Ἄν δὲ αἰσχύνεσαι  
“ νὰ μὲ καλῆς μητέρα, ἄλλο δὲν μοι ἀπομένει ἢ νὰ εὐ-  
“ χηθῶ ὅπως ὁ Θεὸς μὲ ἀξιώσῃ τῆς μετὰ σοῦ ἐντεύξεως  
“ κατὰ τὸν μέλλοντα βελτίονα βίον.»

(54) Ἡ Καλὴ μαθοῦσα ὅτι ἡ περὶ φημος Ἐλισάβετ, βα-  
σίλισσα τῆς Μεγάλῃς Βρεταννίας, ὑπερηγάπα τὸν πλοῦ-  
τον τῶν τιμιῶν λίθων καὶ τὰ πολυτελῆ ἐνδύματα, ἀ-  
πέστειλεν εἰς αὐτὴν ἐσθῆτα καὶ ζώνην βαρυτίμους,  
πέντε κρήδεμνα, ἐξ ὧν δύο χρυσοκέντητα, περιειργασ-  
μένα κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἔθος, περιδέραιον ἐξ ἀνθράκων  
καὶ μαργαριτῶν καὶ ὄρμον ἐξ ἀδαμάντων· τὰ δῶρα  
δὲ ταῦτα συνώδευσε μὲ ἐπιστολὴν ἣν διαταγῇ αὐ-  
τῆς ἔγραψεν ἡ ἐν τῷ κειμένῳ μνημονευομένη Ἰσραη-  
λίτις Ἐλπίς Μαλαχίου, ἐν ἣ δὲ ἐπιστολῇ, γραφείσῃ μετὰ  
τὴν ἀποβίωσιν τοῦ Σελῆμ, ἡ ἤδη Βασιδὲ Σουλτάνα παρ-  
εκάλει τὴν Ἀνασσαν τῆς Ἀγγλίας νὰ τῇ ἀνταποστεί-  
λῃ ὡς τιμητῆριον φιλίας ὑφάσματα ἐξ ἐρίου ἢ μετὰξῃς κα-  
τειργασμένα ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἀγγλικὰ μυρσεικὰ, οἶον, πρὸς  
χρῆσιν τοῦ μὲν προσώπου ἀποστακτὰ ὕδατα, τῶν δὲ  
χειρῶν ἔλαια εὐώδη (Ellis' s original letters illustrative o  
English History Vol. II. p. 53.)

(55) Πραγματικῶς τὰς λέξεις ταύτας γεγραμμένας τουρ-  
κιστὶ ἐξ ἄλλης χειρὸς εἶδεν ὁ Σαράντιος ἐπὶ κεφαλίδος  
τῆς ἐκ τῆς ἑλληνίδος εἰς τὴν τουρκικὴν φωνὴν μεθερ-  
μηνευθείσης ἐπιστολῆς ἣν τῷ ἐπέδειξεν ὁ Παπαδόπουλος.

Οἷτος δε φαίνεται ὅτι ἦτο ἔμπορος καὶ εἶχε πλοῖον ἰδιόκτητον. Τοῦτο ἐξάγομεν ἐκ τοῦ ἀπενέμοντος αὐτῷ προνόμια τινὰ ἐπομένου διατάγματος οὐτινος, κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἀφήγησιν τοῦ Σοραντίου, ἣν ἐπίσης κάτοχος ὁ Μιχαὴλ Παπαδόπουλος.

“ Διὰ τοῦ παρόντος ἐντέλλεται εἰς πάντα Σαντζάκην, Καδῆν, Βοϊβόδαν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὸν Καπετάνον τῆς Σμύρνης ἵνα τῷ Κερκυραίῳ Μιχαὴλ Παπαδοπούλῳ προσορμιζομένῳ εἰς οἰονδήποτε ἐπίνειον τῆς Αὐτοκρατορίας συχωρήσῃσι ἢ ἀποβιβάξῃ ἐκ τοῦ πλοίου του ἀσυδότως ὅ,τι ἂν βούληται ἵνα μὴ ἐνοχλῶσι τὰς ἐν ταῖς χώραις ἐκαίταις Ἑκκλησίας ἔτι δὲ ἵνα ἐπιτρέψωσιν εἰς τὸν αὐτὸν Παπαδόπουλον νὰ ἐλευθεροῦ, ὅπου ἂν εὔρη, δούλους Κερκυραίους.

(Τ. Σ.) “ Μήτηρ Σουλτάνου Μουράτ. ”

Σουλτάνοι ὀνομάζονται καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ βασιλεύοντος Πατισάχ· ἡ δὲ Καλῆ, ζῶντος ἔτι τοῦ ἀνδρός, ὑπογράφεται μήτηρ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ καὶ οὐχὶ σύζυγος τοῦ Σουλτάνου Σελῆμ διότι ἡ τιμητικὴ τῆς Σουλτάνας θέσις πρᾶέρχεται οὐχὶ ἐκ τῆς συζυγικῆς ἀλλ’ ἐκ τῆς μητρικῆς αὐτῆς ἰδιότητος.

(56) ‘Ο ἐκδότης τῶν Ἀναλέκτων τοῦ ἀοιδίμου Α. Μουστοζύδου ἐν σελ. 93 ἀφηγεῖται “ Οἱ Ἑνετοὶ συγγραφεῖς, εἴτε διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ Κέρκυρα ἦτο ὑποτεταγμένη εἰς τὴν πολιτείαν αὐτῶν, εἴτε ἐνεκὲν ἀγνοίας, λέγουσιν αὐτὴν (τὴν αἰχμαλωτισθεῖσαν παιδίσκην τὴν καταστάσαν σύζυγον τοῦ Σελῆμ) εὐγενῆ κυρίαν Ἑνετὴν ἔλκουσαν τὸ γένος ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Βάφων, ἂν καὶ Λάζαρος ὁ Σοράντιος προστίθῃσι μετ’ ἐπιφιλάξεως, ἂν τοῦτο ἀληθεῖη.”

Πλὴν ὁ Σαγρέδος (Ἑνετίησι. 1688. σελ. 421) καὶ ὁ ἀκολουθῶν τούτῳ καὶ ἄλλοις Βενετοῖς ἱστοριογράφοις Ἄμμερος (Ἱστορία τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας τῆς ἰταλικῆς μεταφράσεως Τομ. 13 σελ. 26. Ἑνετίησι 1830) καὶ ὁ

Lamarine (H'istoire de la Turquie) λέγουσιν ὅτι ἡ πρώτη τῶν συζύγων, οὐχὶ τοῦ Σελήμ Β', ἀλλὰ τοῦ υἱοῦτου Μουράτ Γ', ἦτο Ἐνετίς ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Βάφων ἧς ὁ πατήρ εἶχε χρηματίσει Διοικητὴς τῆς Κερκύρας· καὶ ὅτι κατὰ τὸν ἀπὸ Βενετίας εἰς Κέρκυραν διάπλουν αὐτῆς, μικρᾶς ἔτι οὔσης παιδός, εἶχεν αἰχμαλωτισθῆ ὑπὸ τῶν πειρατῶν καὶ ἀπαχθῆ εἰς τὸ χαρέμιον τοῦ Μουράτ καὶ ὑπὸ τούτου ἔπειτα περιπαθῶς ἀγαπηθῆ.

Μεταξὺ τῶν Ἐνετῶν Ἱστοριογράφων καὶ τῆς Ἐκθέσεως Ἰακώβου τοῦ Σοραντίου, ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι καὶ οἱ μὲν καὶ ὁ δὲ ἀνίττονται τὸ αὐτὸ πρόσωπον, ὑφίσταται διαφορὰ οὐ μόνον ὡς πρὸς τὸ ὄνομα καὶ τὴν ἐθνότητα τῆς γυναικός, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸν ἡγεμόνα μεθ' οὗ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνεζεύχθη· καθότι οἱ μὲν, σύζυγον τοῦ Μουράτ Γ' λέγουσιν αὐτὴν, ὁ δὲ, τοῦ Σελήμ καὶ μητέρα τοῦ Μουράτ.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τῆς Σοφιανῆς Καρυοφύλλου, διακρίνουσα τὰ πρόσωπα, συμβιβάζει τὰς δύο παραδόσεις.

Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἐν τῷ Καταλόγῳ τῶν Ἐνετῶν Προνοητῶν (Proveditori) Κερκύρας τῷ συμπεριληφθέντι ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Χόφφ, τοῦ ἐπιμελεστάτου μεσαιωνοδίφου, ἐν τοῖς Ἑλληνογραφικαῖς Χρονικοῖς του, οὐχ εὔρηται, διαρκούσης τῆς 15. ἑκονταετηρίδος, Προνοητῆς ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Βάφων. Δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ ἀποφανθῶμεν ἂν πλημμελής ἦναι ὁ κατάλογος ἢ ἂν πλανῶνται οἱ εἰρημένοι Ἱστοριογράφοι τὸν Βάφον, πατέρα τῆς γυναικός Μουράτ τοῦ Γ', Προνοητὴν Κερκύρας ἀποκαλοῦντες.

Γεώργιός τις Βάφος διετέλεσεν ἐν Ἑπτανήσῳ Γενικὸς Προνοητῆς κατὰ τὰ τέλη τῆς 15. ἑκονταετηρίδος (1691—1692), ἀλλ' ἡ ἐποχὴ αὕτη περιάγει ἡμᾶς εἰς τὸν Β' Ἀχμέτην καὶ πόρρω τοῦ Σελήμ Β' καὶ Μουράτ Γ'.

(57) Ἄμμερ. Ἱστορία τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας Τόμ. 19. σελ. 30-31.

(58) Ὁ Ἄμμερ (αὐτόθι) σημειοῖ ὅτι εἶναι ἀνακριβὲς τὸ

ὕπὸ τοῦ Σαγρέδου λεγόμενον· “la prese in odio e ri-  
“ pudìo per sempre i di lei abbracciamenti.,,

(59) Περὶ τῆς βαπτίσεως τοῦ Μουράτ ἀναφέρει ἕτερος  
παρὰ τῆ Ἰψηλῆ Πύλη Βάιλὸς τῶν Ἑνετῶν, Ἰωάννης Φραγ-  
κίσκος ὁ Μαυροκηνός. (Relazione dell'Ambasceria a Co-  
stantinopoli di Gian Francesco Morosini, Bailo della Re-  
pubblica di Venezia dal 6 Maggio 1582 al 12 Giugno  
1583. Venezia 1864 p. 26.) Εἶναι πασίγνωστον ὅτι ἡ  
χρῆσις τοῦ βαπτίσματος δὲν εἶναι ἀποκλειστικὸν ἔθος τῶν  
Χριστιανῶν ὡς σύμβολον δὲ καθαρισμοῦ καὶ ἀγνείας ψυχῆς  
ἐπεκράτει καὶ παρὰ τινι αἵρέσει, τῆ τῶν Ἑσσηνίων, ἐν  
αὐτῇ τῇ Ἰουδαίᾳ ὅπου ἐγεννήθη ὁ Χριστιανισμός. Ἡ Χρι-  
στιανικὴ Ἐκκλησία ἀνύψωσε τὸ βάπτισμα κατατάξασα  
ἐν τοῖς μυστηρίοις αὐτῆς καὶ θεωρήσασα ὡς μέσον ἀπο-  
πλύσεως τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος.

(60) He was much subject to the falling Sickness.  
“Ορα Knolles σελ. 651 σύμφωνον ὄντα μετὰ τῶν Ὀ-  
θωμανῶν χρονογράφων.

(61) Μουστοξύδ. Ἀνάλεκτα σελ. 97.



ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ



ΑΚΑΔΗΜΙΑ  
ΑΘΗΝΩΝ



ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ



007000020732

ΠΩΛ ΔΕ ΚΟΚ

# ΜΟΔΙΣΤΡΟΥΛΕΣ

ΜΕΤΑ 40 ΕΙΚΟΝΩΝ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ Γ. Ι. Β.



ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΑΙ: Ι. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ — Α. ΝΑΣΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ